Filatelistengroep

Het Baltische Gebied

Opgericht 9 oktober 1982

Filatelistengroep
'Het Baltische Gebied'

Opgericht op 9 oktober 1982.

Lidmaatschap
Minimaal € 20,00 per jaar.
Als bijdrage voor de te maken kosten wordt bij toetreding € 5,00 gevraagd.

Voorzitter
R.W. van Wijnen
Karthuizerstraat 31
6824 KA Arnhem
tel. (026) 351 34 84
marsruts@planet.nl

Lid
A.C. de Bruin
Ten Passeweg 10A
8084 AN 't Harde
tel. (0525) 65 31 24

Penningmeester/Secretaris ledenadministratie
H.W.A. Pijpers
Hermionegang 15
2719 AR Zoetermeer
tel. (079) 361 46 21
hans.pijpers@hccnet.nl

Opmaak/redactie 'Het Baltische Gebied'
J. Kaptein
Reigerskamp 705
3607 JP Maarssen
tel. (0346) 57 44 18
jan@jkaptein.nl

Gironummer:
3243251 t.n.v.
"Het Baltische Gebied"
te Zoetermeer

HBG op Internet
www.hetbaltischegebied.nl

INHOUDSOPGAVE

2 **Beste mensen…**
Ruud van Wijnen

2 **25 jaar Arbeitsgemeinschaft Estland**
Ruud van Wijnen

3 **Verslag 49e bijeenkomst 23 september 2006**
Olav Petri

4 **De lotgevallen van het lokaal tarief in Estland**
Sijtze Reurich

15 **Boekbespreking**
Ruud van Wijnen

16 **Postformulieren uit de Litouwse Sovjetrepubliek**
Olav Petri

22 **Hoe een echt poststuk toch vals kan zijn**
Frits Gerdessen

24 **Spoorpost in Litouwen 6**
Jan Kaptein, Eugenijus Uspuras

35 **James Young Simpson en het grensverdrag tussen Letland en Litouwen, 1920-1921**
Ruud van Wijnen

40 **Postagentschappen bij districtsbesturen in Estland aan het begin van de 20ste eeuw**
Alexander Epstein

60 **Van Arensburg via Kuressaare naar Kingissepa en weer naar Kuressaare 1**
Jan Kaptein

68 **Prijsvraag 2**
Ruud van Wijnen

70 **Terugkomen op**
Ruud van Wijnen

72 **Voor u gelezen**
Jan Kaptein, Olav Petri, Ruud van Wijnen

Bijeenkomsten 2007:
24 maart en 22 september in Geldermalsen

Bij de voorplaat:
Het kasteek van Arensburg, het huidige Keressaare. Meer hierover in het artikel van Jan Kaptein

BESTE MENSEN…

Ruud van Wijnen

Als ik dit stukje schrijf heeft de koningin net een informateur aan het werk gezet. Hij moet onderzoeken of ons land nog geregeerd kan worden. Misschien kunnen we tijdens onze volgende bijeenkomst op 25 maart 2007 vaststellen of ons land inderdaad weer bestuurd wordt. Over "Uw" bestuur van "het Baltische Gebied" hoeft u zich geen zorgen te maken. Dat regelt, met afwisselend zwierige en straffe hand, het wel en wee van onze filatelistengroep. Hans Pijpers houdt de penningen gezond en kan daardoor onze verjaardagscadeaus betalen, Jan Kaptein verzorgt al jaren ons voortreffelijke blad en bereidt zich al voor op zijn deel van het cadeau, André de Bruin staat ons met raad en daad bij en Olav Petri bekommert zich meer en meer om ons literatuurbezit en het cadeau.

Uw voorzitter was de afgelopen periode vooral internationaal in de weer. Met enige andere leden bezocht hij begin oktober in Soest, Duitsland, de bijeenkomst van de 25-jarige Estland-Vereniging. Dat was een levendig weekeinde met een aangename mix van gastronomische, toeristische en filatelistische activiteiten. Daarna beklom uw voorzitter in de herfstvakantie op zijn racefiets de Mont Ventoux en de Grand Ballon, waarna hij (met de auto) via de grote beurs in Sindelfingen weer huiswaarts keerde. Weer "in functie" reisde hij vervolgens naar Hannover waar onze Duitse zusterverenigingen en "het Baltische Gebied" zich gezamenlijk presenteerden met een informatiestand. Heeft u vooral geen medelijden met deze bezige voorzitter; hij beleeft veel plezier aan de vele contacten en vindt ook nog wel eens iets voor zijn verzameling.

Hierboven repte ik al enige malen van "een cadeau". Hieruit kunt u afleiden dat uw bestuur al heeft beraadslaagd over, en inmiddels ook al doende is met, ons 25 jarig bestaan. In 2007 komen we voor de 50ste maal bijeen en zal voor de 50ste keer "het Baltische Gebied" verschijnen. Aan beide willen we extra aandacht schenken en we gaan er nu, begin december, van uit dat we u blij kunnen verrassen met twee cadeaus. Daarvan mag u er overigens maar één echt houden, van de andere hopen we dat u er veel gebruik van zult maken.

Voor het allemaal zo ver is presenteert "het Baltische Gebied" zich tijdens het weekeinde van 26-28 januari 2007 tijdens de Filateliebeurs in Nieuw-Loosdrecht. De informatietafel daar wordt al jaren bemand door een klein en getrouw groepje leden. We hebben echter dringend behoefte aan uitbreiding daarvan. Dus…… aanmelden voor een hele of halve dag, bij uw voorzitter !

Ik wens iedereen prettige feestdagen en een gezond 2007.

Ruud van Wijnen.

25 jaar Arbeitsgemeinschaft Estland

Onze vrienden van de Arbeitsgemeinschaft Estland stonden tijdens hun laatste bijeenkomst in Soest stil bij hun 25 jarig bestaan. En dit jaar is het 15 jaar geleden dat de tweede Estse republiek haar eerste postzegels uitgaf. Ter gelegenheid van dit dubbeljubileum zorgde de Arbeitsgemeinschaft Estland voor een eigen postzegel. Deze werd in Oostenrijk gedrukt en heeft een frankeerwaarde van 55 eurocent. De oplage bedraagt 300 stuks.

Voor de leden van "Het Baltische Gebied" zijn 20 zegels gereserveerd. Ze kosten € 2,50
per stuk. U kunt kiezen: u krijgt daarvoor een zegel "postfris" in een envelop toegezonden óf
u krijgt de zegel op een envelop, toegezonden uit en afgestempeld in Wenen.
In dat laatste geval dient uw bestelling voor 15 januari binnen te zijn.

U kunt "uw" zegel(s) bestellen door overmaking van € 2,50 per zegel op postgiro 2052090 t.n.v. R.W. van Wijnen, Arnhem. Geeft u wil duidelijk aan: "postfris" en/of "gestempeld".

VERSLAG 49-e BIJEENKOMST 23 SEPTEMBER 2006

Olav Petri

Ruud kon 18 leden welkom heten op deze fraaie herfstdag. Er waren 5 berichten van verhindering (de heer Leenstra zal vanaf volgende keer altijd komen!), terwijl twee Duitse leden in Berlijn zaten en daar ook ons HBG vertegenwoordigen. Veilingmeesterschap en Bankier van de dag waren taken die het bestuur zelf op zich nam.

1.
De volgende bijeenkomst wordt feestelijk: het is de 50-e. Met een cadeau en taart!
Verder gaan de leden vakbladen lezen. Men mag 10 tijdschriften een half jaar bestuderen en dan weer naar Geldermalsen meenemen. Leo Schippers nam 10 ex. Postrider mee, Thomas Löbbering 10 Rossica´s.
De penningmester is gelukkig, want iedereen betaalt keurig.
Ruud beloont de winnaar van de prijsvraag met 2 flessen Lets bier. Kleur goud!

2.
Jan Kaptein bericht dat we een eigen site met eigen domein krijgen, dus los van zijn eigen site. In ons volgende nummer staan de betreffende gegevens. Eventueel sturen we t.z.t. onze convocatie per e-mail.
Gerrit Vogel stopt met zijn lidmaatschap, aangezien hij geleidelijk stopt met de poststukken. We worden er stil van, maar begrijpen dat met het stijgen der jaren enz. Wellicht gaan we in de toekomst van Geldermalsen door naar Nieuwegein?
Thomas bericht van de Letlandreis die Duitsland organiseerde. In Wenden vernam men dat de blauwe Noord Letlandzegel tweemaal is verspreid, de eerste keer in beperkte mate in het noorden, na juli 1919 volop vanuit Riga, waar men zegels ook tandde.
Harry von Hofmann gaf een boek uit over ObOst in Letland, 68 euro. We mogen dat woord niet meer gebruiken, want NiederOst bestaat niet.

3.
Ruud toont brieven uit zijn doosje probleemgevallen. Het gaat om stukken die op meer dan een plaats in een album thuishoren. Een juweeltje vindt schrijver dezes een brief aan het Rode Kruis waarin gevraagd wordt naar een Letse militair van wie sinds 30 augustus 1914 niets meer is vernomen. Die dag was belangrijk tijdens de slag bij de Mazoerische meren...

4.
Een prima lunch en een veiling en veel onderling gezegel maakten deze septemberdag tot een zeer genoeglijke.

In 2007 hopen we op 24 maart en 22 september weer bijeen te komen.

Nieuw adres van de site van HBG:
www.hetbaltischegebied.nl

DE LOTGEVALLEN VAN HET LOKAAL TARIEF IN ESTLAND

Sijtze Reurich

Om een brief van A naar B te krijgen, moet je betalen. Als A en B in verschillende landen liggen, betaal je meestal wat meer dan als A en B in hetzelfde land liggen. En als A nu gelijk is aan B? Tegenwoordig betaal je dan meestal het binnenlandse tarief. Vroeger was het in de meeste landen heel normaal dat je dan weer wat minder betaalde, het lokale tarief. Ook Estland heeft een lokaal tarief gehad.

De reden dat het lokale tarief is afgeschaft, is vooral de toenemende postmechanisatie. Brieven worden tegenwoordig meestal in een heel andere plaats gesorteerd dan waar ze in de brievenbus zijn gegooid. Als een brief binnen Wijhe (ik noem maar een willekeurige plaatsnaam) op het postkantoor van Wijhe met de hand wordt gesorteerd en dan meteen met een plaatselijke postbode wordt meegegeven, heeft een apart lokaal tarief zin. Als die brief eerst naar Zwolle gaat, daar mechanisch wordt gesorteerd en dan weer teruggaat naar Wijhe, heeft een lokaal tarief geen zin meer, want dan is er geen verschil in behandeling meer tussen een brief binnen Wijhe en een brief van Wijhe naar – noem maar wat – Den Haag.
Om die reden is in de meeste landen het lokale tarief inmiddels afgeschaft. Nederland deed dat bijvoorbeeld op 1 april 1957; West-Duitsland op 1 maart 1963.
En Estland heeft het lokale tarief wel drie keer afgeschaft: in de tijd van de onafhankelijkheid, tijdens de oorlog en na de oorlog.

Tsaristisch Estland

In Rusland werd pas op 15 december 1865 een lokaal tarief ingevoerd. Dat bedroeg de helft van het binnenlandse tarief. Tot aan de Duitse bezetting in de Eerste Wereldoorlog ging het verder zoals tabel 1 weergeeft.

We zien in tabel 1 verschillende tarieven voor onbeschreven en beschreven kaarten.

Afb. 1
Lokale paaskaart Taiwola (Estisch: Taheva), 12 april 1908. Voor lokaal drukwerk of een onbeschreven kaart gold het tarief van 1 kopeke.

	15-12-1865	01-01-1872	19-06-1875	20-03-1879	19-03-1899	21-09-1914	15-08-1917	28-02-1918
lokale brief	5	3	3	3	3	5	10	30
binnenlandse brief	10	10	8	7	7	10	15	35
lokale onbeschreven kaart	–	3	3	3	1	1	5	20
binnenlandse onbeschreven kaart	–	5	4	3	2	2	5	20
lokale beschreven kaart	–	3	3	3	3	3	5	20
binnenlandse beschreven kaart	–	5	4	3	3	3	5	20

Tabel 1
Een vergelijking tussen de lokale en de binnenlandse tarieven in het tsaristische Estland. Alle tarieven zijn in kopeken. De tarieven in de laatste kolom waren in de praktijk niet effectief. De chaos in Rusland was zo groot dat de postkantoren nauwelijks meer weet hadden van de correcte tarieven, laat staan dat ze de juiste postzegels in voorraad hadden.

Natuurlijk moeten we dat 'onbeschreven' niet letterlijk nemen. Een adres moest er in elk geval op. Maar een (prentbrief)kaart gold als onbeschreven als de boodschap naast het adres minder dan zes woorden telde. Dat tarief was gelijk aan het drukwerktarief. We geven een paar voorbeelden ***(afb. 1 t/m 5).***

Afb. 2
Lokale prentbriefkaart Jurjev (Tartu), 2 maart 1910. 'Siin' is Estisch voor 'alhier'. Deze kaart is duidelijk wel beschreven en kostte daarom 3 kopeken.

Afb. 3
Prentbriefkaart, lokaal verzonden in Reval (здесь in de adressering betekent 'alhier'), 13 april 1913. Het tarief van 1 kopeke gold voor een kaart waarop minder dan zes woorden geschreven waren. Je hoeft geen groot wiskundige te zijn om te zien dat de Russische PTT niet goed geteld heeft.

Afb. 4
De postambtenaren zaten niet altijd te slapen. Hier is een lokale kerstkaart binnen Jurjev (Tartu), 24 december 1908. De kaart is gefrankeerd volgens het tarief voor een onbeschreven kaart, 1 kopeke, maar de afzender had er een heel verhaal op geschreven. Zo'n kaart kostte 3 kopeken. Dat kwam de geadresseerde op strafport te staan. Het strafport bedroeg twee maal het verschil, dus 2 × 2 = 4 kopeken.

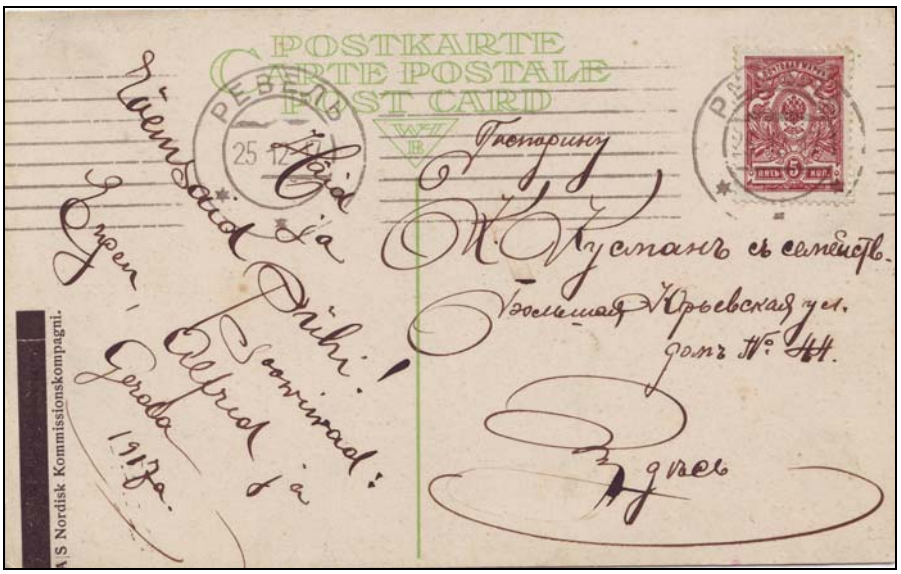

Afb. 5
Lokale kerstkaart Reval (ook hier 'здесь', 'alhier' in de adressering), 25 december 1917. De postzegel is vernietigd met het Krag rolstempel van Reval. De stempelmachine werd in 1917 geïnstalleerd. Het stempel is maar circa een jaar in gebruik geweest. Een prentbriefkaart, ongeacht of die lokaal of interlokaal, beschreven of onbeschreven was, kostte nu 5 kopeken.

Afb. 6
Paaskaart van Hoppenhof (Estisch: Ape) naar Marienburg (Alūksne in het tegenwoordige Letland), 11 april 1913. Aankomststempel Marienburg, 12-4-1913. Het tarief van 2 kopeken gold voor een binnenlandse kaart met een boodschap van minder dan zes woorden.

Afb. 7
Kaart van Moiseküll (Estisch: Mõisaküla) naar Rujen (het huidige Rujiena in Letland), 24 januari 1915. Aankomststempel Rujen van 25 januari 1915. Op deze kaart staan meer dan zes woorden; het binnenlandse tarief was gelijk aan het lokale tarief voor een dergelijke kaart: 3 kopeken.

En dan nu de corresponderende binnenlandse tarieven ***(afb. 6 en 7)***.

Duitse bezetting in de Eerste Wereldoorlog

Ook in het Postgebiet Ober-Ost, het door de Duitsers bezette deel van Rusland in de Eerste Wereldoorlog, kende men een lokaal tarief. Lokale brieven en kaarten zijn overigens zeldzaam, zeker in Estland, dat maar heel kort bezet is geweest. De enige lokale kaart in mijn bezit is een kaart die de filatelist Woldemar Eschs binnen Reval heeft gestuurd naar zijn collega-filatelist Harry Malm. Het is een hele mooie kaart, maar zwaar overgefrankeerd. Ik zal hem niet laten zien.

De Duitsers maakten geen onderscheid tussen beschreven en onbeschreven kaarten.

	01-05-1918	01-10-1918
lokale brief	7½	10
binnenlandse brief	15	15
lokale onbeschreven kaart	5½	7½
binnenlandse onbeschreven kaart	7½	10
lokale beschreven kaart	5½	7½
binnenlandse beschreven kaart	7½	10

Tabel 2
Een vergelijking tussen de lokale en de binnenlandse tarieven in het Postgebiet Ober-Ost. Alle tarieven zijn in Pfennig.

De periode van onafhankelijkheid

Estland schafte het lokale tarief al op 1 januari 1924 af ***(tabel 3)***. Daarmee was het land zijn tijd ver vooruit. Letland en Litouwen hadden in 1940, toen de Baltische landen hun onafhankelijkheid kwijt raakten, nog steeds een lokaal tarief.
Ansichtkaarten met minder dan zes woorden mochten volgens het drukwerktarief worden gefrankeerd. In de praktijk zien we echter vaak dat de afzender er toch het briefkaarttarief op heeft geplakt.

Ik laat weer wat lokale post en vergelijkbare binnenlandse post zien.

Tabel 3
Een vergelijking tussen de lokale en de binnenlandse tarieven in de periode van onafhankelijkheid. De linkerkolom: bedragen in kopeken; de rechterkolom: bedragen in senti (de datum boven de kolom is de datum dat de Estische mark werd vervangen door de Estische kroon); de middelste kolommen: bedragen in penni.

	15-11-1918	01-01-1919	01-01-1920	01-07-1920	10-04-1921	01-01-1924	01-01-1928
lokale brief	5	15	35	100	200	500	10
binnenlandse brief	15	35	70	200	500	500	10
lokale onbeschreven kaart	2	5	10	25	50	100	2
binnenlandse onbeschreven kaart	5	10	20	50	100	100	2
lokale beschreven kaart	5	15	25	100	200	300	5
binnenlandse beschreven kaart	5	15	35	100	250	300	5

Afb. 8.
Lokaal verzonden briefkaart zonder ingedrukt zegel, gefrankeerd met een Estische postzegel, maar nog steeds met het oude Russische stempel РЕВЕЛЬ I, 26 november 1918. In de adressering staat alweer 'здесь', 'alhier'. Filatelistisch stuk (onbeschreven; afzender en geadresseerde zijn dezelfde), maar wel echt gelopen

Afb. 9
Lokale berichtkaart Tartu, 22 oktober 1922 ('siin' betekent 'alhier'). Rechts zien we het lokale drukwerktarief (50 penni), links het lokale briefkaarttarief (2 mark). De gang van zaken is waarschijnlijk als volgt geweest. De kaart had oorspronkelijk nog een omgevouwen stuk, ter grootte van ⅔ van de kaart. Op dat stuk stond de naam van de geadresseerde, en het geheel is als drukwerk verstuurd. Vandaar dat het machinestempel even voorbij de postzegel ophoudt. De geadresseerde kon op de kaart een bestelling invullen en het omgevouwen deel houden als reçu. Nu moest de kaart als lokale briefkaart worden teruggestuurd. Deze maal werden de postzegels vernietigd met een handstempel.

Afb. 10
Hier is het lokale briefkaarttarief van 2 mark op een kaart verstuurd binnen Tallinn op 30 december 1922. Het rolstempel zegt: 'Op een goede brief staan complete naam en adres van de afzender'.

Afb. 11
Lokale brief Tallinn, 7 juli 1923, met hetzelfde rolstempel als afbeelding 10. Correct gefrankeerd met 2 mark.

Afb. 12
Hier is het binnenlandse briefkaarttarief: 2 mark 50 penni op een prentbriefkaart van Tallinn-Sadam (het havenpostkantoor) naar Kolga van 30 december 1923

Afb. 13
Kerstkaart binnen Tallinn (we zien alweer 'siin', 'alhier', in het adres), 23 december 1924. De kaart is vernietigd met een rolstempel met beurtelings de tekst 'Op een goede brief staan complete naam en adres van de afzender' en de tekst 'Postzegels dienen in de rechterbovenhoek van de envelop te worden geplakt'. Sinds 1 januari 1924 was het lokale tarief gelijk aan het binnenlandse tarief, en dat was in deze periode 3 mark

Afb. 14
Lokale brief van de Tallinnse Levensmiddelenhandel naar de organisatieafdeling van het Volkscommissariaat voor de Handel, 31 december 1940. 20 kopeken was het lokale tarief voor een brief tussen 20 en 40 gram.

Sovjetperiode I

Op 6 augustus 1940 werd Estland als Sovjetrepubliek Estland een deel van de Sovjet-Unie nadat het land door Sovjettroepen was bezet. Op 6 december 1940 werden de posttarieven van de Sovjet-Unie ingevoerd. Vanaf 31 januari 1941 mochten Estische postzegels niet meer worden gebruikt. De Sovjet-Unie kende nog een lokaal tarief, dus kreeg Estland ineens het lokale tarief weer terug. Hier zijn de tarieven die golden toen de Russen binnentrokken en de tarieven van de Sovjet-Unie, de eerste in senti, de tweede in kopeken.

	01-03-1940	06-12-1940
lokale brief	15	15
binnenlandse brief	15	30
lokale onbeschreven kaart	3	10
binnenlandse onbeschreven kaart	3	20
lokale beschreven kaart	10	10
binnenlandse beschreven kaart	10	20

Tabel 4
De lokale en de binnenlandse tarieven tijdens de Sovjetbezetting van 1940-1941. De linkerkolom: de laatste tarieven van het onafhankelijke Estland met bedragen in senti; de rechterkolom: de tarieven van Sovjet-Estland met bedragen in kopeken

We zien dat het verschil in tarief tussen beschreven en onbeschreven kaarten is weggevallen.

Afb. 15
Brief van Pärnu naar Tallinn, 30 januari 1941. Op de achterzijde aankomststempel Tallinn, 31-1-1941. 30 kopeken was het tarief voor een binnenlandse brief onder de 20 gram

Afb. 16
Lokale paaskaart Pärnu, 12 april 1941, met het daarvoor geldende porto van 10 kopeken. Tegen de voorschriften in is hier nog een Estische zegel gebruikt. Officieel was 10 senti trouwens iets meer waard, maar in de praktijk werd meestal 1 sent = 1 kopeke aangehouden

Afb. 17
Een interlokale kaart kostte twee keer zoveel als een lokale, dus 20 kopeken. Hier zien we zo'n kaart, verstuurd van Tallinn naar Rakvere op 20 mei 1941. De kaart is in Rakvere aangekomen op 21 mei 1941.

	29-09-1941	01-12-1941	01-07-1943
lokale brief	30	12	8
binnenlandse brief	30	12	12
lokale onbeschreven kaart	20	3	3
binnenlandse onbeschreven kaart	20	3	3
lokale beschreven kaart	20	6	5
binnenlandse beschreven kaart	20	6	6

Tabel 5
De lokale en de binnenlandse tarieven tijdens de Duitse bezetting van 1941-1944. De linkerkolom: aangepaste Sovjettarieven in kopeken; de beide andere kolommen: door de Duitsers vastgestelde tarieven inPfennig

Duitse bezetting

Op 22 juni 1941 kwam een eind aan het bondgenootschap tussen Stalin en Hitler. De Duitsers vielen de Sovjet-Unie binnen. De Duitse opmars verliep aanvankelijk voorspoedig. In augustus hadden de Duitsers Estland al bereikt en eind augustus was heel Estland onder Duitse controle.
Aanvankelijk nam de Estische PTT de draad weer op die ze in 1940 was kwijtgeraakt. De Russische tarieven bleven van kracht met een paar aanpassingen. Een van die aanpassingen was dat het onlangs ingevoerde lokale tarief weer werd afgeschaft.
De Esten raakten de regie al gauw weer kwijt. Naast de Estische PTT zetten de Duitsers een eigen postdienst op, de Deutsche Dienstpost Ostland. Die was er niet alleen voor dienstbrieven, maar nam ook post van particulieren mee. Naarmate de bezetting langer duurde, nam de rol van de Estische PTT af en die van de Dienstpost toe.
Op 1 december 1941 kreeg Estland Duitse posttarieven en Duitse postzegels met opdruk 'Ostland'. De zegels waren ook bedoeld voor Letland, Litouwen en Wit-Rusland. Duitse zegels mochten trouwens ook worden gebruikt. De tarieven waren identiek aan die van Duitsland, met één verschil: Duitsland had een lokaal tarief, het Ostland niet. Op 1 juli 1943 maakten de Duitsers een eind aan dat verschil. Vanaf dat moment was er weer een lokaal tarief.
Overigens zijn correct gefrankeerde lokale brieven zeldzaam. Kennelijk hadden de Duitsers heel weinig publiciteit gegeven aan de herinvoering van het lokale tarief.

Afb. 18
Brief van de vestiging in Reval (Tallinn) van het Wirtschaftsverband Eisen und Metall im Reichskommissariat Ostland naar de weegschalenfabrikant Vega-Werke, 11 november 1943. De brief is verzonden via de Deutsche Dienstpost Ostland en gefrankeerd volgens het lokale tarief van 8 Pfennig, dat op 1 juli 1943 was ingevoerd.

De Duitsers maakten trouwens ook weer onderscheid tussen beschreven en onbeschreven kaarten. Dat deden ze al vanaf 1941. Ook dat feit was niet bij iedereen bekend: we zien heel veel onbeschreven kaarten waarvoor de afzender te veel betaald heeft.

Afb. 19
Hier is het normale binnenlandse tarief van 12 Pfennig, op een brief die met de Deutsche Dienstpost Ostland verstuurd is van Dorpat (de Duitse naam voor Tartu) naar Setter bij Hannover op 11 november 1943. Post naar Duitsland kostte evenveel als post binnen Estland.

Afb. 20
Lokale prentbriefkaart binnen Viljandi, 20 december 1943 met het daarvoor geldende tarief van 3 kopeken. Ook een interlokale kaart kostte 3 kopeken. Stempel FELLINN (OSTLAND) van de Deutsche Dienstpost Ostland. Fellinn was de Duitse naam voor Viljandi.

Sovjetperiode II

In de loop van 1944 werd Estland door de Sovjettroepen heroverd. Tallinn viel op 22 september. Na de herovering waren Sovjetpostzegels en de bijbehorende posttarieven geldig in Estland. Het lokale tarief bleef nog even bestaan. Op 16 september 1948 schafte de Sovjet-Unie het af. Daarmee is naar alle waarschijnlijkheid het doek voor het lokale tarief wel definitief gevallen.

In de Sovjet-Unie werd geen onderscheid gemaakt tussen een beschreven en een onbeschreven kaart. Wel maakten de Sovjets een ander onderscheid, dat voor buitenstaanders moeilijk te doorgronden is, namelijk tussen kaarten met en zonder ingedrukt zegel. Een kaart met ingedrukt zegel was een briefkaart. Later kwamen er ook ansicht- en prentbriefkaarten met een ingedrukt zegel. Dat waren ook briefkaarten. Maar een kaart zonder ingedrukt zegel, dus een berichtkaart of een ansichtkaart waar je zelf een zegel op moest plakken, was volgens Sovjetbegrippen een brief en moest volgens het brieftarief worden gefrankeerd. Dat bleef zo tot 1 januari 1961. Voor de Esten bleek dit onderscheid vaak moeilijk te begrijpen. Ik heb heel wat ansichtkaarten gezien waarop de afzender toch het briefkaarttarief had geplakt. Een voorbeeld is afbeelding 21. Een enkele keer was een postbeambte oplettend en belastte hij zo'n kaart met port. Meestal liet men het lopen. Zo ook in afbeelding 21.
In afbeelding 21 ziet u een lokale briefkaart (nou ja…), in afbeelding 22 een interlokale.

◂

	22-09-1944	16-09-1948
lokale brief	15	40
binnenlandse brief	30	40
lokale onbeschreven kaart	10	25
binnenlandse onbeschreven kaart	20	25
lokale beschreven kaart	10	25
binnenlandse beschreven kaart	20	25

Tabel 6
De lokale en de binnenlandse tarieven van de Sovjet-Unie tussen 1945 en 1950. Als begindatum heb ik de val van Tallinn genomen.

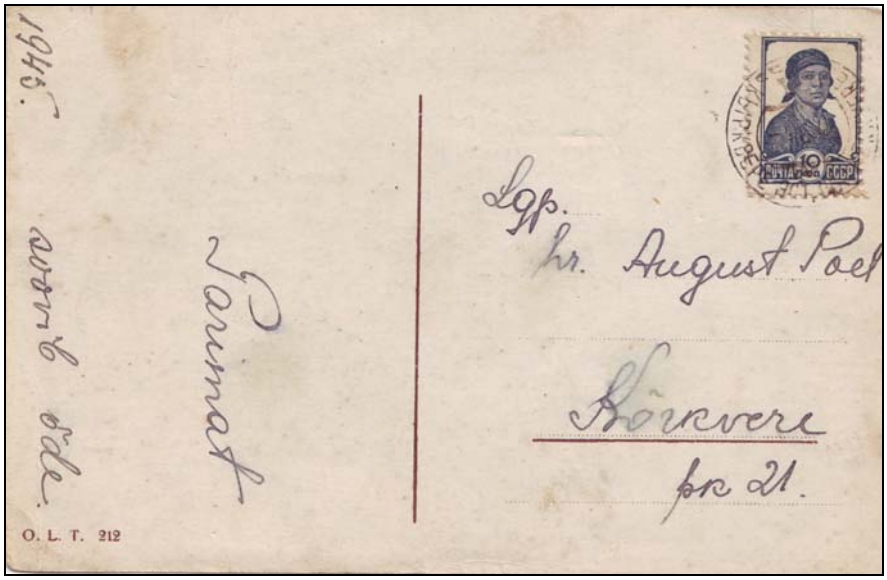

Afb. 21
Lokale prentbriefkaart Kõrkvere, 4 juni 1945, met het lokale tarief van 10 kopeken in plaats van 20 kopeken.

Afb. 22
Briefkaart van Kuressaare naar Tallinn, 21 maart 1945. Tweetalig stempel. Aankomststempel TALLINN – EESTI met golflijnen, nog uit de tijd van de onafhankelijkheid. Tevens een censuurstempeltje van censor 25020; we zitten immers in de nadagen van de Tweede Wereldoorlog.

BOEKBESPREKING

Ruud van Wijnen

De afloop van de Eerste Wereldoorlog maakte een einde aan zowel het Duitse als het Russische keizerrijk. De Duitse keizer ontvluchtte zijn land en de Russische tsaar overleefde de revolutie niet. In beide landen was de situatie verre van stabiel en in dat machtsvacuüm konden meerdere "nieuwe" landen in hun onafhankelijkheid uitroepen én handhaven. Letland was één van die landen.

De Duitse aanval op Rusland in 1914, de bezetting van het Baltische gebied én de machtsgreep van de bolsjewisten in Rusland 1917 vormden het voorspel tot de chaos die in de jaren 1918-1920, met name ook in Letland, heerste. Oorlog, chaos en revolutie: ze staan garant voor interessante postzegels en poststukken.

Het nieuwste Letland-handboek "**Das Postgebiet Ob.Ost auf dem Territorium der späteren Republiek Lettland 1915-1920"** geeft een alomvattend overzicht van de postale gevolgen van de Duitse bezetting én de militaire nasleep daarvan op het grondgebied van (de latere) republiek Letland.

Voor de postale organisatie in het Baltische gebied creëerden de Duitse het zogenaamde "Postgebiet des Oberbefehlshabers Ost". Dat gebied strekte zich op een gegeven moment uit van de oostelijke Poolse gebieden tot aan Narva in het noordoosten. Als deel van het Letland-handboek beperkt de nu voorliggende publicatie zich, vanzelfsprekend, tot het gebied dat na de oorlog deel zou gaan uitmaken van Letland.
Dat heeft iets onnatuurlijks: "Letland" wordt losgehaald uit het grote geheel, terwijl bv. het overgrote deel van het bronnenmateriaal ook van toepassing is op Estland en Litouwen. De "Documenten" beslaan 150 pagina's en zijn als bronnen, ook voor verzamelaars die zich bezig houden met meer dan Letland alleen, van belang.

Zoals bij alle delen van het Letland-handboek, is Harry von Hofmann niet alleen de initiator en samensteller, maar deed hij ook onderzoek in archieven op zoek naar nieuwe informatie.
Daarnaast kon hij terugvallen op de publicaties van Wolf Röttger uit de jaren 1979-1991. Veel van wat Röttger toen publiceerde vindt de kenner van zijn werk terug in dit handboek. Terecht wordt zijn naam meer dan 100 keer vermeld in het uitgebreide literatuuroverzicht.
In "Das Postgebiet Ob. Ost." beperkt de inhoud zich niet tot het functioneren van de Duitse post waaraan tegen het einde van 1918 een einde kwam. Ook de nasleep wordt beschreven, zoals de Bermondt-Avaloff "zegels", de veldpost van de Baltische Landeswehr en de Eiserne Division in het kader van de Grenzschutz Ost, de LIBAU-opdrukken en post van de Britse militaire missie in de Baltische Staten.

De grote hoeveelheid informatie in het handboek is onderbracht in 10 hoofdstukken:
1) Postzegels – 2) Postwaardestukken en briefkaarten – 3) Dagtekeningstempels – 4) Speciale zendingen – 5) Censuur – 6) Veldpost – 7) Speciale stempels en handelingen – 8) Formulieren – 9) Vervalsingen 10) Documenten.
De eerste drie hoofdstukken brengen wat je mag verwachten: systematisch geordende, gedegen "handboekinformatie" Dat geldt ook voor de beschrijvingen van de censuurstempels en, in mindere mate, van de formulieren en de postale en administratieve stempels. De hoofdstukken over de speciale zendingen en de veldpost bevatten

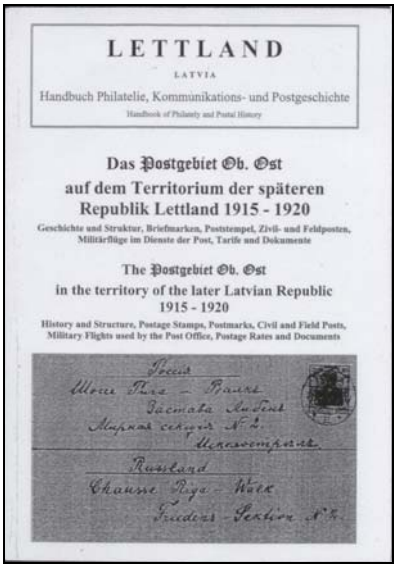
LETTLAND
LATVIA
Handbuch Philatelie, Kommunikations- und Postgeschichte
Handbook of Philately and Postal History

Das Postgebiet Ob. Ost
auf dem Territorium der späteren
Republik Lettland 1915 - 1920
Geschichte und Struktur, Briefmarken, Poststempel, Zivil- und Feldposten, Militärflüge im Dienste der Post, Tarife und Dokumente

The Postgebiet Ob. Ost
in the territory of the later Latvian Republic
1915 - 1920
History and Structure, Postage Stamps, Postmarks, Civil and Field Posts, Military Flights used by the Post Office, Postage Rates and Documents

elk rond de 20 onderwerpen, meestel van 1 of 2 pagina's. Dat maakt aan de ene kant het opzoeken van een kaart of stempel soms lastig, aan de andere kant kun je als verzamelaar veel bladeren en genieten.
Conclusie: we hebben er een prachtig handboek bij. Alles wat we tot nu toe weten over het "Postgebiet Ob. Ost." op Lets grondgebied is samenhangend beschreven. Voor iedere verzamelaar een naslagwerk om zijn eigen collectie opnieuw te bestuderen en te genieten van alles wat er nog meer "ter koop" is. Het boek is tweetalig Duits en Engels. Van harte aanbevolen.

◂

Te bestellen: "Das Postgebiet Ob. Ost auf dem Territorium der späteren Republiek Lettland 1915-1920",
408 pagina's met 270 illustraties in een stevige band. Prijs € 68 + porto.
Harry v. Hofmann Verlag, Postfach 56 01 56, 22551 Hamburg.

POSTFORMULIEREN UIT DE LITOUWSE SOVJETREPUBLIEK : VERSLAG VAN EEN ZOEKTOCHT TUSSEN SNIPPERS EN PAPIER

Olav Petri

Het begon met een cellofaanzakje, gevuld met stukjes papier. "Misschien kun jij er iets mee", zei Theo van Mourik tegen mij. Hij had ze bij een ruil-transactie met iemand uit een Baltisch land als extraatje gekregen. Nieuwsgierig begon ik ze te bekijken. Ze waren klein, ruw afgescheurd van een groter geheel, voorzien van een Sovjetrussisch poststempel.

Ergens kwamen ze me bekend voor. In 1971 zag ik op een postkantoor in Moskou hoe de beambte een aanvraagformulier voor een internationaal telefoongesprek invulde op een A4 formaat formulier dat onderverdeeld was in een soort deelformulieren. Er waren nauwelijks tandjes of stippellijnen te zien. Mijn formulierdeel van zo'n 10 x 5 centimeter werd langs een metalen liniaal gelegd en daarlangs met een snelle beweging afgescheurd.

Een schok

De meeste papiertjes zagen er hetzelfde uit en hadden aan de voorzijde een gedrukte tekst met daarachter handgeschreven woorden. Op de achterzijde stond een poststempel en nog wat gedrukte tekst. De handgeschreven tekst was een verkorte adressering, plaats van bestemming plus een naam. Ik schrok: "Vorkoeta, Komi ASSR" stond er. Die regio was berucht wegens de Goelag strafkampen.

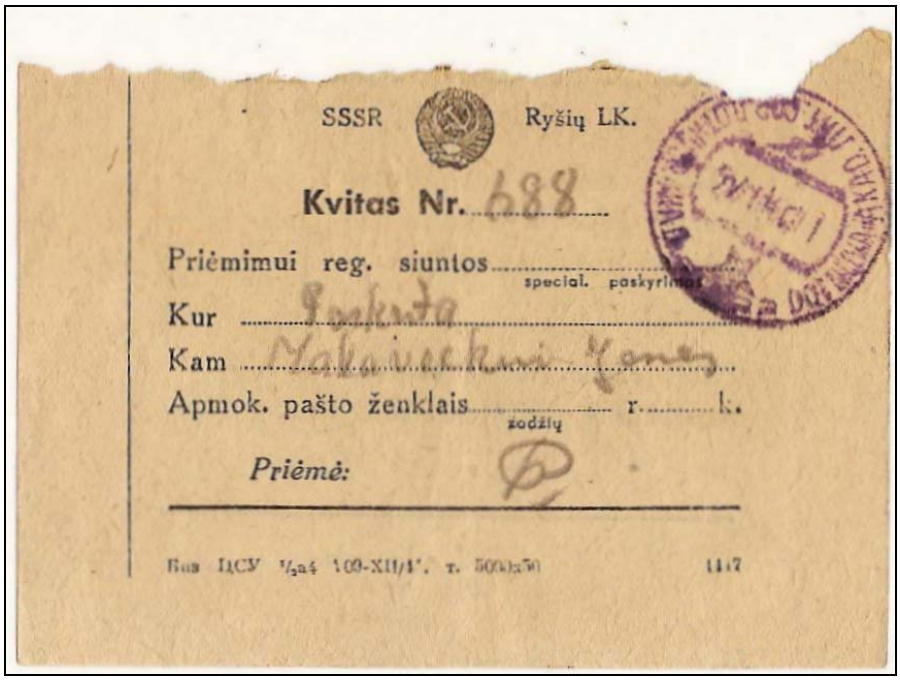
SSSR Ryšių LK.

Kvitas Nr. 688

Priėmimui reg. siuntos ..... special. paskyrimas

Kur Vorkuta

Kam Makoveckai Ignas

Apmok. pašto ženklais ..... žodžių r. ..... k.

Priėmė:

Afb. 1
Formulier in het Litouws, met het stempel Dotnuva Akademija (afgekort tot Akad). 'Kvitas' is het Litouwse woord voor ontvangsbewijs. De handgeschreven plaats van bestemming is 'Vorkoeta', de geadresseerde is Makoveckas Ignas.

De stempels waren van Litouwse plaatsen, vaak Kedainiai, met stempeldata uit de periode 1946 tot 1952. Ik had dus papiertjes in mijn hand die waarschijnlijk te maken hadden met een strafgevangene uit de Stalintijd. Bij nadere bestudering bleek het doorgaans om formulieren te gaan die dienden als bewijs dat men aan het loket een zending had afgegeven, bestemd voor iemand in Vorkoeta, dus een soort "bewijs van verzending", een afgiftebewijs. Je krijgt even klamme handen, want je stelt je de gemoedstoestand voor van de persoon die iets naar een familielid zond.

Overigens, heel zuiver bezien is het ook mogelijk dat de geadresseerde geen gevangene was, maar deel uitmaakte van de bewaking of dat hij behoorde tot de technische specialisten die nodig waren bij bijvoorbeeld de mijnbouw.
Maar gezien de lange duur van het verblijf van de geadresseerde in Vorkoeta en de periode van het verblijf is het waarschijnlijker dat we met een gevangene te doen hebben.
Verdere gegevens die dat bevestigen worden verderop in dit artikel beschreven. Het betreft een medegeadresseerde, de spreiding in tijd van de zendingen en de aanvankelijke onvindbaarheid van de geadresseerde.

De aanpak

Het werd tijd om systematisch te gaan kijken wat het allemaal was. Daartoe legde ik de formuliertjes op chronologische volgorde en noteerde de overeenkomsten en verschillen.

Die betroffen:
geadresseerde en afzender
de periode
het kamp
aanwijzingen omtrent de aard van de zending
de gebruikte stempels
de oorsprong van het formulier: uit de sovjetperiode of eerder
aanwijzingen omtrent tarieven

De geadresseerde, de afzender en de postbeambte

In Nederland werd tot voor kort op een bewijs van verzending van bijv. een aangetekend stuk –zo'n wit verticaal strookje papier met poststempel - geen volledig adres genoteerd, maar naam en plaats van de geadresseerde.

Ook op de sovjetvariant treffen we een summiere aanduiding aan: Vorkoeta, Komi ASSR (=autonome sovjetrepubliek Komi) plus de naam Makoveckas Ignas, in het Cyrillisch geschreven, soms met een andere uitgang, die waarschijnlijk "Aan" betekent. Het is moeilijk te lezen want men gebruikte vaak een stomp potlood en schreef snel. Ik heb Ignas niet teruggevonden op het internet.

Tweemaal is een zending bestemd voor "De commandant van het kamp/de kampen" (in het Russisch met eenmaal een grammaticale fout) ***(afb. 2)***. De nummers van de verzendbewijzen volgen dan op elkaar. Wilde de afzender de bewaking mild stemmen? Of heb ik teveel fantasie? De afzender had –in de weinige gevallen dat de naam vermeld staat - dezelfde familienaam. Of de genoemde zendingen de gevangene ter hand zijn gesteld? Post werd vaak uitgedeeld door medegevangenen. Er waren tal van baantjes in de kampen en het was dan "niets voor niets".

De andere geadresseerde

In 1947 is de geadresseerde tweemaal de commandant van het kamp. In de bewuste periode was dat kolonel A. D. Koechtikov. Het Russische internet bevat gegevens van deze man, een lang stuk uit de archieven, voorzien van kritisch commentaar dat duidelijk van na de USSR stamt.
Hij woonde met vrouw, kinderen en schoonmoeder in Vorkoeta. Zijn carrière begon hij, "een man van zuiver proletarische afkomst, bij de beruchte Tsjeka, in de jaren '30 was hij politiek commissaris bij de troepen van de NKVD. In 1938 werd hij kampcommandant in Vjatka, waar hij volgens de archieven de zaak goed opzette, zelfs inclusief groente- en fruitteelt en verdere voorzieningen voor het personeel. Terwijl veel politieke commissarissen hun nieuwe baan als kampcommandant zagen als het droeve einde van hun carrière en nergens zin meer in hadden, werkte Koechtikov door en kreeg al snel een mooie rang, titulair kolonel. Van een "succesvol" kamp hing veel af voor de beloning van de bewakers. In het belang van de productiedoelen die aan zijn kamp waren gesteld, zou hij meer dan anderen rekening hebben gehouden met de belangen van de gevangenen.

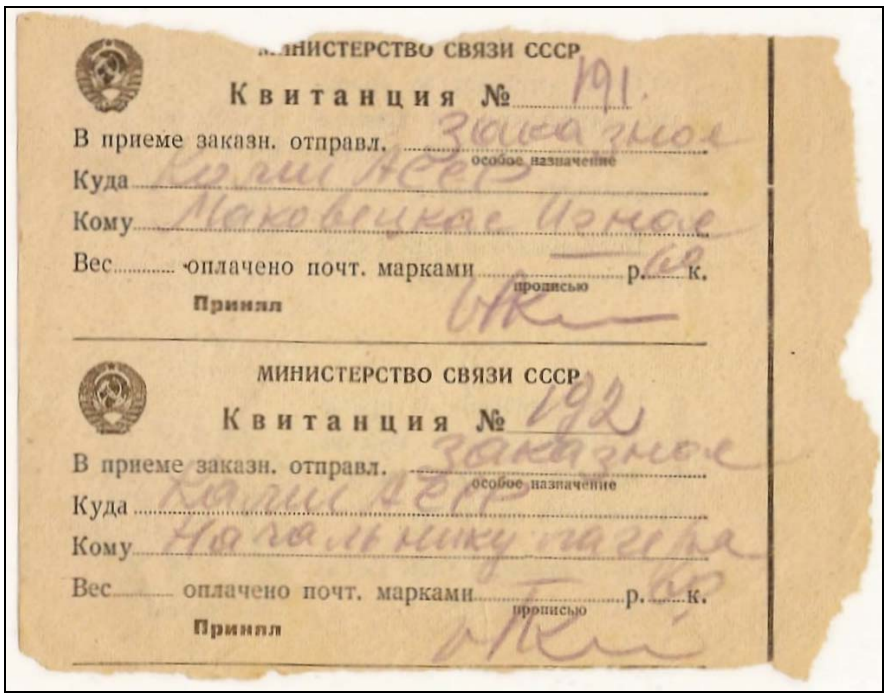
МИНИСТЕРСТВО СВЯЗИ СССР
Квитанция № 191.
В приеме заказн. отправл. заказное
особое назначение
Куда Коми АССР
Кому Маковецкое Игнас
Вес ..... оплачено почт. марками ..... р. ..... к.
прописью
Принял
МИНИСТЕРСТВО СВЯЗИ СССР
Квитанция № 192
В приеме заказн. отправл. заказное
особое назначение
Куда Коми АССР
Кому Начальнику лагеря
Вес ..... оплачено почт. марками ..... р. ..... к.
прописью
Принял

Afb. 2
Formulier, waarop als bestemming is aangegeven "De commandant van het kamp/de kampen".

Het staatswapen heeft 11 de plooien in het lint, die de 11 unierepublieken symboliseren.

De postbeambte

De postbeambte vulde de formuliertjes in, meestal snel met een stomp potlood, onder gebruik van afkortingen. De gebruikte taal is Russisch, vaak met spelfouten en domme grammaticale fouten, hetgeen wijst op een gebrekkige kennis van de taal. De oorzaak daarvan kan zijn dat de beambte van Litouwse afkomst was of dat een etnische Rus slecht moedertaalonderwijs had gekregen.

De periode

De zomer van 1952 markeert de einddatum van mijn stapeltje papiertjes. Mogelijk is Ignas Makoveckas toen vrijgelaten na in 1946 in het kamp te zijn beland. Uit 1952 dateert ook het formuliertje met de tekst: "zending 861 is ongeschonden teruggestuurd aangezien de geadresseerde niet gevonden is".

De beide andere formuliertjes met zo'n tekst zijn van de beginperiode, gestempeld op 5-5-1946, met stempel Vorkoeta 2, Komi ASSR: "zending 78 is ongeschonden teruggestuurd aangezien de geadresseerde niet gevonden is" en gestempeld op 1-9-1946. Ik heb de bijbehorende verzendbewijzen vanuit Litouwen niet kunnen vinden. Wellicht moest men die weer inleveren bij het afhalen van een teruggestuurde, niet bestelbare zending.
Het is mogelijk dat Ignas van mei 1946 tot juli 1952 in Vorkoeta gevangen zat. Wellicht kwam hij op vrije voeten of werd zijn gevangenschap omgezet in verbanning. Allemaal speculatie mijnerzijds.

Het kamp

Tweemaal is een nadere adressering te vinden. Die luidt dan: " п/я (postbus) 223/34". Ik tikte de combinatie, met en zonder spaties rond de slashes, in Google in. En wat gebeurde er? Ik kreeg een Russischtalige site op het scherm die gegevens bevatte over het Vorkoeta ITL (ИТЛ).
Dat blijkt een verzamelnaam te zijn van de "Vorkoeta correctieve werkkampen". Het betrof een gebied waar aan steenkoolwinning werd gedaan en was qua omvang en oppervlakte een van de grootste kampen van de USSR. Gevangenen legden er ook spoorwegen aan en werkten aan de aanleg van een overslaghaven aan de rivier de Petsjora.
Vergelijking van het postbusnummer met dat van verdere kampen uit de regio doet vermoeden dat we bij onze zendingen inderdaad te maken hebben met het mijnbouwkamp. Uit een programma van de WDR bleek dat ook Duitse krijgsgevangenen in Vorkoeta verbleven.

De strafkampen functioneerden in de periode 1938 tot 1957. Aanvankelijk waren er geen wachttorens en prikkeldraad, zo ver verwijderd was men van de bewoonde wereld. Verdere sites leerden dat primair mensen in Vorkoeta kwamen die veroordeeld waren tot minder dan de gemiddelde straftijd. In Vorkoeta werkten tussen de 15.000 (1938) en 72.000 gevangenen, het maximum lag in 1952.
De cijfers laten zien dat in 1952 een groot aantal gevangenen is vrijgelaten.

Afb. 3
De achterzijde van de formulieren.

Even terzijde: moderne sites uit de regio Vorkoeta doen je versteld staan. Ze staan bol van garagebedrijven, kinderopvang, teruglopende werkgelegenheid, universiteit en hbo, mogelijkheden om te vissen, oliewinning, gaswinning en verdere bedrijvigheid. De locale sites uit die regio die ik bezocht wijden slechts beperkt ruimte aan de geschiedenis van de kampen.

Gevangen en post

Of men in de Stalintijd als gevangene post mocht ontvangen, hing af van de categorie waarin men was ondergebracht. De gewone gevangenen mochten maximaal een keer per maand post ontvangen. Dat kon een pakje zijn. Of je het ook kreeg, was de vraag. Post een tijdje vasthouden was een strafmaatregel. Een kamp telde veel baantjes die door gevangenen werden vervuld. Dat kon ook de man van de post zijn. Helaas moest de ontvanger hem vaak iets afstaan. Naar Ignas is in 1947 17 keer iets verzonden, exclusief de twee zendingen "voor de commandant". De jaren daarop gaat het om zo'n 8 tot 10 zendingen per jaar. Degene die de formuliertjes bewaarde heeft er wellicht enkele tussengevoegd die geen betrekking hebben op de gevangene. Zo is er één bewijs van een telefoongesprek bij, maar zonder naam. Toch heb ik het gevoel dat alles bij elkaar hoort en uit piëteit als een stapeltje is bewaard.
Onder het kopje "aard van de zending" boven het formulier trof ik aan:

- zending van waarde (de overgrote meerderheid)
- zending zonder waarde
- geldovermaking (enkele malen)
- aangetekend stuk (tweemaal in 1947
- drukwerk (1 keer)

Het aangegeven gewicht was doorgaans net onder de 8 kilo, wellicht het maximaal toegestane gewicht van zendingen voor gevangenen. Maar misschien is een tarievenlijst te vinden die aangeeft hoe zwaar een pakje maximaal mocht zijn in de betreffende periode en is die 8 kilo dus gewoon het maximaal mogelijke. Vaak is sprake van premiebetaling voor verzekering. Het porto bedroeg doorgaans 17 roebel voor de verzendkosten en 4 voor de verzekering.

De gebruikte formulieren en stempels

De formulieren en stempels illustreren de politieke ontwikkelingen van de periode tijdens en na de tweede Wereldoorlog. Tevens laten ze zien dat er na de oorlog grote schaarste heerste maar dat de postbeambten poogden te werken als vanouds, conform de voorschriften.

De formulieren

Ik trof aan:

- sovjetformulieren, ééntalig Russisch
- sovjetformulieren tweetalig Russisch en Litouws.
- formulieren in het Litouws en Duits
- achterzijden van overtollige formulieren die gerecycled werden.

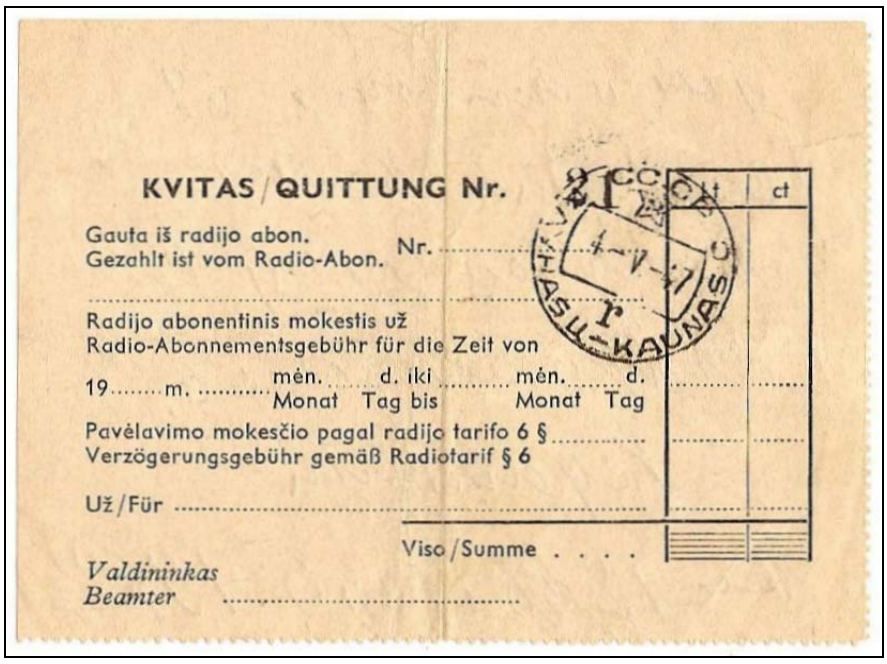
KVITAS / QUITTUNG Nr.
Gauta iš radijo abon.
Gezahlt ist vom Radio-Abon. Nr. .....
Radijo abonentinis mokestis už
Radio-Abonnementsgebühr für die Zeit von
19.....m. ..... mėn. ..... d. iki ..... mėn. ..... d.
Monat Tag bis Monat Tag
Pavėlavimo mokesčio pagal radijo tarifo 6 § .....
Verzögerungsgebühr gemäß Radiotarif § 6
Už / Für .....
Viso / Summe . . . .
Valdininkas
Beamter .....
ct
ct

Afb. 4
Duits-Litouws formulier.

De eentalige sovjetformuliertjes dragen het wapen van de USSR en de woorden Ministerie van Verbindingen. Ze zijn gedurende de gehele bestreken periode gebruikt. Interessant is het gebruik van het staatswapen op formulieren. Ik kom daar verderop op terug. Op de achterzijde staat meestal de tekst: "De post is verantwoordelijk voor de in ontvangst genomen zendingen gedurende 6 maanden vanaf de datum van afgifte op het postkantoor. Beschikking van de Raad van Volkscommissarissen van de USSR van 20 november 1933."***(afb. 3)***.
Voor de tweetalige formulieren geldt hetzelfde. De voorzijde biedt ruimte voor een registratienummer, de aard van de zending, extra frankering, de aangegeven waarde, adressering en afzender. In een kader is ruimte voor aantekeningen betreffende het gewicht, ingehouden gelden voor gewicht, verzekering en bijbetaling plus het totaal. Tot slot zijn er lijntjes voor de paraaf van de beambte.
Een voorbeeld van een Duits-Litouws formulier dateert uit 1947, toen de achterzijde van betaalbewijzen van luistergeld uit de Duitse bezettingsperiode werden ingezet ***(afb. 4)***. Een ander voorbeeld is een Litouwstalig formuliertje van een aangetekend stuk naar Vorkoeta uit Dotnuva, waarschijnlijk 27-11-1946 (of zelfs 1945). Het woord "Eil. Nr." zou uiteraard Duits kunnen zijn.

Uit 1947 dateren flarden van oude formulieren zonder bedrukte voorzijde, mogelijk de marges ervan. Ook van een sovjetverzamelformulier voor pakketzendingen waar men blijkbaar genoeg exemplaren van had..
In 1946 is tweemaal geld gezonden, ten bewijze waarvan "geldovermakingsformulieren" gebruikt werden.

De stempels

Deze waren (afgezien van Vorkoeta) afkomstig uit:

- Kedainiai
- Dotnuva Akademija (afgekort tot Akad)
- Kaunas centraal (afgekort tot centr.)

Alle afslagen zijn uiteraard handwerk, niet van een stempelmachine. De gebruikte stempels van Kedainiai uit de periode 1950-51-52 zijn van het sovjetmodel, enkelrings met in het midden een rechthoek met gebogen zijden waarin de datum staat. Ze zijn 29-30 mm. in doorsnee, tweetalig (links Russisch, rechts Litouws) en hebben bovenaan hamer en sikkel. De kenletters zijn б, в, д en e. Het aardige is dat van 1946 tot 1949 ook stempel "c" voorkomt, waarbij het Litouws links staat en het Russisch rechts, een fout die blijkbaar lang niet is opgemerkt.
Het stempel Dotnuva Akademija, kenletter "a" verwijst naar de Landbouwhogeschool in de plaats Dotnuva. Het is van hetzelfde type als dat van Kedainiai. Regelmatig is lilapaarse inkt gebruikt in plaats van zwarte.
Het stempel "Kaunas centr". komt in twee typen voor. Het eerste, afgeslagen op 6-1-1946 ***(afb. 5)*** en 8-11-1948 is een oud Litouws stempel dat sterk lijkt op Fugalevicius nummer 51, kenletter a met links en rechts een ornamentje, 24 mm. in doorsnee.

Afb. 5

Het wijkt van Fugalevicius af doordat het datumgedeelte 4 horizontale lijnen heeft als achtergrond, hetgeen ik in in Fugalevicius niet kan vinden en in mijn album evenmin. In ieder geval een echt Litouws stempel zonder Cyrillisch schrift.
Het tweede type is een sovjetstempel, met links Russisch en rechts Litouws..

Het staatswapen op de formulieren

Interessant is het gebruik van het staatswapen van de Unie van Socialistische Sovjetrepublieken (USSR) op formulieren. Hier zitten subtiele addertjes in verborgen. Dat wapen ondergaat enkele malen een kleine wijziging, zodat er in de periode 1936 tot 1991 twee of zelfs drie varianten voor kunnen komen

En twee van die varianten zijn te vinden op de formulieren waar dit artikel over gaat.

Onze formulieren tonen de variant met 11 ***(afb. 2)*** en die met 16 ***(afb. 6)*** plooien in het lint. Hoe is dat zo gekomen?
De Stalinconstitutie van 1936 bracht ter vervanging van het staatswapen met wereldbol een staatswapen met hamer en sikkel, waarbij elke unierepubliek, de hoogste bestuurlijke eenheid van de Unie, vertegenwoordigd was via een lang lint met eeneen aantal plooien plus daarop per republiek in de eigen taal de tekst "Proletariërs aller landen verenigt u!". Er waren toen 11 unierepublieken met de Russische Federatie (RSFSR) als belangrijkste. Vijf plooien in het lint links en rechts plus het bredere stuk lint midden onder sierden het wapen en symboliseerden zoals gezegd de 11 unierepublieken. De toelating van 5 nieuwe unierepublieken in 1940 leidde tot plannen voor aanpassing van het wapen. Het betrof de drie Baltische republieken, de Karelo-Finse republiek (gebied dat Finland verloor na de Winteroorlog van 1939-1940) en de Moldavische republiek, die was samengesteld uit het Roemeense Bessarabië met daarbij een strook Oekraiens gebied langs de Dnjestr (inderdaad: dat is het huidige probleemgebied Transnistrië). Wegens de Duitse inval van juni 1941 werd het werk aan het nieuwe wapen stopgezet.
Pas in 1946 was het nieuwe staatswapen gereed. Er zijn dan links 8 en rechts 7 linten. Echter, voor het oog lijken links en rechts evenveel linten te zitten. Maar schijn bedriegt: de linten aan de linkerzijde zijn een fractie smaller!

Afb. 6a
Deel van het nieuwe formulier, waarbij het staatswapen 16 plooien in het lint heeft.

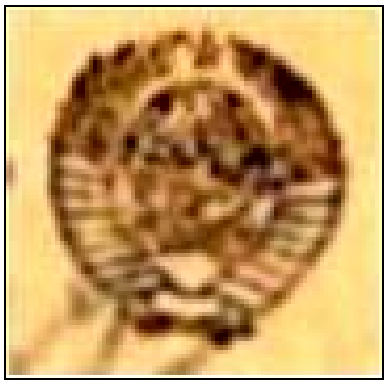

Afb. 6b

In 1958 wordt de status van de Karelische republiek (SSR) verlaagd tot die van autonome republiek (ASSR). Er verdwijnt dan ook één lint uit het wapen en bijgevolg zien we sindsdien links en rechts 7 linten plus het centrale lint onderaan. Ook op Sovjetrussische postzegels is deze ontwikkeling te volgen.

USSR : 11 linten

USSR: 16 linten

USSR: 15 linten

Tot slot

Wellicht tref ik de naam Ignas Makoveckas ooit nog aan in een lijst gevangenen. Tot nu toe heeft het internet me niet kunnen helpen. Maar opeens kan men iets aantreffen dat tot zo'n lijst leidt. Jan Kaptein beschreef ooit een brief uit 1946 die –hier hielp onder andere het internet - uiteindelijk afkomstig bleek te zijn van een Litouwer die gediend had in een Duits politiebataljon en die in een "profylactisch" werkkamp zat in Moskou in afwachting van verdere ontwikkelingen.

◂

Bronnen
internet o.a.:
www.memo.ru.history
www.wikipedia
Gulag, a history, Anne Applebaum, 2003
stichting Memorial, Moskou, internet
Varlam Shalamov, Kolyma Tales, Penguin books
.

Afb. 7

Foto's internet:
www.videofact.com

Afb. 8
Kapitalnaya-mijn en kamp in Vorkoeta 1956

Afb. 9
Wachttoren van het werkkamp 9-10 te Vorkoeta 1955

HOE EEN ECHT POSTSTUK TOCH VALS KAN ZIJN

Frits Gerdessen

Ik zoek met GOOGLE af en toe naar de naam Edgar Meos. De reden daartoe wordt hieronder uiteengezet. Het beperkte aantal vermeldingen bleek onlangs iets uitgebreid, nu met een filatelistisch object, aangeboden op de Australische Ebay in december 2005, met een inzet van US$ 95,--.

Het betrof hier een envelop van een brief van ca. 1960, door de beroemde Estse vlieger Edgar Meos, toen woonachtig in Tartu, gestuurd aan de luchtvaarthistoricus Don Chalif in Californië. Ik vermoed dat Chalif is overleden en dat zijn nalatenschap deels op de markt is gebracht.
Bij de envelop werd een certificaat van echtheid geleverd. Het stuk is blijkbaar niet verkocht. Dat is niet erg.

Met de echtheid is iets. De envelop is echt genoeg en het adres klopt. Ik heb zelf in 1969 even met Meos gecorrespondeerd, op het aangegeven adres. Maar de afzender is NOOIT vlieger geweest.

Ca. 1955 begon de Estse "vlieger" en luchtvaarthistoricus Edgar Meos artikelen en ingezonden brieven te schrijven voor de Engelse luchtvaartbladen AIR Pictorial en RAF Flying Review.
Hij vertelde in de 1e Wereldoorlog naar Frankrijk te zijn gestuurd voor vliegopleiding en daarna te hebben gediend in de Armée de l'Air, in het beroemde escadrille van de Franse jachtvlieger Guynemer. Hij schoot diverse vliegtuigen neer. Later kwam hij terug in Estland en diende in de luchtmacht. Zijn artikelen waren heel goed, en betroffen meestal onderwerpen van de sovjetluchtvaart. Hij deed zich kennen als een verdienstelijk luchtvaarthistoricus en schrijver.
Meos werd ook lid van Cross & Cockade, een club van vliegers uit de 1e Wereldoorlog, en leverde artikelen en foto's voor het clubblad. Tijdens correspondentie met het (Duitse) lid Max Holtzem concludeerde Meos dat hij hem eens in de lucht boven Frankrijk had ontmoet en NIET had neergeschoten, want Holtzem kon door storing niet meer schieten. Holtzem was diep geroerd door deze mededeling.....
Een van mijn relaties had contact met Meos en verkreeg foto's en allerlei andere zaken over de Russische luchtvaart. Daarbij waren ook foto's van zijn vliegboekje en documenten. Meos meldde dat hij tijdens de Estse opmars naar Riga in de zomer van 1919 met een buitgemaakt Duits vliegtuig heeft gevlogen. In Eesti Vabadussôda staat een foto van dat vliegtuig en een van de omstanders lijkt op Meos.
In 1979 verscheen in de ESSR een boekje over de Estlandse luchtvaart, waarin ook aan de carrière van Meos aandacht werd besteed: Teedel Õhuvarustesse door Ants Künnapuu.
Echter, er was achterdocht. Meos kende iedereen in de Estse luchtvaart, maar niemand kende Meos.

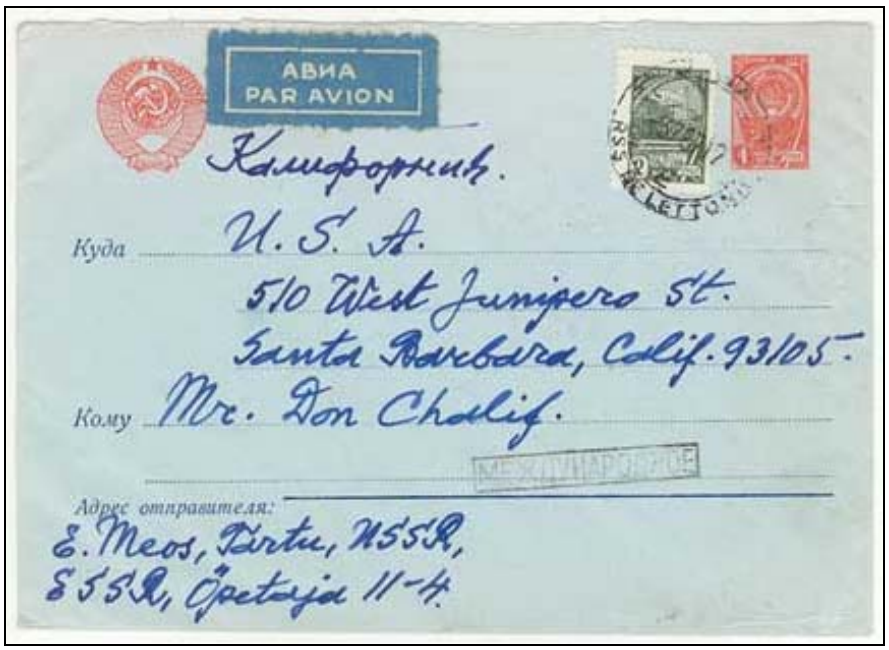

Afb. 1
De op Ebay aangeboden envelop.

Nadat Estland weer zelfstandig was kon het verleden van Meos worden achterhaald. In 1997 troffen we zijn naam in het Rijksarchief. Korporaal Edgar Johan'i Meos werd op 8 mei 1919 geplaatst als schrijver bij de intendance in Tallinn maar al op de 25e als ongeschikt zijnde van deze taak ontheven. Blijkbaar is hij toen naar het zuidelijk front gestuurd.
Hij heeft daar blijkbaar goed opgelet en is al met verzamelen begonnen, want later publiceerde hij enkele artikelen in het militaire blad Sõdur over aspecten van de veldtocht, die later in andere publicaties als bron werden vermeld. Hij breidde ook zelf zijn verzameling uit door in uniformen te poseren.
Het ging echter mis met hem. Hij heeft enkele jaren vastgezeten voor fraude. Meos had een goede talenkennis en was tijdens de Duitse bezetting tolk.

Als dank daarvoor zat hij tot 1953 in de Gulag.
Daarna ging hij artikelen schrijven, wat alleen maar kon met medewerking (en/of opdracht) van de KGB. Nu ging hij ook een vliegboek en andere documenten vervalsen en een carrière als luitenantvlieger bij de voormalige Estse luchtmacht opbouwen. Hij gebruikte vliegboekjes van Anton Pallas, en vervroegde zijn geboortedatum (24 december 1901) met 2 jaar. Dat was ook nodig om door te gaan voor een vlieger die in Frankrijk had gediend. Pallas was een militaire- en sportvlieger die in 1941 werd gemobiliseerd. Hij kwam om tijdens de evacuatie van Tallinn in de zomer van 1941.
Zijn weduwe Laine trouwde na de oorlog met de sportvlieger Elmar Brantman, die in het Rode Leger was verzeild en er gewond uit kwam (wat hem als oorlogsinvalide diverse voordelen opleverde in de ESSR).

Meos, een heel aardige man, kende de Brantmans en vroeg op een gegeven moment vliegboekjes van Pallas in leen..... Meos presenteerde die boekjes als de zijne. We beschikken over een mooie collectie foto's van bladzijden uit de vliegboekjes en van documenten, voorzien van indrukwekkende originele stempels en handtekeningen.
Meos overleed op 9 januari 1971.

De vraag is wat Ants Künnapuu over Meos wist. Elmar Brantman, die hem gegevens verstrekte, was op de hoogte. Maar het ging toen niet aan om de werkelijkheid te publiceren. Het gevolg is dat Meos voor sommigen nog steeds een held is.

Wie ooit een poststuk van Meos aantreft, is gewaarschuwd.

SPOORPOST IN LITOUWEN 6 : LIJN 7-8, 9-10 en 11-12

Jan Kaptein
Eugenijus Uspuras

Met deze aflevering gaan we verder met de spoorpost van het onafhankelijke Litouwen. De besproken lijnen deden dienst in het noordoosten van Litouwen.
De illustraties zijn weer uit de collectie van Eugenijus Uspuras.

Trajekt 7-8

Lijn 7 was eerst de aanduiding voor het trajekt Radviliškis – Kalkūnai (1928-1934)., en lijn 8 dus voor de richting Kalkūnai – Radviliškis.
Op de kaart ***(afb. 3)*** is Kalkūnai het spoorwegknooppunt direct onder Daugavpils, net over de grens in Letland.

In 1934 wordt het trajekt gewijzigd en dan wordt Obeliai, het Litouwse station vóór de Letse grens, het eindstation.

De typen stempels van de vorige aflevering nog eens op een rij:
1. Groot-rond doorsnede 30 mm) met trajectnummer onderin
2. Klein-rond (doorsnede 25 mm) met drie sub-typen
   a. trajektnummer onderin
   b.trajectnummer bovenin en kenletter onderin
   c.beide plaatsnamen
3. Ovaalstempel

Het oudste stempel, type 1, is ook op deze route gebruikt ***(afb. 1 en 2)***.
Verder zijn op deze lijn zowel voor lijn 7 als lijn 8 alleen nog de ovale stempels –type 3 dus - gebruikt.

De spoorlijn was een belangrijke lijn voor de verbinding met het oosten. Het Vilniusgebied was immers bezet door Polen en afgesloten van Litouwen.
In 1929 werd het spoor ook sterk verbeterd op de lijn Tilsit-Pagegiai-Radviliškis-Obeliai. Daardoor kon de sneltrein Moskou-Berlijn weer door Litouwen (in plaats van Polen).

Afb. 1 *(ex. Eugenijus Uspuras)*
Kaart met het grote ronde spoorpoststempel (type 1 dus), met de aanduiding van lijn 7-8. De kaart is 14-2-1921 geschreven in Radviliškis en verzonden naar Panevėžys. Op de kaart hiernaast is duidelijk dat de bestemming op de route van trajekt 7-8 lag.

Afb. 2 *(ex. Eugenijus Uspuras)*
Brief, verzonden 3-8-1925 naar Kaunas via spoorpostlijn 7-8.

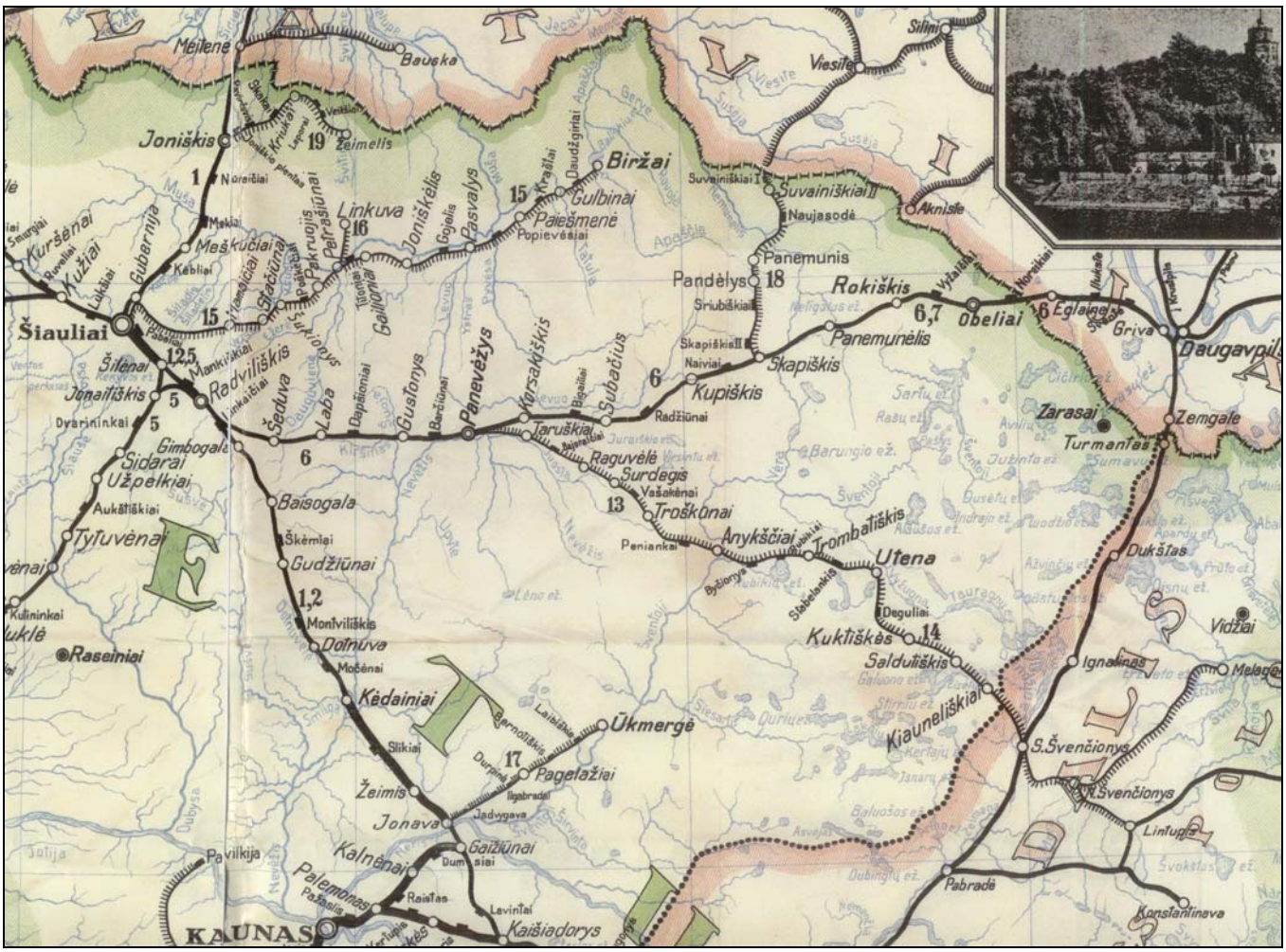

***Afb. 3** (74 %) (ex. Eugenijus Uspuras) Spoorkaart uit de jaren dertig.*

Deze sneltrein kon volgens berichten uit die tijd 100 km/p.u. halen.
Pas 10-10-1939 kwam het Vilniusgebied weer bij Litouwen, met de bijbehorende spoorlijnen.

Al in de tsarentijd was het Radviliškis – Kalkūnai een spoorpostroute: toen lijn 9-10 (zie HBG 44). De spoorlijn werd in 1873 voltooid en in Kalkūnai bij Dwinsk (Daugavpils) verbonden met de hoofdlijn van St. Petersburg via Vilnius naar Warschau.

Op de kaart zien we ook dat de spoorlijn na Panevėžys een aftakking heeft naar het zuidoosten, richting Utena. Dit was vanaf 1921 het traject van route 9-10. In 1940 is het Vilniusgebied weer bij Litouwen en de verbinding met Švenčionėliai weer hersteld. Deze plaats, op de kaart aan de andere zijde van de demarcatielijn in 'door Polen bezet' gebied', wordt dan het eindpunt van de spoorpostroute 9-10.

Op de kaart is ook de spoorlijn Šiauliai – Biržai aangegeven, het traject van spoorpostroute 11-12.

In de bij de kaart behorende Legenda is te zien dat de lijnen richting Utena-Švenčionėliai en richting Biržai smalspoor waren.
De eerste smalspoorlijn in Litouwen, 71 km met een breedte van 750 mm, kwam gereed op 11 november 1895. Deze lijn liep van Švenčionėliai naar Pastoviai (nu in Belarus). Twee jaar later werd deze lijn doorgrtrokken van Švenčionėliai naar Panevėžys. Er kwamen ook twee stations bij: Utena en Troškūnai, ook op de kaart aangegeven.
De treindienst begon al op 28 september 1899 en de formele opening was op 13 mei 1901.
De lijn tussen Gubernija en Pasvalys, gebouwd in 1916 door de Duitsers, werd begin jaren twintig uitgebreid naar Biržai en Šiauliai, en in 1935 verbeterd van 600 mm naar 750 mm breed.
Op de kaart is ook de lijn Joniškis - Žeimelis aangegeven. Deze lijn is ook in 1916 aangelegd als 600 mm smalspoor. Verder werd toen nog een lijn van Skapiškis vis Suvainiškiai richting Letland aangelegd, die nog in de jaren 60 functioneerde. In 1937-1938 werd in dit gebied nog de lijn Panevėžys-Joniškėlis aangelegd (750 mm).

Afb. 4a *(73 %) (ex. Eugenijus Uspuras)*
Brief, verzonden 5-10-1931 naar Saločiai, via spoorpostroute nr. 7. Op de achterzijde zien we het spoorpoststempel van lijn 7, Radviliškis - Kalkūnai, het ovale type, kenletter waarschijnlijk 'b'.

De adreszijde van de brief geeft aan de plaats van verzending: Raseiniai. Bijzonder is ook de opgedrukte tekst met de oproep om het Poolse bestuur in Vilnius plaats te laten maken voor het 'Litouwse recht' op deze plaats.

Afb. 4b *(120 %)*

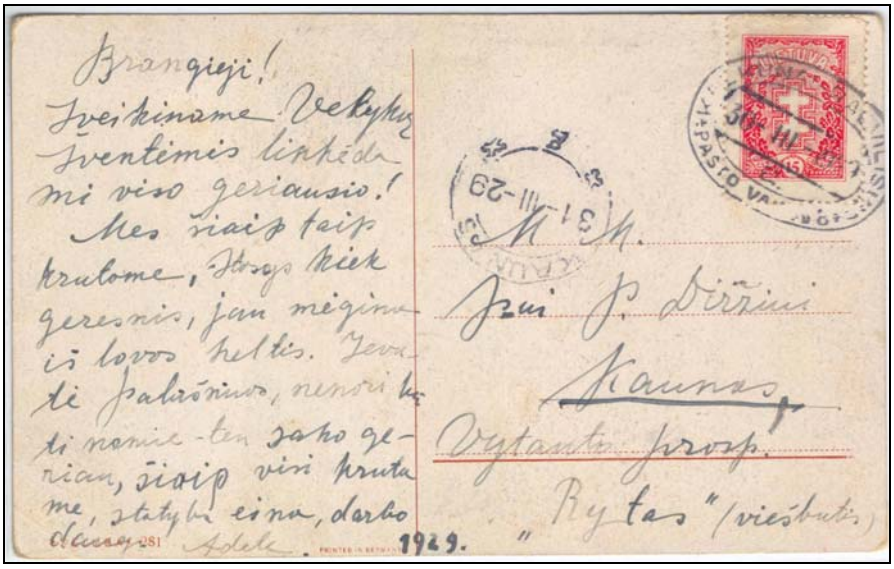

Afb. 5a *(83 %) (ex. Eugenijus Uspuras)*
Kaart, verzonden 30-3-1929 naar Kaunas via lijn 8, Kalkūnai – Radviliškis, kenletter –na vergroten- 'a'.

Afb. 5b (100 %)

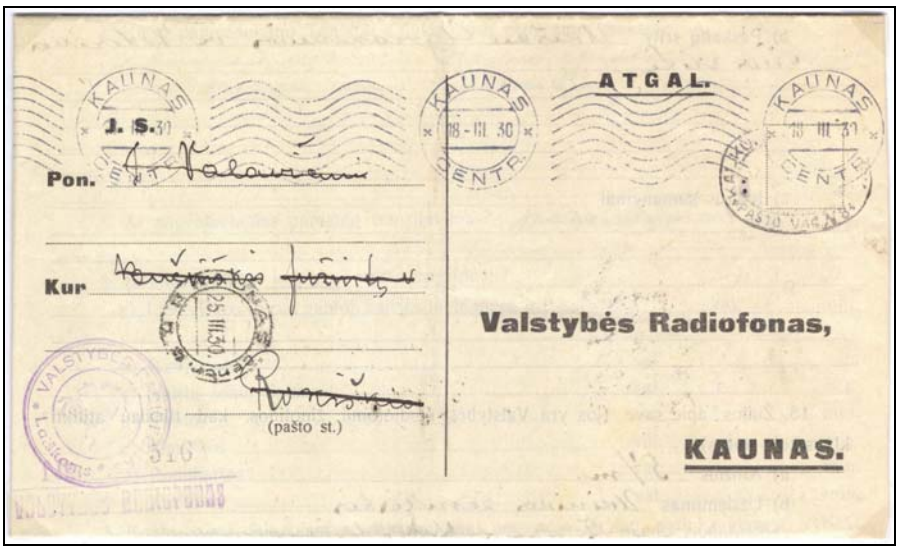

Afb. 6a *(59 %) (ex. Eugenijus Uspuras)*
Kaart, verzonden door de Ataats-radio op 18-3-1930 vanuit Kaunas naar Rokiškis. Op de kaart is het stempel van lijn 8, Kalkūnai – Radviliškis, te zien en het violette stempel van de Staats-radio. De kenletter is –ook na vergroten- niet duidelijk.

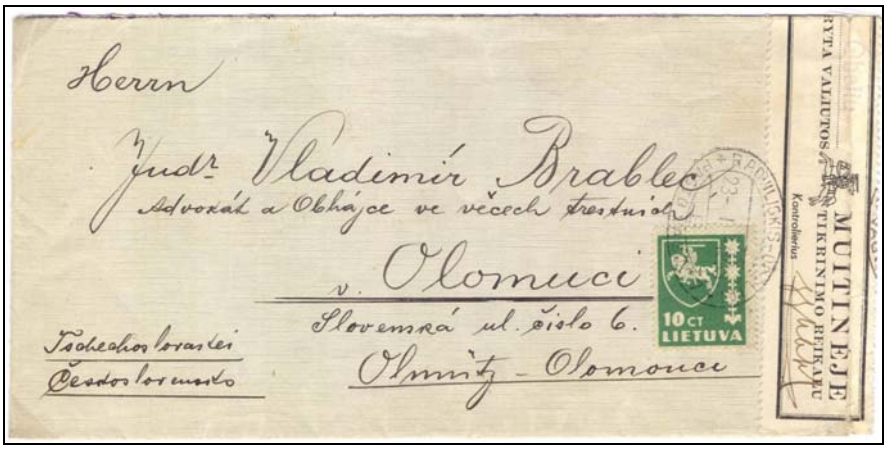

Afb. 7a *(61 %) (ex. Eugenijus Uspuras)*
Brief, verzonden 23-1-1938, naar Olomuci in Tsjecho-Slowakije via lijn 7, Radviliškis – Obeliai. De sluitstrook is van de douane in Obeliai, die de brief heeft gecontroleerd.

Afb. 6b *(100 %)*

Van lijn 7, Radviliškis – Kalkūnai, wordt het ovale stempel type 3 gebruikt met de kenletters 'a' (Fugalewitsch) en 'b' ***(afb. 4)***. Ook de andere richting, lijn 8, gebruikt type 3 met kenletters 'a' ***(afb. 5)*** en 'b' (Fugalewitsch).

In 1934 wijzigd de route en gaat tot de Litouwse grensplaats Obeliai.
Hiernaast een brief, die door de douane in Obeliai is geopend. In het handboek van W. Fugalewitsch staan een aantal van dit soort controlestroken, maar met de plaatsnaam. Bij dit type controlestrook kan de plaats ingevuld worden.

Afb. 7b *(100 %)*
De kenletter 'B'.

Lijn 7 blijft type 3 gebruiken, maar nu met de kenletters 'A' (Fugalewitsch) en 'B' ***(afb. 7)***.
Ook lijn 8 gebruikt de kenletters 'A' ***(afb. 8)*** en 'B' ***(afb. 9)***.

Afb. 7c *(61 %)*
De andere zijde van de brief

Afb. 8a *(83 %) (ex. Eugenijus Uspuras)*
Brief, verzonden 8-2-1939 naar Benoni in Zuid-Afrika met het spoorstempel van lijn 8, Obeliai – Radviliškis. De kenletter is 'A'.

Afb. 8b *(100 %)*

Afb. 9b *(100 %)*

Afb. 9a *(75 %) (ex. Eugenijus Uspuras)*
Brief, verzonden 4-1-1936 naar Klaipėda, via lijn 8, Obeliai – Radviliškis. De kenletter is 'B'.'

STEMPELTYPES ROUTE 7-8 MET DATA
U = collectie Uspuras F = stempelboek Fugalewitsch H = artikel in HBG 1

Trajectnr	Trajekt	Stempeltype	Kenletter	vroegste		laatste
7-8	Radviliškis - Kalkūnai v.v. (1920-1927)	1 (groot-rond)	---	29-5-1920 (U)	19-9-1921 (F) ?-?X-1921 (H)	10-9-1927(U)
7	Radviliškis - Kalkūnai (1927-1934)	3 (ovaal)	a	..-..-1931 (F)		
		3	b	1-?-? (F)	5-10-1931 (U)	
	Radviliškis - Obeliai (1934-1940)	3	A	3-11-1935 (F)		
		3	B	27-7-1934 (U)		23-1-1938 (U)
8	Kalkūnai - Radviliškis (1927-1934)	3	a	25-12-1927 (U)	1-9-1930 (F)	14-9-1930 (H)
		3	b	?-12-1928 (U)	3-7-1930 (F)	13-7-1930 (U)
	Obeliai - Radviliškis (1934-1940)	3	A	2-11-1934 (F)	28-12-1934 (H)	25-5-1939 (U)
		3	B	26-6-1934 (U)		26-9-1938 (F)

Afb. 10a *(77 %) (ex. Eugenijus Uspuras)*
Kaart, verzonden 26-6-1934 via de spoorpostroute 8, Obeliai – Radviliškis. De kenletter is onduidelijk.

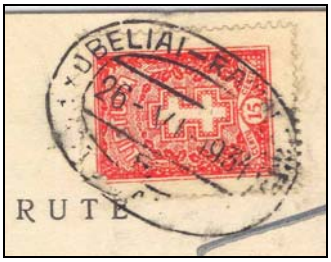

Afb. 10b *(100%)*

Trajekt 9-10

Lijn 9 was de aanduiding voor het spoorposttrajekt Panevėžys – Utena, en lijn 10 dus voor de Utena - Panevėžys. Zoals we bij de kaart ***(afb. 3)*** gezien hebben is deze spoorlijn de eerste smalspoorlijn in Litouwen en voor de spoorpost moest het wel een aparte route worden..
Het eerst gebruikte stempel op deze route is type 2a, het kleine ronde stempel met de routenummers 9-10 onderin ***(afb. 11)***.
Ook heeft de kaart een violet stempel van het militaire Huzaren Regiment en (dus een gereduceerd tarief: 20 sk. skatiku). Het normale tarief van een binnenlandse kaart was per 1-3-1922 verhoogd naar 100 sk.

Afb. 11a *(83 %) (ex. Eugenijus Uspuras)*
Kaart, verzonden 24-4-1922 naar Vilkija, via route nr. 9-10, Panevėžys – Utena.

***Afb. 11b** (100%)*
Stempeltype 2a, klein-rond, met het tralektnummer onderin.

Deze periode was wel een inflatieperiode. Het tarief voor een kaart begint 1-1-1919 met 20 sk., per 1-7-1921 verhoogd naar 50 sk., per 1-3-1922 dus verdubbeld naar 100 sk., kort daarna per 15-7-1922 weer verdubbeld naar 200 sk. en 10-9-1922 opnieuw verdubbeld naar 400 sk. Daarna was men dus wel toe aan een nieuwe munt: per 1-10-1922 gaat Litouwen over naar de Litas (=100 Centu). Een overzicht van de Litouwse posttarieven is te vinden in 'het handboek' van Martin Bechstedt (naar gegevens van Prof. U.E. Klein en Dr. V. Doniela, p. 217).

Na het vroege kleine ronde spoorpoststempel komt verder alleen het ovale stempeltype 3 met kenletter 'a' voor op dit trajekt.
Lijn 9, Panevėžys – Utena:

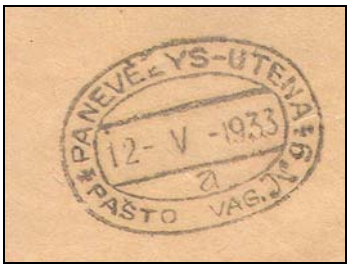

***Afb. 12b** (100 %)*
Kenletter duidelijk 'a'.

En lijn 10, Utena – Panevėžys:

***Afb. 13** (100 %)*

***Afb. 12a** (69 %) (ex. Eugenijus Uspuras)*
Brief met linksonder de afzendervermelding '…Tvarkymo depattamento Kultūrtechnikas', een portvrije dienstbrief dus. De brief is 12-5-1933 verzonden via spoorpostroute 9, Panevėžys – Utena, naar Kaunas.

***Afb. 13a** (77 %) (ex. Eugenijus Uspuras)*
Kaart, 9-5-1929 verzonden naar Kaunas met route nr 10, Utena – Panevėžys.

STEMPELTYPES ROUTE 9-10 MET DATA
U = collectie Uspuras F = stempelboek Fugalewitsch H = artikel in HBG 1

Trajectnr	Trajekt	Stempeltype	Kenletter	vroegste		laatste
9-10	Panevėžys - Utena v.v.(1921-1927)	2a (klein-rond ennr.onderin)	a	23-5-1921 (U)		25-2-1926 (F)
9	Panevėžys - Utena (1928-1940)	3 (ovaal)	a	4-4-1930 (U)		12-5-1933 (U)
	Panevėžys - Švenčionėliai (1940-1943)	3	a	3-12-1941 (U)	21-6-1942 (F)	30-7-1943 (U)
10	Utena - Panevėžys (1928-1940)	3	a	24-7-1928 (F)	5-9-1929 (U) 5-9-1930 (H)	6-12-1937 (U)
	Švenčionėliai - Panevėžys (1940-1943)	3	a	?-11-1940 (F)		
9-10	Panevėžys - Švenčionėliai.ca. 1942	2a	a	25-2-1942 (H)		

In de tabel: stempeltype 2a, 1942, is vermeld in HBG. Het lijkt me een geval van 'hergebruik'.

***Afb. 14a** (63 %) (ex. Eugenijus Uspuras)*
Brief, verzonden 17-8-1936 naar Kaunas, via route nr 10, Utena – Panevėžys, kenletter duidelijk 'a'.

***Afb. 14b** (100 %)*

Na de overgave van het Vilniusgebied aan Litouwen werd ook de spoorverbinding met Švenčionėliai hersteld (1940). Ook de spoorpostroute werd blijkbaar doorgetrokken: in de tabel hierboven staan ook nog de nieuwe stempels vermeld.
Deze stempels ben ik alleen in het stempelboek van Witold Fugalewitsch tegengekomen:

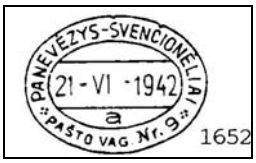

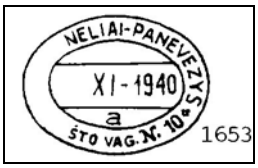

Met het groeien van de Litouwse economie werden ook de spoorwegen steeds belangrijker. Om alles efficiënter te maken werd in 1923 het management van de smalspoorwegen en de 'normaal'-spoorwegen samengevoegd. Zoals vaker bij reorganisaties werd het alleen maar slechter en in 1928 werd de organisatie weer gescheiden. Dit leidde tot grote vooruitgang bij de smalspoorwegen als geheel. De twee langste lijnen, Panevėžys – Utena en Šiauliai – Biržai, werden in 1937-1938 met elkaar verbonden. Deze lijn liep van Panevėžys naar Joniškėlis.
Panevėžys werd het centrum van het smalspoornet, dat uiteindelijk 450 km lang zou worden.
Er was ook nog een plan een smalspoorverbinding te maken tussen Troškūnai –op de lijn Panevėžys – Utena- en Ūkmergė, waar de smalspoorlijn vanuit Jonava eindigde. Dit is echter nooit verder dan de tekentafel gekomen.
In Anykščiai, tussen Troškūnai en Utena, is nu het 'Smalspoor-Museum'gevestigd. Het is een heel smalspoor complex met de honderd jaar oude stationsgebouwen en smalspoor-rails natuurlijk, watervoorziening-systeem en een stalen spoorbrug .. In 1972 stopte het treinvervoer op het traject Anykščiai – Utena – Švenčionėliai. Het stuk tussen Rubikiai en Utena werd ook afgebroken. Het traject Panevėžys Anykščiai - Rubikiai (68,4 km) werd nog gebruikt voor goederenvervoer, passagiers en toerisme. Vanaf Anykščiai kan men een trip maken per smalspoortrein naar Rubikiai, waar een bekend meer is.

Afb. 15a *(84 %) (ex. Eugenijus Uspuras)*
Kaart, verzonden naar Pailgotas op 23-12-1923 via route nr 11-12, Šiauliai – Biržai.

Afb. 15b *(100 %)*

Afb. 16a *(83 %) (ex. Eugenijus Uspuras)*
Brief, naar hetzelfde adres in Pailgotas, ook verzonden op 26-12-1923. Aan het handschrift te zien: ook door dezelfde afzender.

Afb. 16b *(100 %)*

Trajekt 11-12

Dit laatste spoorpost-traject in Noordoost Litouwen was eveneens een smalspoor-traject.
Het gaat hier om de route tussen Šiauliai en Biržai.

Hiernaast ziet u een kaart en een brief met stempeltype 2a, klein-rond, met de routenummers onderin, en met de kenletter 'a' ***(afb. 15 en 16)***.
Van 1927-1941 worden ook op deze lijn de ovale stempels, type 3, gebruikt, in beide richtingen met de kenletters 'a' en 'b'.

Afb. 17b *(100 %) (ex. Eugenijus Uspuras)*

Afb. 17a *(82 %) (ex. Eugenijus Uspuras)*
Stempel, type 3 op een kaart naar Pasvalys, verzonden ?-4-1930, via route nr. 11. De kenletter is niet duidelijk.

Afb. 18b *(100 %)*

Afb. 18c *(100 %)*

Afb. 18a *(73 %) (ex. Eugenijus Uspuras)*
Brief naar Silale, 3-601929, via route 12, kenletter 'a'.

STEMPELTYPES ROUTE 11-12 MET DATA
U = collectie Uspuras F = stempelboek Fugalewitsch H = artikel in HBG 1

Trajectnr	Trajekt	Stempeltype	Kenletter	vroegste		laatste
11-12	Šiauliai - Biržai v.v. (1928-1940) ??	2a	a	16-8-1924 (U)	26-12-1925 (F)	26-12-1926 (U)
		2a	ß	23-12-1923 (U)	30-8-1925 (H)	16-4-1927 (U)
11	Šiauliai - Biržai (1928-1940)	3	a	20-4-1930 (U)		1-12-1939 (F)
		3	b	8-3-1930 (U)		17-6-1937 (H)
12	Biržai - Šiailiai (1928-1940)	3	a	9-11-1929 (U)	?-3-1931 (H) 15-4-1938 (U)	14-9-1940 (U)
		3	b	16-12-1929 (U)	12-3-1931 (F) 4-10-1934 (H)	20-8-1940 (U)

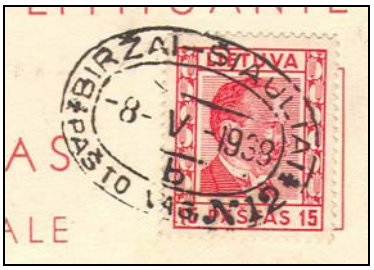

Afb. 19b *(100 %)*

Afb. 19a *(76 %) (ex. Eugenijus Uspuras)*
Kaart naar Kaunas, verzonden 8-5-1938, via route nr. 12.

Literatuur

Fugalevičius, V.
Pašto antspaudai Lietuvoj = Poststempel in Litauen = P.O. cancels in Lithuania / V. Fugalevičius. – ed. 1990

Hesselink, Herman Gijsbert
Eisenbahnen im Baltikum / Herman Gijsbert Hesselink, Norbert Tempel. – cop. 1996

Muller, W.
Litouwen – treinpost : de trajecten, de stempels / [W. Muller, R. van Wijnen]. – In HBG 1983 ; 1. – [16 p.]. – Aanvulling 1984 ; 3. – [1 p.]

Wijnen, Ruud van
Litouwen 1915-1940 [en] de ontwikkeling van de spoorlijnen in het Memelgebied / [Ruud van Wijnen]. – In: HBG 1982 ; 2. – [2 p.]

Visser, J.P.
Russian travelling post offices through Lithuania / by J.P. Visser and Cyril Kidd. – In: T.P.O 37 (1983) 2. – p. 27 - 38.

Internet

www.ngr.lt
Geeft ook een overzicht van de geschiedenis van de smalspoorwegen in Litouwen. Vanaf de homepage kan men doorklikken naar de Engelse versie.
.

JAMES YOUNG SIMPSON EN HET GRENSVERDRAG TUSSEN LETLAND EN LITOUWEN, 1920-1921

Ruud van Wijnen

In november 1920 werd James Young Simpson, professor in de natuurwetenschappen in Edinburgh en Glasgow, door de regeringen van Letland en Litouwen gevraagd voorzitter te willen worden van een commissie die beslissingen moest nemen over de vaststelling van de definitieve grens tussen beide landen. Die waren daar onderling niet uitgekomen.

Een jaar geleden noemde ik in "het Baltische gebied" nummer 47 de Simpson-commissie in een artikel over Mažeikiai. Nu wordt nader ingegaan op zijn leven en werk in Edinburgh, zijn betrokkenheid bij Rusland en het Baltische gebied en zijn werk voor de arbitragecommissie.
De informatie is een samenvatting van een studie door Charlotte Alston die in 2002 werd gepubliceerd in the Scottish Geografical Journal. Ook de twee foto's zijn daaraan ontleend.

Leven in Edinburgh

Geboren in 1873 groeide James Young Simpson in Edinburgh op in een wetenschappelijk milieu. Zijn oudoom (en naamgenoot) was een vooraanstaand chirurg en pionier op het gebied van het gebruik van chloroform. In Edinburgh nam de familie een belangrijke plaats in binnen de Free Church of Scotland die zich in 1842 had afgescheiden van de gevestigde kerk.
James Young Simpson studeerde biologie en zoölogie aan de universiteiten van Edinburgh en Cambridge. Al tijdens zijn studie toonde hij belangstelling voor ideeën die nieuwe wetenschappelijke theorieën trachtten te verbinden met traditionele religieuze opvattingen.
Hierover publiceerde hij tijdens zijn leven een vijftal boeken.
Door zijn activiteiten in de lokale politiek, o.a. als lid van de Edinburgh Education Autority, werd Simpson in Edinburgh een bekende persoonlijkheid.

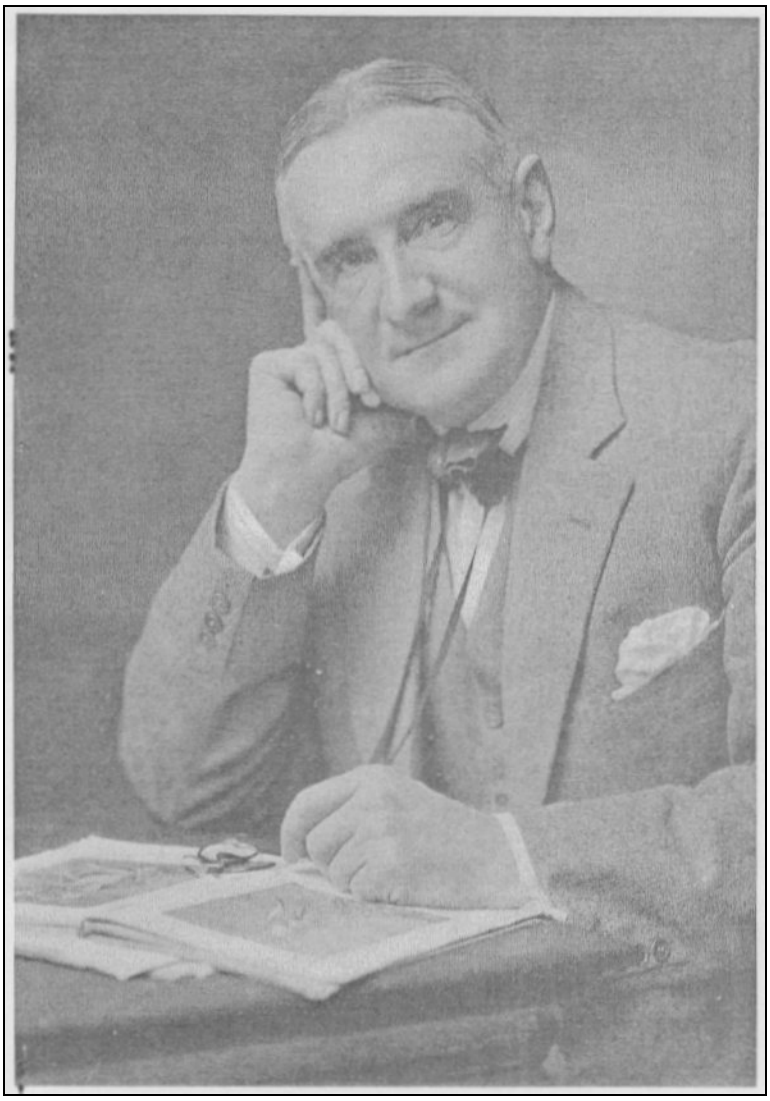

Afb. 1
James Young Simpson (foto: Jas. Bacon & Sons, Edinburgh).

Hij was een actief lid van de Royal Scottish Geographical Society, van 1923 tot 1926 hanteerde hij er de voorzittershamer ***(afb.1)***.
Na zijn werk als voorzitter van de arbitragecommissie werden de verslagen, het eindrapport en de gebruikte landkaarten ondergebracht in het archief van de Royal Scottish Geografical Society. Daar bevinden zich tot op de dag van vandaag.

Rusland 1897-1917

Simpsons belangstelling voor Rusland stond los van zijn wetenschappelijke en maatschappelijke carrière.
In 1895 bezocht hij op uitnodiging van de Russische edelman Nicolai Golitsyn diens landgoed in het zuiden van Rusland en twee jaar later reisde hij met hem door Siberië.
In 1898 publiceerde Simpson zijn waarnemingen in *"Side-Lights on Siberia – some account of the great Siberian railroad, the prisons and exile system"*.
Tussen 1900 en 1914 had Simpson weinig gelegenheid om Rusland te bezoeken, maar zijn belangstelling bleef en in de jaren voor de Eerste Wereldoorlog werd hij een sterk voorstander van de Anglo-Russische diplomatieke alliantie.
Na het uitbreken van de oorlog maakte Simpson een uitgebreide reis door Rusland. Zijn indrukken beschreef hij in *"The Self Discovery of Russia"* (1915) waarin hij trachtte de Russische ziel aan de Britten uit te leggen en de angst voor het autocratische regime van de tsaar weg te nemen.
Simpson geloofde dat in Rusland veranderingen zouden plaatsvinden als gevolg van onderwijs en politieke bewustwording van het volk tijdens de oorlog. In 1916 was Simpson een bekende figuur geworden in de Anglo-Russische betrekkingen.
In maart 1917 werd hij uitgenodigd om deel te gaan uitmaken van het nieuw gevormde "Department of Information's Intelligence Bureau (DIIB).

Inlichtingenwerk, 1917-1919

Belangrijke medewerkers van de DIIB waren aanhangers van de ideeën van de Amerikaanse president Wilson die uitgingen van een vrede in Europa gebaseerd op het zelfbeschikkingsrecht van volken. In 1918 kwam de DIIB onder controle van het Ministerie van Buitenlandse Zaken en kreeg een nieuwe naam, de "Political Intelligence Department" (PID). Simpson werd binnen de dienst verantwoordelijk voor Finland, de Baltische staten en de Kaukasus. In die functie kwam hij in contact met een gestage stroom vertegenwoordigers van de nieuwe onafhankelijke landen Finland, Estland, Letland, Litouwen, Georgië, Armenië en Azerbeidjaan. Zo kwam hij o.a. in contact met Ants Piip en Zigfrids Meierovics.
Simpson, die zich tijdens zijn reizen naar Rusland vereenzelvigde met de liberale Russen die hij ontmoette en aanvankelijk een militaire interventie ten gunste van hen ondersteunde, kreeg nu meer en meer sympathie voor de belangen van de kleine nieuwe republieken.

Het einde van de oorlog bracht grote veranderingen in Oost Europa met zich mee.
Oostenrijk-Hongarije en het Ottomaanse Rijk vielen uiteen en de grensgebieden van het Russische Rijk scheidden zich af. En juist die, met een groot aantal territoriale problemen, behoorden tot het werkterrein van Simpson.
En, zoals Tomas Masaryk in 1915 had benadrukt, was het de verantwoordelijkheid van de geallieerden om bij te dragen aan de oplossing ervan.
Simpson was een voorstander van de, op zijn minst tijdelijke, onafhankelijkheid van Estland, Letland en Litouwen en een de vorming van een Baltische Liga. Daar zouden behalve de drie Baltische landen ook Polen en Finland, en zelfs Zweden en Noorwegen, deel van uit kunnen maken.

De Parijse Vredesconferentie, 1919

Toen de Vredesconferentie van Parijs in januari 1919 begon waren de geallieerden het nog niet eens over hun politiek aangaande Rusland. Het land werd verscheurd door een burgeroorlog, er waren ideeën over grootschalige geallieerde interventies ter ondersteuning van de Witten en Amerikaanse plannen voor voedselzendingen.
In memoranda pleitte Simpson, die zich nog in Londen bevond, voor een duidelijke politiek van de geallieerden met betrekking tot de niet-Slavische staten.

In mei werden de interventiegedachten verlaten en Simpson werd naar Parijs gezonden om zich bezig te houden met de mogelijke vorming van een Russische Federatieve Republiek rond een regering geleid door admiraal Kolchak. Vertegenwoordigers van de randstaten, onder hen de Esten Ants Piip en Kaarel Putsa, de Let Zigfrids Meierovics en de Litouwer Augustinas Voldermaras waren ronduit negatief. Bovendien werden de ideeën achterhaald door de ontwikkelingen in Rusland waar de autoriteit van de sovjetregering zich meer en meer consolideerde en uitbreidde.
Na de Vredesconferentie keerde Simpson terug naar Edinburgh en kwam een einde aan zijn werk voor de PID. In een brief aan de secretaris van de Prime Minister bood hij voor de toekomst zijn diensten aan in verband met Russische vraagstukken.
In de zomer van 1920 bezocht Simpson op eigen initiatief het Baltische gebied. In Finland en Estland werd hij onderscheiden.

De arbitragecommissie

Ondanks gesprekken in Parijs (april en juli 1919) en in Jelgava (januari 1920) waren Letland en Litouwen er niet geslaagd om overeenstemming te bereiken over het verloop van hun gemeenschappelijke grens. Voor beide landen was een bemiddelaar nog de enige mogelijkheid om tot een oplossing te komen.
Via de Russische afdeling van het Ministerie van Buitenlandse Zaken bereikte Simpson op 7 oktober 1920 het verzoek voorzitter te willen worden van een te vormen commissie die besluiten moest nemen over de vaststelling van de definitieve grens tussen Letland en Litouwen.
Na langdurige onderhandelingen over de vertrekdatum en vergoedingen werd besloten dat Simpson op 18 december zou vetrekken. Hij ontving voor zijn werk £ 100 per maand, plus

een onderhoudstoelage van £ 1 per dag.

Aanvankelijk bestond enige onduidelijkheid over de status van Simpson als Brits vertegenwoordiger in het Baltische gebied. Gelet op zijn belangstelling voor het gebied, is het niet vreemd dat Simpson zich voor meer actuele problemen interesseerde dan het werk van de grenscommissie alleen.
Zo waarschuwde hij tegen het einde van december 1920 de officiële Britse vertegenwoordiger in Kaunas voor een mogelijke Russische aanval op Polen en beval de vorming van een defensief verbond tussen de Baltische staten en Polen aan. De Britten zouden dat laatste volgens hem kunnen ondersteunen door de drie Baltische landen de jure te erkennen en door het leveren van wapens.
Buitenlandse Zaken gaf Simpson daarop te kennen dat hij geen officiële status bezat als vertegenwoordiger van de Britse regering en zich diende te houden aan zijn opdracht als voorzitter van de arbitragecommissie.

Ondertussen was de commissie met succes van start gegaan. Tijdens de eerste bijeenkomst op 29 december 1920 op het ministerie van Buitenlandse Zaken in Riga, werd overeenstemming bereikt over een groot deel van de werkwijze van de commissie. Er zouden dagelijks bijeenkomsten plaatsvinden met Duits, Russisch en Engels als voertalen. De pers kreeg geen toegang tot de beraadslagingen van de commissie en moest het doen met officiële communiqués. De Letse delegatie stond onder leiding van A. Berzins, de minister van handel en industrie, Antanas Smetona leidde de Litouwers.
Tijdens de tweede bijeenkomst op 30 december werd de grens voor nader onderzoek in 3 sectoren verdeeld: de eerste omvatte Palanga aan de kust, de tweede liep van Rucava tot aan het Ilūkste district en het de derde omvatte het Ilūkste district zelf. Deze indeling kwam overeen met de drie belangrijkste problemen waarmee de commissie te maken kreeg.

Palanga werd op etnische en economische gronden opgeëist door de Litouwers, die ook een aanzienlijk gebied ten noorden van de Sventoji (Swenta) rivier claimden. Omdat de toekomstige status van de havenstad Memel (Klaipeda) nog onduidelijk was, wilde de Litouwse regering zich verzekeren van een alternatieve toegang tot de Oostzee en speelde met de gedachte een grote haven ten noorden van Palanga aan te leggen.
Gelet op de nabijgelegen havenstad Liepāja bestempelde Simpson dit idee als “absurd”. Om de oplossing van het probleem rond Palanga te vergemakkelijken verzocht Simpson de Britse regering werk te maken van de definitieve status van Memel (Klaipeda). Volgens Simpson diende de havenstad aan Litouwen te worden toegewezen, maar de Britten voelden zich genoodzaakt om een beslissing voor zich uit te schuiven.

De andere aandachtsgebieden vormden de spoorwegknooppunten Mažeikiai en Kalkuni.
De spoorlijnen in het Baltische gebied waren aangelegd op grond van de economische en strategische belangen van het Russische keizerrijk en er rezen problemen bij het toekennen van de knooppunten aan één van de landen.
Mažeikiai lag in Litouws gebied, maar de voor Letland zeer belangrijke spoorwegverbinding tussen Liepāja en Riga liep er over. Kalkuni maakte deel uit van de handelsroute langs de Daugava. De Letten voelden er niets voor om de Litouwers te laten oprukken tot aan de Daugava; zij deelden hun grens in het zuidoosten liever met Polen.

De afzonderlijke gebieden werden bezocht door subcommissies die “de gegevens van beide zijden met betrekking tot etnografische, staatkundige en economische omstandigheden, alsmede verbindingen en belangen van de plaatselijke bevolking in het algemeen” dienden te onderzoeken. Tijdens het onderzoek werd duidelijk dat in een aantal gebieden “gevoelens werden opgeklopt en beïnvloeding van burgers plaatsvond door anonieme pamfletten”.

Met betrekking tot de spoorlijnen werd overeengekomen dat Simpson, als voorzitter van de arbitragecommissie, begin maart 1921 Letse en Litouwse “spoorwegspecialisten” zou ontmoeten om de mogelijkheden voor gemeenschappelijk gebruik te bespreken.
Twee ontmoetingen vonden plaats en op 11 maart presenteerde hij zijn conclusies: de spoorlijnen zouden in het bezit blijven van de landen waarop ze waren gelegen en er moest een verdrag worden opgesteld dat gemeenschappelijk gebruik regelde.
Simpson trachtte een overeenkomst aangaande de spoorlijnen en militaire aangelegenheden op te stellen, maar de Letse vertegenwoordiger Berzins stelde echter dat de commissie zich diende te beperken tot de grenskwestie.

Na veel discussies en het opnieuw in ogenschouw nemen van punten langs de grens, werden op 20 maart 1921 de definitieve beslissingen genomen. De nieuwe grens werd gedetailleerd beschreven en op kaarten ingetekend. Overeengekomen werd dat het afbakenen van de grens binnen 30 dagen na 31 maart 1921 zou plaatsvinden. In deel III van het eindverslag werden daarvoor nadere instructies gegeven.

Over de drie belangrijkste problemen moest Simpson persoonlijk de uiteindelijke beslissing nemen. Palanga kende hij op historische en etnische gronden toe aan Litouwen, staatkundige en economische argumenten achtte hij van minder belang.
Ten aanzien van de spoorwegknooppunten Mažeikiai en Kalkuni raadde hij de beide regeringen aan een verdrag te sluiten over gemeenschappelijk gebruik.
Ter compensatie van Palanga kende Simpson het grootste deel van het Ilūkste district toe aan Letland.

In de lokale pers werden de besluiten van de Simpson commissie negatief ontvangen. In Letse kranten werd gesuggereerd dat Simpson door de Litouwers was beïnvloed tijdens een bezoek aan dat land voor aanvang van de werkzaamheden van de commissie. De Letse minister van Buitenlandse Zaken, Zigfrids Meierovics, reageerde afkeurend en op 18 maart zou in Riga een demonstratie tegen de uitspraken van de commissie gehouden worden. Simpson hield voet bij stuk en

verklaarde dat hij "nog eerder zijn rechter hand zou afhakken dan Letland kwaad doen", maar dreigde tevens de bijeenkomsten van de commissie van Riga naar Kaunas te verplaatsen. De Litouwse regering eerde Simpson door in Palanga een straat naar hem te vernoemen ***(afb.2)***. De in 1921 vastgestelde grens werd in juni 1993 in Birzai door een verdrag bevestigd.

Terug in Edinburgh

Eind maart 1921 keerde Simpson terug naar Edinburgh. Het originele rapport en de verslagen van de arbitragecommissie droeg hij over aan de Royal Scottish Geographical Society.
In Edinburgh was hij een man van aanzien en hij raakte meer en meer betrokken bij het wetenschappelijke, politieke en religieuze leven in de stad. Geregeld verschenen bijdragen van zijn hand in The Scotsman.

Simpson bleef geïnteresseerd in de Baltische staten en maakte in 1925 en 1932 nog twee privé reizen naar het gebied. Zijn commentaren over de situatie ter plaatse zond hij naar het ministerie van Buitenlandse Zaken. Tijdens zijn bezoek aan Estland in 1932 ontving hij van de Universiteit van Tartu een eredoctoraat in de rechten.

Simpsons actieve leven en vele bezigheden eisten echter hun tol. Op 20 mei 1934 overleed hij aan de gevolgen van een beroerte. Uit Finland en de drie Baltische landen kwamen condoleances en uitingen van dank en sympathie.

De nieuwe grens en de kaarten.

In het eindverslag van de arbitragecommissie wordt in deel II de nieuwe grenslijn gedetailleerd beschreven. Deze werd met rood ingetekend op Duitse stafkaarten, ja…. dezelfde die werden gebruikt als papier voor het drukken van de eerste Letse postzegels.
In een brief van 6 mei 1921 aan de secretaris van de Royal Scottish Geographical Society verklaarde Simpson dat de nieuwe grens was ingetekend op 19 kaarten, maar dat daarvoor eigenlijk 20 kaarten nodig waren

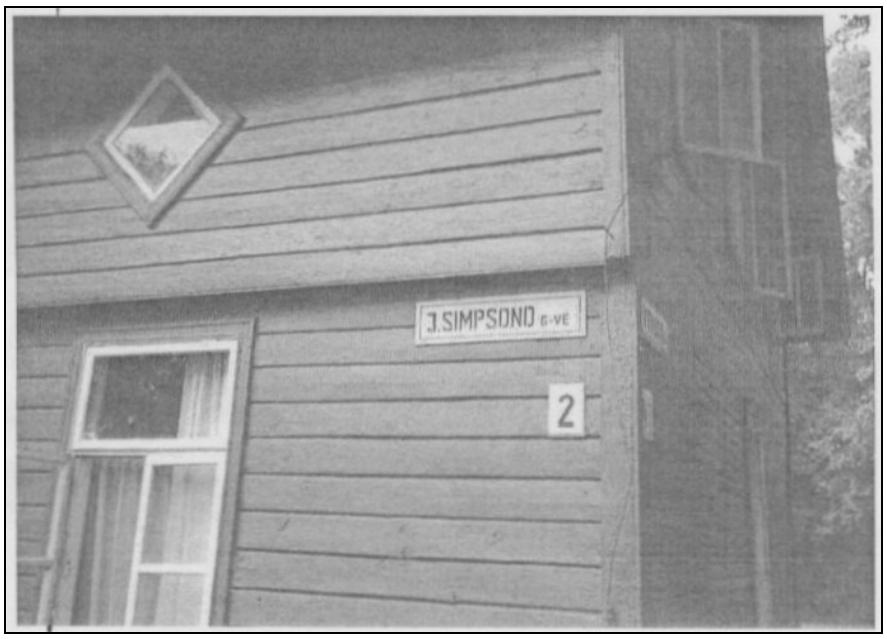

Afb. 2
J. Simpsono gatve (J. Simpsonstraat) in Palanga. (foto: Emily Alston).

geweest. De 20ste kaart, van het meest oostelijke deel van de grens, bleek noch in Letland, noch in Litouwen verkrijgbaar. Dat was echter geen probleem "as the line would have followed the old Southern boundary of Courland on the twentieth section – that is to say there is in this section no change".
Simpson besluit zijn brief met de opmerking dat hij geen kopieën van de originele kaarten heeft en dat het hem spijt dat hij geen kaart op kleinere schaal met de gehele grens kan doen toekomen.

De beschrijving van de nieuwe grens begint in het westen aan de Oostzeekust.
"De nieuwe grenslijn verloopt van west naar oost als volgt:
De grens begint aan de zee op een punt tussen Turs-Vetsa en Turs-Jauna, 4500 meter ten noorden van de monding van de SVENTA rivier en volgt van daar een recht lijn in noordoostelijke richting, kruist de weg RUTZAU-POLANGA op een punt 380 meter ten noorden van de kruising van deze weg met de weg naar Kushi. Daarna kruist de grens de weg BUTINGI-RODOLISHKI en loopt direct naar de meest westelijke bocht van de Sventa rivier.
Vanaf dit punt volgt de nieuwe grens de oude grenslijn. Daarna volgt de grens de oude grens tussen de voormalige gouvernementen Koerland en Kovno tot ze voorbij de Mojaiki-Preekule spoorlijn de rivier verlaat om de zuidelijke grens van het landgoed Krishyani te volgen"

Deze beschrijving kunt u volgen op de kaart die in het midden van dit blad is afgebeeld.

Deel III van het eindverslag

In deel III van het eindverslag van de arbitragecommissie worden vijf "Instructies" gegeven:

1. De datum waarop civiele en militaire autoriteiten gebieden die worden overgedragen moeten hebben verlaten is donderdag 31 maart. De ontruiming moet voltooid zijn om 12 uur 's middags.
2. De militaire troepen die worden teruggetrokken dienen hun militaire uitrusting mee te nemen. De politie eenheden dienen hun wapens en munitie mee te nemen.
3. Alle autoriteiten moeten hun boeken en documenten meenemen. Alle overige regeringseigendommen moeten, samen met een inventarislijst, formeel worden overgedragen door een vertegenwoordiger van de vertrekkende autoriteiten aan een vertegenwoordiger van de

komende autoriteiten. Op basis van deze inventarislijsten zullen, op een later tijdstip, de overgedragen goederen in waarde met elkaar worden vergeleken en het verschil in geld worden betaald of zullen goederen worden teruggegeven.

4. Vanaf de dag van publicatie van dit besluit, worden geen vorderingen meer opgeëist. Dit geldt ook voor het innen van belastingen, inbegrepen achterstallige.
5. De rechten van privé-personen en privé-bezit en de keuze van nationaliteit zullen worden vastgelegd in een tussen beide regeringen te sluiten verdrag.

De ondertekening ***(afb. 3)***:

Verantwoording

De volledige titel van de studie van Charlotte Alston luidt: "James Young Simpson and the Latvian-Lithuanian Border Settlement 1920-1921: the Papers in the Archive of the Royal Scottish Geographical Society" en werd gepubliceerd in de "Scottish Geografical Journal", deel 118 (2002). Voor zijn medewerking gaat mijn dank gaat uit naar Dr. David Munro, directeur van de Royal Scottish Geographical Society. Hij zorgde voor kopieën van het artikel, van het eindverslag van de arbitragecommissie en van de kaart van de eerste sectie van de grens. Ook gaf hij toestemming om de illustraties over te nemen in ons blad.

Bij het schrijven van een samenvatting worden keuzes gemaakt. Delen van de originele tekst worden weggelaten, andere delen samengevat en soms wordt letterlijk geciteerd. Citaten staan in de samenvatting tussen haakjes. Bij het samenvatten is er voor gekozen een beeld te schetsen van het leven, het werk en de verdere activiteiten van James Young Simpson, zijn belangstelling voor Rusland en het Baltische gebied, zijn betrokkenheid bij de Parijse vredesconferentie, zijn rol als voorzitter van de arbitragecommissie en de besluiten van de commissie. In "het Baltische Gebied" nummer 47 is daarvan een overzicht te vinden.

◂

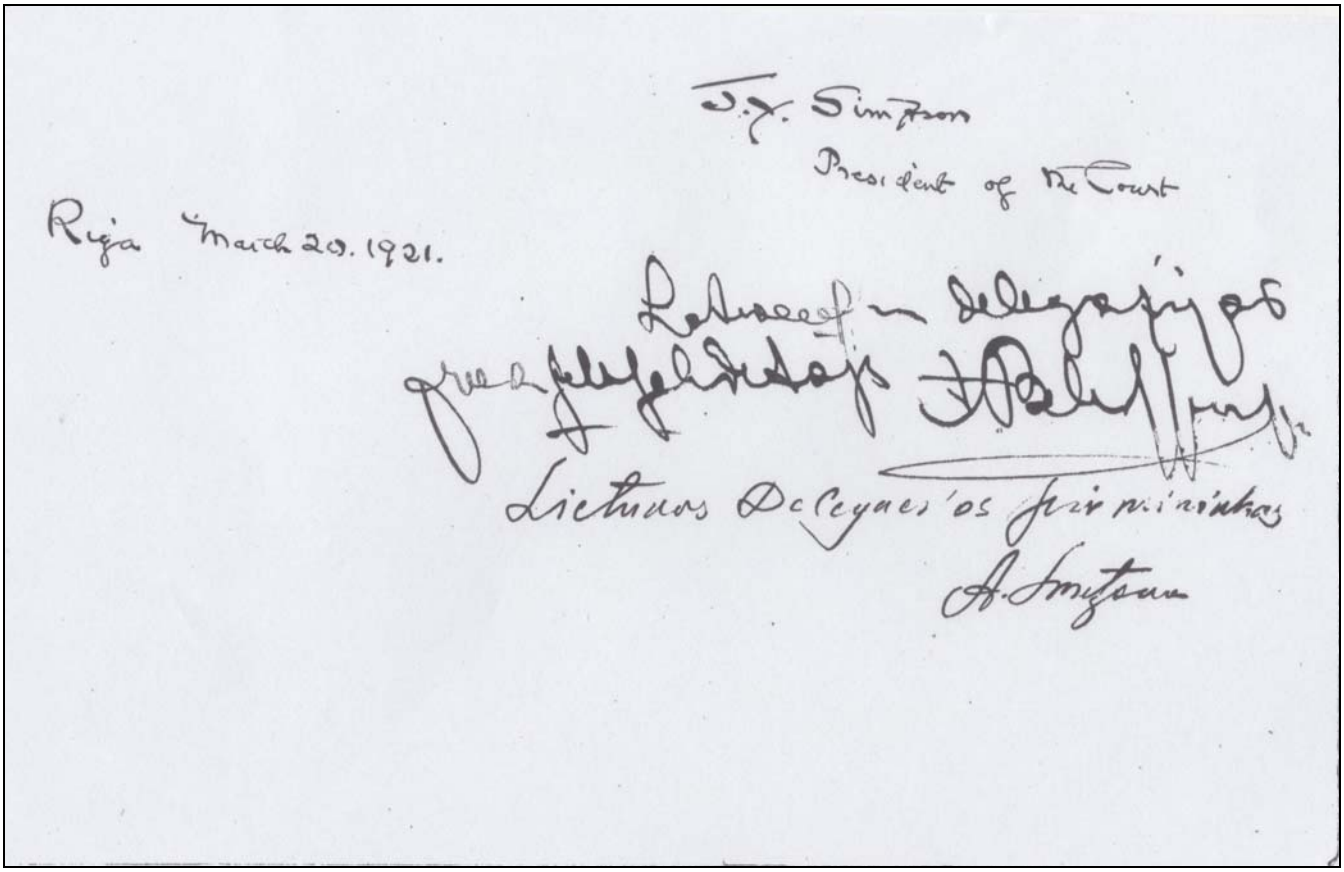
J. Y. Simpson
President of the Court
Riga March 20. 1921.

Afb. 3 *(77 %)*

POSTAGENTSCHAPPEN BIJ DISTRICTSBESTUREN IN ESTLAND AAN HET BEGIN VAN DE 20ste EEUW

Alexander Epstein

De vestiging van de eerste postagentschappen bij districtsbesturen (volostnoje pravlenije in het Russisch) in het Russische keizerrijk vond plaats op grond van een besluit van de Staatsraad in juni 1894.

Tegelijkertijd werden ook voorlopige bepalingen voor het functioneren ervan gepubliceerd. De agentschappen waren bedoeld voor gebieden waar zemstvo's ontbraken, zoals in de uitgestrekte, zeer dun bevolkte gebieden in Siberië.
De vastgestelde bepalingen voorzagen slechts in de verkoop van postzegels en briefkaarten en de aanname en uitgave van gewone post.

In 1899 mochten deze postagentschappen ook aangetekende post behandelen en op 24 januari 1900 werden nieuwe voorlopige bepalingen vastgesteld. Daarbij werden de postagentschappen bij districtsbesturen gelijkgesteld aan die op treinstations en -haltes, postkoetsstations en de latere private postagentschappen in winkels. Ze vielen alle onder de algemene benaming "hulppostagentschap" (*vspomogatelnyj potsjtovyj poenkt)*).
In 1910 werden voor deze hulppostagentschappen nieuwe bepalingen vastgesteld waardoor ze alle soorten post mochten behandelen.
In tegenstelling tot de staatspostkantoren en –bijkantoren die bemand werden door staatsbeambten, werkten op de postagentschappen bij de districtsbesturen eigen klerken.
Wel betaalde de staatspost aan de districtsbesturen jaarlijks 100 roebel en dekte daarnaast ook enige andere kosten.

In de Baltische gouvernementen waren geen zemstvo's en, als gevolg, ook geen lokale postdiensten. In het district Wenden functioneerde weliswaar een lokale postdienst, maar dat was geen zemstvopost.

Afb. 1 bij tabel 2*(85 %)*

Afb.2 bij tabel 2*(85 %)*

Omdat het netwerk van de staatspost in de Baltische gebieden relatief dicht was in vergelijking met andere delen van het Russische rijk, was er op districtsniveau (*oejezd),* geen behoefte aan lokale postdiensten. Behalve in de districtshoofdsteden functioneerden in vele andere plaatsen in de districten staatspostkantoren of -bijkantoren.

Op het lagere districtsniveau lag de situatie anders en juist daar zouden de semi-postagentschappen een rol kunnen spelen. Estland, dat toen het gouvernement Estland en het noorden van het gouvernement Lijfland omvatte, behoorde op dit gebied tot de meest ontwikkelde delen van het Rijk. Uit tabel 1 blijkt dat vooral te gelden voor het gouvernement Estland.

Tabel 1.

Gouvernement Jaar	Estland	Lijfland
1902	7	-
1903	7	-
1904	9	-
1905	9	-
1906	9	-
1907	9	-
1908	9	-
1909	10	-
1910	13	3
1911	19	5
1912	20	7
1913	24	7
1914	31	6
1915	31	6
1916	1	1

In tabel 2 staan de belangrijkste gegevens van deze postagentschappen op het platteland .
Bij vergelijking van beide tabellen valt op dat tot 1917 alle agentschappen in Lijfland gelegen waren in het noordelijke (Estlandse) deel.

Tabel 2.

District	**Periode van funtioneren**	**Type stempel**	**Gebruiks-periode**	**Opmerking**	**Afb.**
ВАКСКОЕ Wack (Wesenberg, Estland)	1913.11-1915.12.31	I IIa	1913-1915		1
ВАНАМОЙЗСКОЕ Wanamois (Hapsal, Estland	1914.08-1915.12.31	Niet waargenomen		Vervangen door staatspostkantoor	
ВЕЛЛАСКОЕ Wella (Pernov, Lijfland)	1912.10.26-1914.06	 IIa	1913-1914		
ВЕЛЬЦСКОЕ Weltz (Hapsal, Lijfland)	1910.12-1915.12.31	I IIa	1911-1915		2
ВЕРИОРСКОЕ Werior (Werro, Lijfland)	1913.11-1915.12.31	 IIa	1913-1916	Vervangen door staatspostkantoor	3
ВИХТЕРПАЛЬСКОЕ Wichterpal (Reval, Estland)	1910.12.13-1916.01.03	 IIa	1910-1916	Vervangen door staatspostkantoor	4

ВОРМСКОЕ Worms (Hapsal, Estland)	1911.02-1915.12.31	 IIa	1911-1915	Vervangen door staatspostkantoor	5
ВОТИВЕРСКОЕ Wotigfer (Jurjew, Lijfland)	1910.04-1914.01.31	 IIa	1910-1914	Vervangen door staatspostkantoor	6
ЕРВАКАНТСКОЕ Jerwakant (Reval, Estland)	1914.03-1915.12.31	 IIa	1914-1916	Vervangen door staatspostkantoor	7
ЕРДЕНСКОЕ Jerden (Revak, Estland)	1902(?)-1910.06	Geen stempel		Behandelde alleen gewone post. Staatspostkantoor geopend in 1916	
ИЗАКСКОЕ Isack (Wesenberf, Estland)	1902.07.01-1915.12.31	 I	1904-1907	Vervangen door staatpostkantoor	
		 IIa	1912-1916		8
ИЗЕНГОФСКОЕ (Wesenberg, Estland)	1909.04-1915.12.31	 IIa	1910-1913	Vervangen door staatspostkantoor	9
КАВАСТСКОЕ Kawast (Jurjew, Lijfland)	1910.12.07-1915.12.31	 IIa	1911-1916	Vervangen door staatspostkantoor	10
КИРНА-КОГАТСКОЕ Kirna-Kogat (Reval, Estland)	1914.10-1915.12.31	 IIa	1915-1916	Vervangen door staatspostkantoor	11
КОЛКСКОЕ Kolk (Reval, Estland)	1902.08.20-1915.12.31	 I	1904-1910	Vervangen door staatspostkantoor	12
		 IIa	1910-1915		13

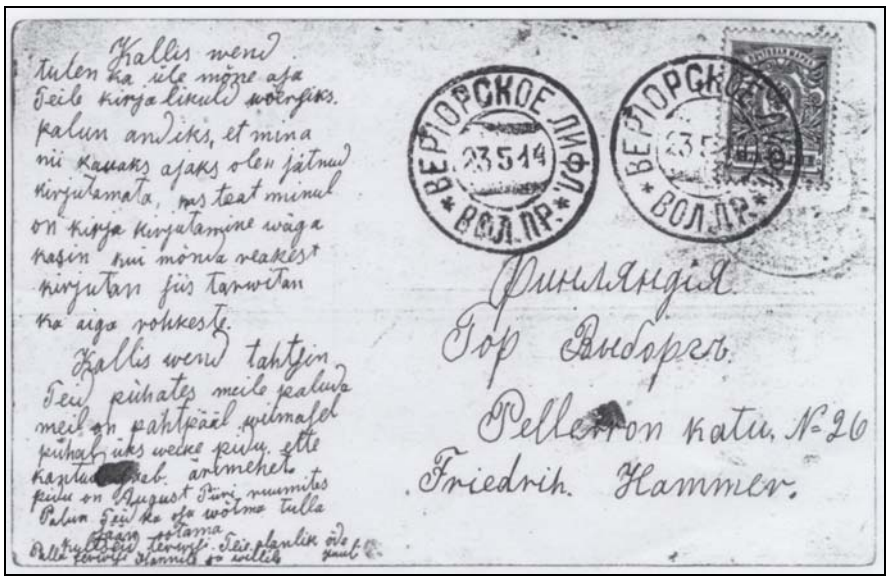

Afb. 3a bij tabel 2(85 %)

Afb. 3b (100 %)

Afb. 4 bij tabel 2(83 %)

Afb. 5 bij tabel 2(81 %)

КУРКЮЛЬСКОЕ Kurküll (Wesenberg, Estland)	1910.12.16-1915.12.31	 IIa	1911-1915		14
ЛАЙМЯЛЬСКОЕ Laimjal (Oesel. Lijfland)	1911.12-1915.12.31	 IIa	1912-1916	Vervangen door staatspostkantoor	15
ЛАЙСКОЕ Lais (Jurjew, Lijfland	1910.07-?	 IIa	1910-1916	Behandelde gewone en aangetekende post	16
ЛУГГЕНГУЗЕНЪ Luggengusen (Wesenberg, Estland	1913-1915.12.31	 IIb	1913-1916	Vervangen door staatspostkantoor	17
МАССАУСКОЕ Massau (Hapsal, Estland	1911.05-1915.12.31	 IIa	1912-1916		18
МЕНТАКСКОЕ Mentak (Wesenberg, Estland)	1914.01-1915.12.31	Niet beschikbaar IIa (?)	1915	Vervangen door staatspostkantoor	
НЕВЕСКОЕ Newe (Reval, Estland)	1902.08.20-1915.12.31	 I	1905-1909	Vervangen door staatspostkantoor	
		 IIa	1910-1916		19
ОРЕНСКОЕ Orenhof (Pernov, Lijfland)	1912.11-1915.12.31	 IIa	1912-1915	Vervangen door staatspostkantoot in Kabli	20
ОРОСКОЕ Orro (Hapsal, Estland)	1904.05-1916.03.31	Geen stempel		Behandelde alleen gewone post	
ПАДЕНОРМСКОЕ Padenorm (Hapsal, Estland)	1904.09-1915.12.31	 IIa	1904-1916	Vervangen door staatspostkantoor	21
ПАДИССКОЕ Padis (Hapsal, Estand)	1914.12-1916.01.06	 IIa	1915-1916	Vervangen door staatspostkantoor	22

Afb. 6 bij tabel 2(86 %)

Afb. 7 bij tabel 2(83 %)

Afb. 8 bij tabel 2(85 %)

ПАСТФЕРСКОЕ Pastfer (Wesenberg, Estland)	1911.08-1915.12.31	 IIa	1912-1915		23
ПАТЦАЛЬСКОЕ Patzal (Hapsal, Estland)	1902.07.01-1915.12.31	 I	1905-1916	Vervangen door staatspostkantoor	24
ПАШЛЕПСКОЕ Paschlep (Hapsal, Estland)	1902.07.01-1915.12.31	 I	1902-1913	Vervangen door staatspostkantoor	25
		 IIa	1912-1916		26
ПЕННИНГБІЙСКОЕ Penningby (Reval, Estland)	1914.10-1915.12.31	 IIa	1914-1916	Vervangen door staatspostkantoor	27
РАЗИКСКОЕ Rasik (Reval, Estland)	1914.08-1915.12.31	 IIa	1914-1916	Vervangen door staatspostkantoor	28
С.-МАРТЕНСКОЕ St. Martens (Hapsal, Estland)	1910.12.16-1915.12.31	 IIa	1911-1916	Vervangen door staatspostkantoor	29
САУЛЕПСКОЕ Saulep (Hapsal, Estland)	1902.07-1915.12.31	 I	1905-1916	Vervangen door staatspostkantoor	30
СООСАРСКОЕ Soosar (Fellin, Lijfland)	1911.12-1915.12.31	 IIa	1914-1915		31
ТАЙБЕЛЬСКОЕ Taibel (Hapsal, Estland)	1911.08-1915.12.31	 IIa	1912-1916	Vervangen door staatspostkantoor	32
ФЕЛЬКСКОЕ Felcks (Hapsal, Estland)	1912.05.01-1915.12.31	 IIa	1913-1915	Vervangen door staatspostkantoor in Welis	33

Afb. 9 bij tabel 2(82 %)

Afb. 10 bij tabel 2(82 %)

Afb. 11 bij tabel 2(85 %)

ФИКЕЛЬСКОЕ Fickel (Hapsal, Estland)	1911.07-1915.12.31	 IIa	1913-1916	Vervangen door staatspostkantoor	34
ФРИДРИХСГОФСКОЕ Friedrichshof (Reval, Estland)	1911.08-1915.12.31 1916.05-?	 IIa	1912-1917		35
ЧУДЛЕЙГСКОЕ Tschudleig (Wesenberg, Estland)	1913.12-1915.12.31	 IIa	1916	Vervangen door staatspostkantoor	36
ШВАРЦЕНСКОЕ Schwarzen (Reval; Estland)	1913.09-1915.12.31	 IIa	1914-1915	Vervangen door staatspostkantoor	37

Opmerking bij de stempeltypen: I – enkelrond met de datum in de vorm van een kruis, II – dubbelrond met datumbrug: IIa – afkorting onderin ВОЛ. ПР (VOLostnoje PRavlenije) en IIb – afkorting onderin ВСП. ПОЧТ. П (VSPomogatelnyj POTSJTovyj Poenkt).

Uit tabel 2 kan ook worden opgemaakt dat niet ieder district in beide gouvernementen beschikte over postagentschappen bij districtsbesturen. In het gouvernement Estland bevonden ze zich in de districten Reval, Hapsal en Vesenberg, maar niet in het vierde district Veissenstein. De weinige agentschappen in het gouvernement Lijfland lagen in de districten Jurjev, Pernov, Fellinn en Oesel, maar niet in het district Valk en, zeker vóór 1914, ook niet in het Letse deel van het gouvernement.

De postagentschappen die slechts gewone post behandelden beschikten, enige uitzonderingen daargelaten, niet over dagtekeningstempels. De postagentschappen waar men ook terecht kon voor aangetekende post en andere diensten, beschikten niet alleen over een standaard dagtekeningstempel, maar ook over een strafportstempel ***(afb. 6 en 38)***, lakstempels voor geldbrieven en een stempel of strookjes voor aangetekende brieven en voor brieven met aangegeven waarde ***(afb.1b)***.

Voor het stempelen werd zwarte inkt gebruikt, maar ook andere kleuren zijn bekend, zoals paars (Kolk, Padenorm, Penningby, Pastfer).

Het overgrote deel van de postagentschappen, zoals opgenomen in tabel 2, functioneerde tot eind 1915 en werd op dat moment vervangen door kantoren van de staatspost. Dit hield verband met een flinke toename van de hoeveelheid post, tijdens de Eerste Wereldoorlog verzonden door gemobiliseerde soldaten. Gedurende de eerste maanden werden op de kantoren nog de stempels en andere materialen en formulieren van de voormalige postagentschappen gebruikt. Het enige postagentschap dat overbleef (Lais) werd na vier maanden samengevoegd met dat van Friedrichshof. Dit agentschap werd in 1916 opnieuw geopend en tenslotte in 1917 of begin 1918 definitief gesloten. De exacte sluitingsdatum is onbekend.

Deze postagentschappen functioneerden slechts in een klein deel van de in Estland bestaande districten, namelijk in 21 van de 130. Toch zijn er aanwijzingen dat ook bij enige andere districtsbesturen af en toe post werd behandeld, hoewel daar geen officieel postagentschap aanwezig was. Als voorbeeld de briefkaart van afbeelding 39. Als aankomststempel werd in Talli in het district Pernov een rubberstempel van het districtsbestuur gebruikt.

Een ander voorbeeld ***(afb.40)*** is de briefkaart met drie stempels van de districtsrechtbank van Alexander. De kaart brengt kerstgroeten over en is volgens het lokaaltarief gefrankeerd met een postzegel van 1 kopeke. Mogelijk organiseerde het districtsbestuur in de kersttijd van 1911 binnen het district een tijdelijke, lokale postdienst en werd het stempel van de rechtbank voor postale redenen gebruikt. In die tijd waren er in Estland twee districten met de naam Alexandrovskoje: een in het district Revel in het gouvernement Estland en een in het district Verro in het gouvernement Lijfland. Jammer genoeg zal het onbekend blijven in welk district de kaart werd verzonden.

Opmerking van de vertaler (Ruud van Wijnen).
In de Engelstalige tekst van zijn artikel gebruikt Alexander Epstein consequent het woord
“parish” voor “district”. Hij noemt echter twee Russische woorden voor “district”: *volost* en *oejezd*. Een “oejezd” is een rang hoger dan een “volost”. In de lagere districten werden bij de besturen postagentschappen opgezet.

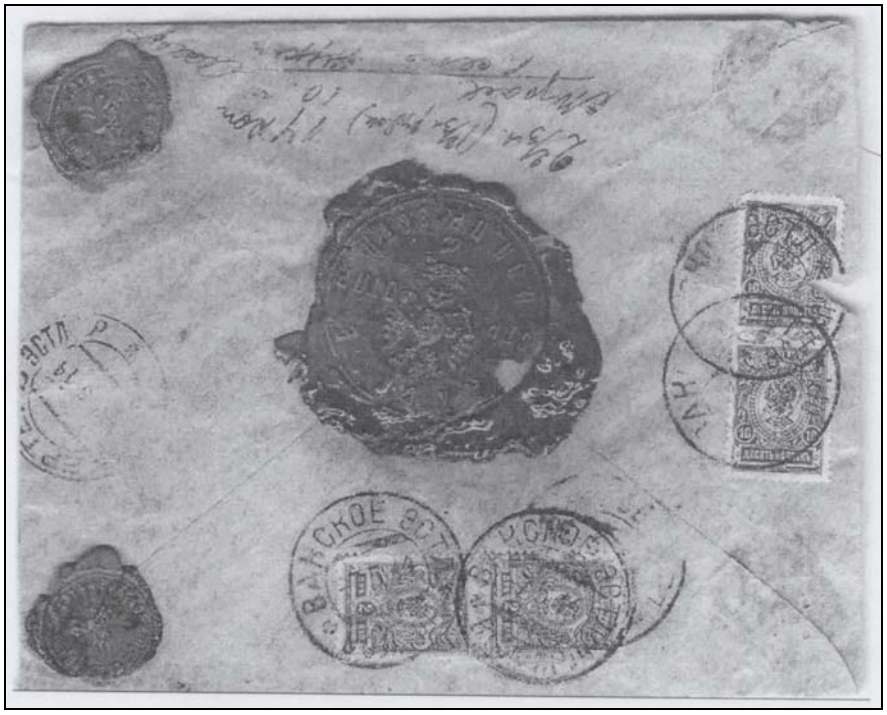

Afb. 1b *(78 %)*

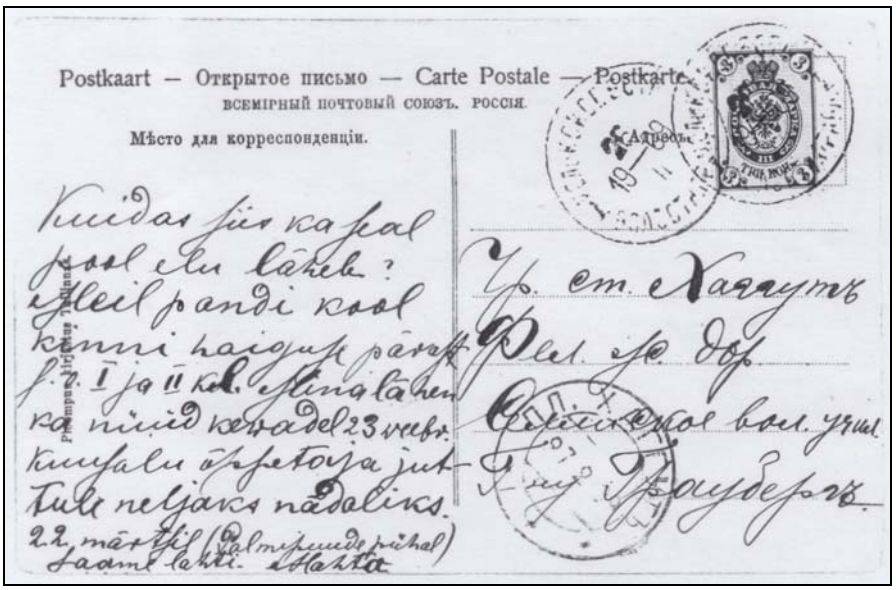

Afb. 12 bij tabel 2(82 %)

Afb. 13 bij tabel 2(85 %)

Afb. 14 bij tabel 2(83 %)

Afb. 15a bij tabel 2(85 %)

Afb. 15b bij tabel 2(200 %)

Afb. 16 bij tabel 2(83 %)

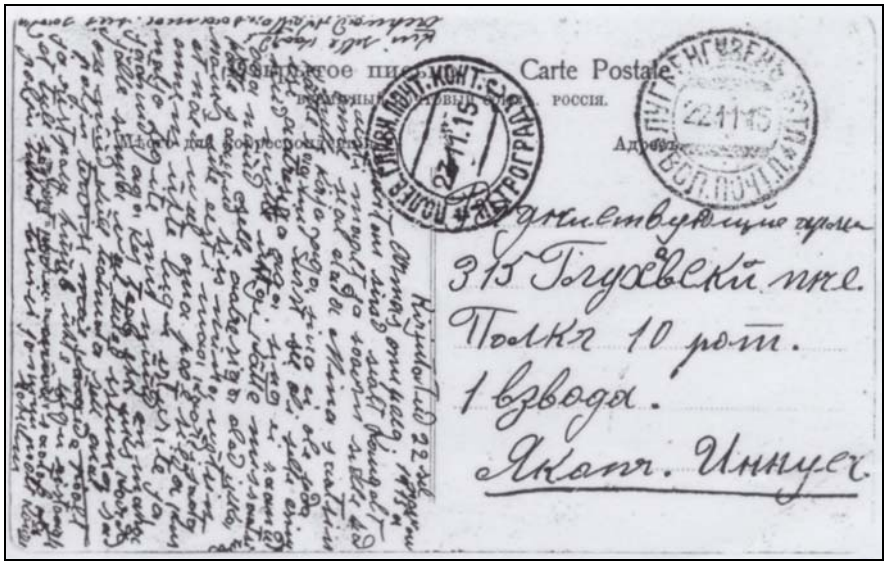

Afb. 17 bij tabel 2(82 %)

Afb. 18a bij tabel 2*(84 %)*

Afb. 18b *(150 %)*

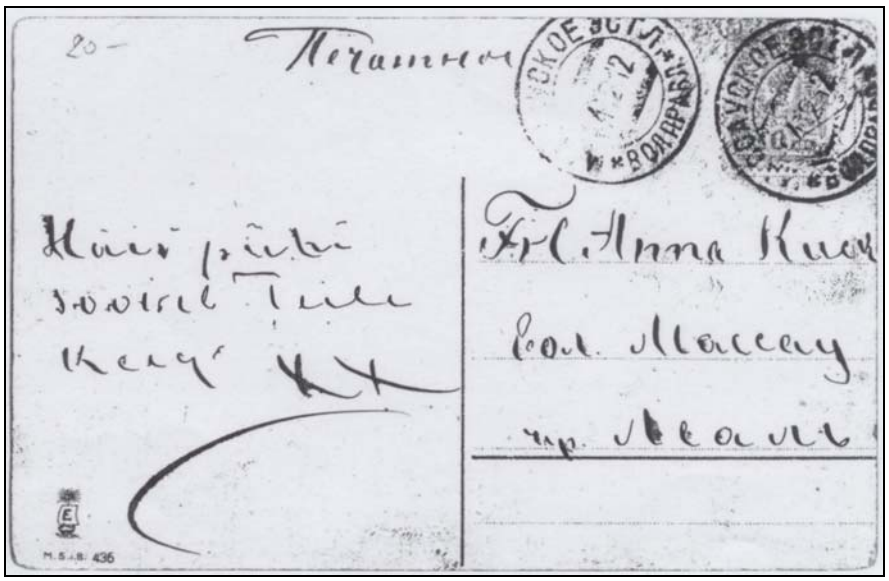

Afb. 19 bij tabel 2*(82 %)*

Afb. 20a bij tabel 2*(82 %)*

Afb. 20b *(225 %)*

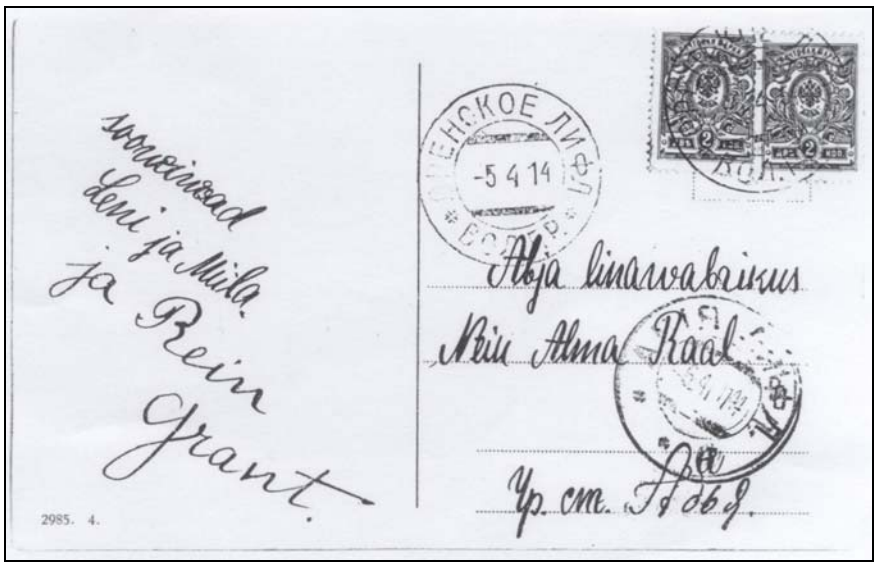

Afb. 21a bij tabel 2*(82 %)*

Afb. 21b *(100 %)*

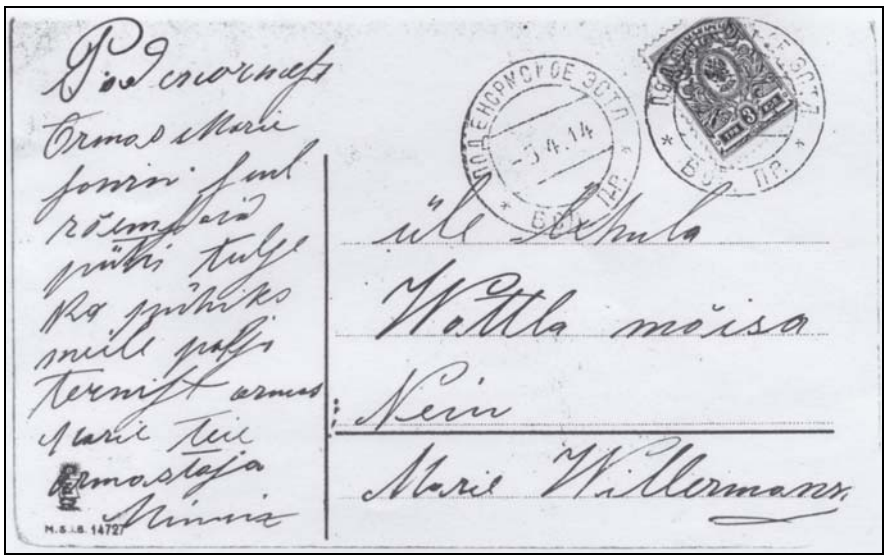

Afb. 22a bij tabel 2*(82 %)*

Afb. 22b *(160 %)*

Afb. 23a bij tabel 2*(82 %)*

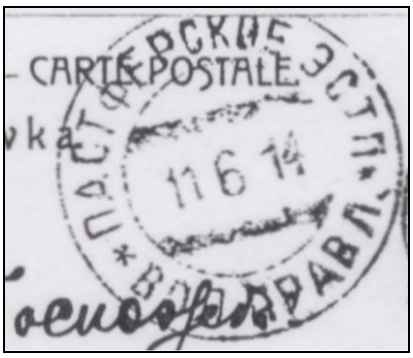

Afb. 23b *(150 %)*

Afb. 24a bij tabel 2*(81 %)*

Afb. 24b *(150 %)*

Afb. 25a bij tabel 2*(82 %)*

Afb. 25b *(150 %)*

Afb. 26 bij tabel 2*(82 %)*

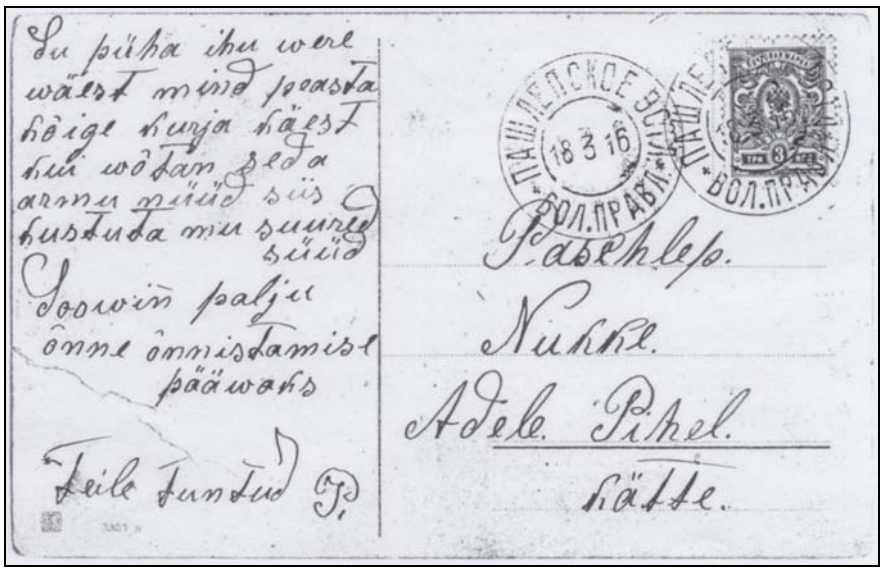

Afb. 27a bij tabel 2(84 %)

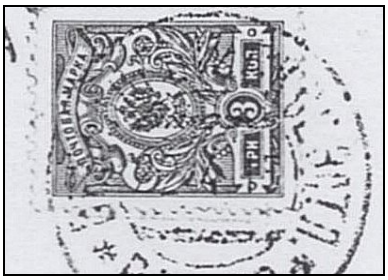

Afb. 27b (150 %)

Afb. 28 bij tabel 2(83 %)

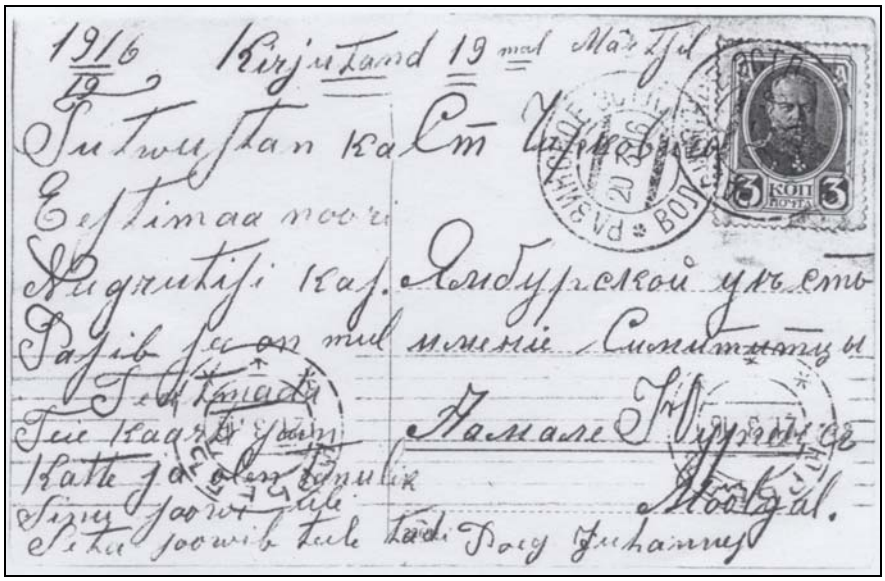

Afb. 29 bij tabel 2(85 %)

Afb. 30a bij tabel 2*(81 %)*

Afb. 30b *(150 %)*

Afb. 31a bij tabel 2*(84 %)*

Afb. 31b *(150 %)*

Afb. 32 bij tabel 2*(80 %)*

Afb. 33 bij tabel 2(82 %)

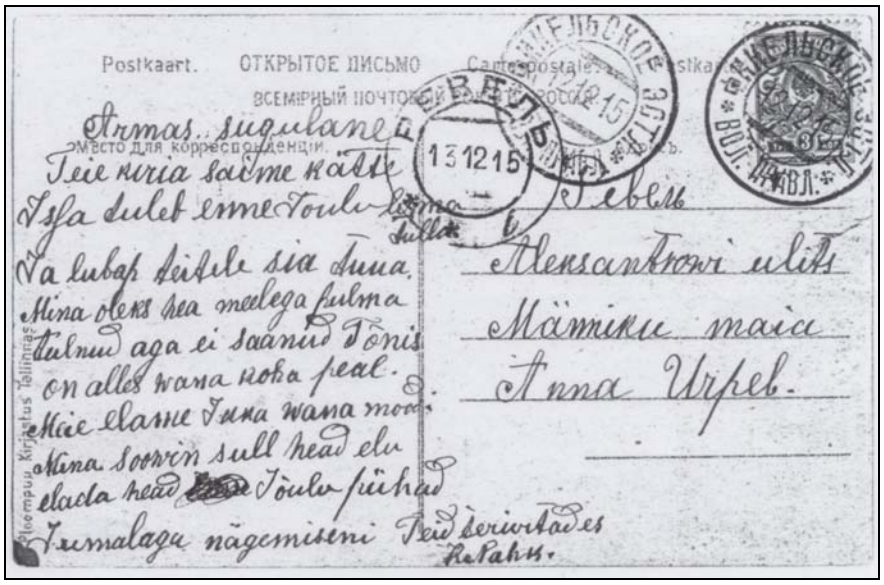

Afb. 34a bij tabel 2(83 %)

Afb. 34b (150 %)

Afb. 35 bij tabel 2(81 %)

Afb. 36 bij tabel 2(83 %)

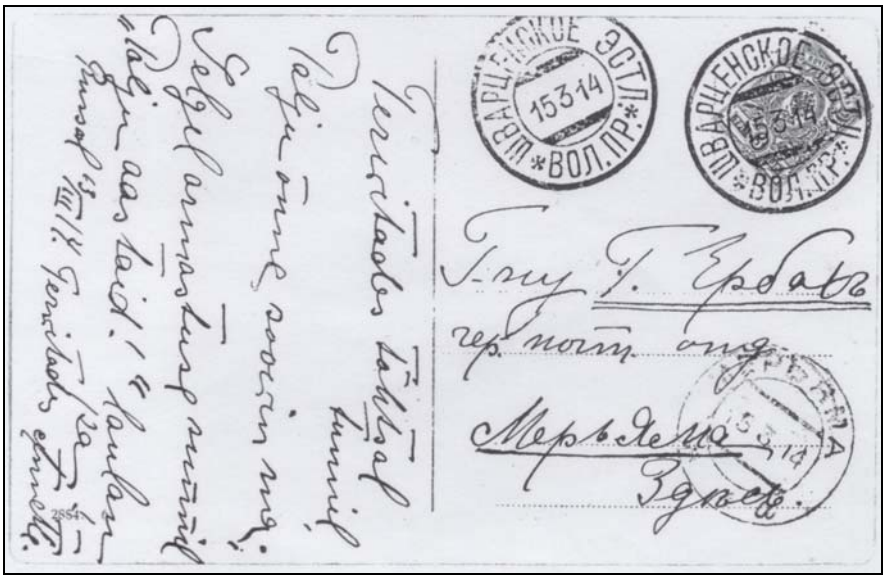

Afb. 37 bij tabel 2(83 %)

Afb. 38a bij tabel 2(83 %)

Afb. 38b (100 %)

Afb. 39a bij tabel 2*(82 %)*

Afb. 39b *(100 %)*

Afb. 40a bij tabel 2*(82 %)*

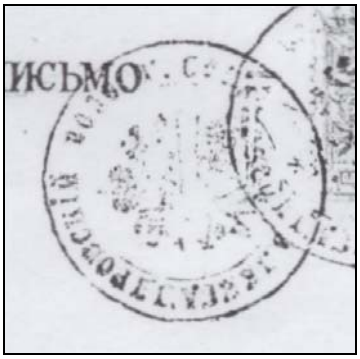

Afb. 40b *(120 %)*

VAN ARENSBURG VIA KURESSAARE NAAR KINGISSEPA EN WEER NAAR KURESSAARE 1

Jan Kaptein,

De oorspronkelijke titel van dit artikel was 'Estland : postwaardestukken uit de Sovjetperiode 3'. Met bijdragen van een aantal van onze leden is het artikel steeds verder uitgebreid en werd het een overzicht van de postgeschiedenis van Kuressaare-Arensburg-Kingissepa.
Ook uit het buitenland werden aanvullende illustraties ontvangen.

Op diverse postwaardestukken van de Sovjet-Unie is de naam Kingissepa te vinden. Deze naam komt ook voor in de reisgids 'Estland' van Ressi Kaera. Victor Kingissepp leidde de Communistische Partij van Estland en hij was afkomstig van Saaremaa, het grootste eiland van Estland. De hoofdstad Kuressaare werd daarom –zoals meer plaatsen in het Baltische gebied- omgedoopt: van 1952-1988 heette de plaats Kingissepa.
In 1988 werd weer de oude naam Kuressaare in ere hersteld.

ARENSBURG

Hiervoor werd gesproken over de 'oude' naam, Kuressaare, maar deze naam is eigenlijk niet eens zo oud. Pas in 1918 werd deze naam ingevoerd, omdat de oude historische naam wel erg Duits klonk: Arensburg. Dit is de naam, die te herkennen is in de tsaristische stempels.

Voor de invoering van de postzegels werd er uiteraard ook post verstuurd en hierop vinden we stempels met de naam Arensburg. De naam 'Kurresaare' bestond wel al: met deze naam duidden de 'vasteland-Esten' het hele eiland aan. De Estse bevolking van het eiland noemden hun eiland Saare-ma ('Eiland-land').
Rond het kasteel ***(afb. 1)***, gebouwd in de 14e-15e eeuw, ontstond het stadje Arensburg, dat in 1563 stadsrechten kreeg. In 1559 verkocht de laatste bisschop van Ösel (de Duitse naam van het eiland Saarema), het eiland aan Denemarken.

Afb. 1a *(83 %)*
Ansichtkaart, met kasteel Arensburg. 'Bildseitig frankiert' en met het dubbelringstempel van ***АРЕНСБУРГЪ*** *(ARENSBURG).*

Na de Deense periode (1560-1645) maakte het eiland deel uit van Zweden. In 1710, tijdens de Grote Noordse Oorlog (1700-1721) werd Arensburg door Russische troepen bezet. Met het verdrag van Nystadt werd Arensburg Russisch.

In het artikel van Elmar Ojaste (Eesti Filatelist 1988) is heel veel informatie over deze periode te vinden. Ook de gebruikte stempels, zowel rond- als lijnstempels, zijn hier te vinden.
In één type stempel wordt zowel de Cyrillische als de Duitse aanduiding gebruikt.

Met de invoering van de eerste postzegels (1857) worden in het begin stempels uit de eofilatelistische periode gebruikt als datumstempel op de achterzijde van de poststukken.

De ontwaarding vond plaats door een geschreven kruis in zwarte inkt op de postzegel. Dit was natuurlijk niet erg efficiënt en de inkt kon te gemakkelijk verwijderd worden om nadien de postzegel opnieuw te gebruiken. In 1858 worden de puntstempels met nummer ingevoerd. Als eerste werden de nummers "1" en "2" in cirkels van punten geïntroduceerd als nummerstempels voor St. Petersburg en Moskou. Andere plaatsen moesten de oude stempels gebruiken tot de komst van de nieuwe stempels. Een circulaire van 31mei 1858 introduceerde dit type stempels voor heel Rusland. In een circulaire van 17 augustus 1858 werden meer details gegeven.

De gouvernementshoofdsteden kregen een stempel met een nummer binnen drie concentrische ringen van punten. De districtspostkantoren, zoals Arensburg, kwamen in rang onder de postkantoren van gouvernementshoofdsteden en kregen een nummer in een rechthoek van punten.
Het nummer van Arensburg werd 387 ***(afb. 2)***, en was in gebruik tussen 1858 en 1863.

Afb. 2 *(ex. Ulo Randpalu, USA)*
Het stempel van Arensburg, 387.

Voor de ontwaarding van de zegels werden nu de nieuwe nummerstempels gebruikt, maar soms het handgeschreven kruis, en de stempels uit de tijd vóór de invoering van de postzegel als dagtekening. Verder komt in 1866 nog een 2-regelig stempel voor.

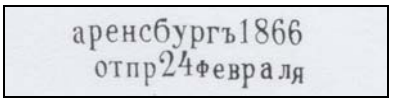

Op 12-4-1860 word besloten tot de tot de invoering van standaardstempels.

Afb. 3a *(80 %)*
Brief, postwaardestuk 7 kop., verzonden vanuit ***АРЕНСБУРГЪ*** *(ARENSBURG) 12 oktober 1890 naar* ***РЕВЕЛЬ*** *(REVEL), Tallinn. Het stempel van Arensburg wordt in het handboek Hurt/Ojaste vermeld als no. 5 : 2. Op de achterzijde van de brief staat het aankomststempel van Revel 14 oktober 1890.*

Met de invoering van deze enkelringstempels zien we de naam Arensburg weer in de stempels verschijnen.
De eerste enkelringstempels hebben bovenin de plaatsnaam en onderin een ornament. De datum staat in drie regels: de dag in Arabische cijfers, de maand in drie cyrillische letters, en het jaar in vier Arabische cijfers.

Bij de invoering van de standaardstempels werd bepaald dat de ontwaarding door het nummerstempel diende plaats te vinden en het standaardstempel voor de dagtekening.

Op 11 februari 1863 worden de nummerstempels ongeldig verklaard en gaat het standaardstempel ook voor ontwaarding van de zegels dienen.

In juni 1884 werden de departementen voor de Post en voor de Telegraaf samengevoegd en postkantoren kunnen beide functies hebben.
Dit vinden we terug in de nieuwe enkelring-stempels, waar onderin nu de status van het postkantoor wordt aangeven . ***(afb. 3)***.

Afb. 3b *(140 %)*
Een enkelring-stempel van ***АРЕНСБУРГЪ*** *(ARENSBURG).*

Afb. 4a *(81 %)*
Ansichtkaart, verzonden vanuit ***АРЕНСБУРГЪ*** *(ARENSBURG). Op de beeldzijde een afbeelding van het 'Neue Heil- und Schlammbadeanstalt'.*
Midden 19e eeuw werd Arensburg beroemd als kuuroord en er werden drie 'pelotherapie'-centra gebouwd (1840, 1876 en 1883).
Er kon dus een Schlammbad, een modderbad, genomen worden.

De samenstelling van de modder wordt beschreven in een reisgids uit die tijd: "Das Bad Arensburg auf der Insel Oesel : mit Karte und Plan : ein Rathgeber für Curgäste" (1880). De voornaamste bestandelen waren natuurlijk water – 395,61 per 1000 gram- en silicaten (aarde, ijzeroxide, kalk, natron, zand) – 531,34 per 1000 gram. Verder zat er in: zwavelijzer (25,75), organische substanties (22,16), koolzure kalk (14, 62), chloorkalium (3,91), chloormagnesium (2,40), zwavelzure kalk (1,71), chloornatrium (1,47), zwavelwaterstof (0,50), koolzuur (0,09), zwavelammonium (0,18), zwavelcalcium (0,24), en tenslotte fosforzure magnesium (0,02).

Afb. 4b *(100 %)*

Een voorschrift uit de tweede helft van de 19e eeuw bepaalde dat elk postkantoor minstens twee stempels moest hebben: één met 'normale' grootte (ca. 26 mm.) en een 'kleinere'. Dit kleine stempel was bedoeld voor kwitanties e.d., maar werd ook wel als vervanging van het normale stempel gebruikt. In Arensburg had het 'normale' standaardstempel kencijfer '1', en het 'kleinere' stempel kencijfer '2'.

In deze stempels wordt na Arensburg ook het gouvernement aangegeven: **ЛИФЛ Г** (LIFL G.), de afkorting van het Gouvernement Lijfland. Het zuiden van het huidige Estland en het eiland Saarema (Ösel) behoorden tot het gouvernement Lijfland. Op de kaart hiernaast uit deze periode zijn ook de gouvernementsgrenzen aangeven.
In een circulaire van 5 april 1890 werden weer nieuwe stempels geïntroduceerd: de 'cross-date'-stempels met de datum in de vorm van een kruis. Onder de dag wordt de maand aangeven en men volgde een suggestie van de U.P.U. om dat in Romeinse cijfers te doen. Links hiervan staat dan de eeuw en rechts de rest van het jaartal.

Ook nu weer een 'normaal' stempel (kencijfer 1) en een 'kleinere' versie (kencijfer 2).

Op 3 februari 1903 worden de dubbelringstempels geïntroduceerd, met de brug de datum: dag, maand en jaar. De eeuw wordt niet aangegeven en de maand is nu in Arabische cijfers. Er zijn twee typen dubbelring-stempels. Onderstaand type –in gebruik 1904 – 1916- met dunne balken:

Dit stempel komt voor met twee kenletters: hier met kenletter ***a***, ***(afb. 6)***. Hiernaast ***(afb. 4)*** ziet u een kaart met dit type dubbelringstempel van Arensburg met de andere letter (1905-1913).

De kenletter is de cyrillische letter 'b', de tweede letter ook in het Russische alfabet. Hetzelfde stempel zagen we al op de kaart met het kasteel ***(afb. 1)***.

Er is een ander stempeltype, met dikke balken, die ook verder van elkaar staan. Dit type komt voor met vier verschillende kenletters.

Hier dus met de kenletter 'a' (1915-1917).
Ook bij dit type komt de kenletter 'b' voor (1913-1917).

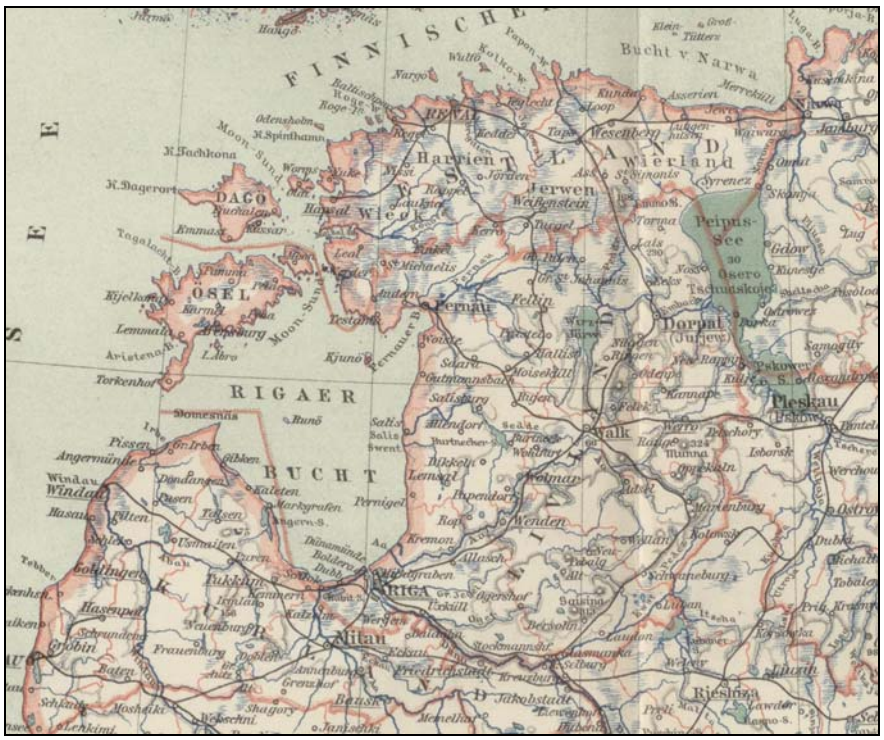

Afb. 5 *(88 %)*
Deel van een kaart met de gouvernementen Estland en Lijfland. De gouvernementsgrenzen zijn duidelijk aangegeven en het eiland Osel (Saarema) met Arensburg hoorde bij het gouvernement Lijfland. De kaart is uit Meyers Konversations Lexicon, 6 Aufl. (ca. 1905??).

Afb. 6 *(ex. Sijtze Reurich)*
Prentbriefkaart van Arensburg, via Reval, naar Kolk, 30 december 1906. Met extra stempel Arensburg, 1 januari 1907. De kaart werd op 30 december afgegeven en de zegels werden gestempeld. De kaart waspas op 1 januari verzonden en daarom op die dag opnieuw gedagtekend met het kleinere stempel. Dit was voorschrift. Dit stempel heeft kenletter ***a****, en is het type met de dunne balken.*

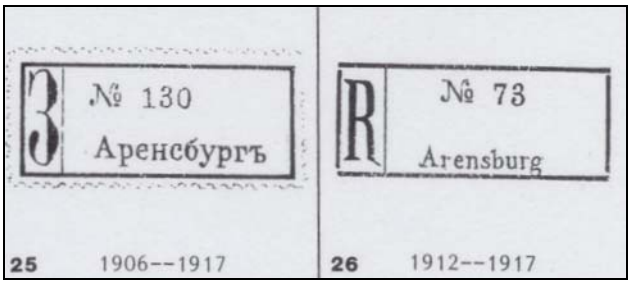

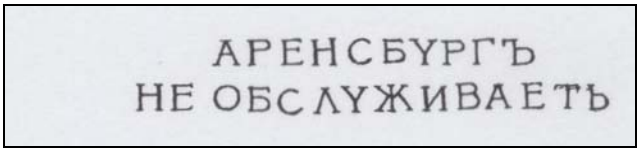

Afb. 7
Deze afbeeldingen en andere afbeeldingen van stempels in de tekst, komen – tenzij anders vermeld- uit : Kuressaare ja kogu Saaremaa postiajaloline ulevaade aastani 1944 / Elmar Ojaste. – In Eesti Filatelist 1988 ; nr. 32. – p. 52-167.

Afb. 8a *(74 %) (ex. André de Bruin)*
Brief met de bekende Ober-Ost-zegels, uit Arensburg, aangetekend en met censuurstempel.

Het type met de dikke balken komt voor met nog twee kenletters:

de 'v', de derde letter in het Russische alfabet (1913-1917)

de 'g ', de vierde letter in het Russische alfabet (1914-1917)

Bij elkaar dus zes verschillende dubbelringstempels.
De dubbelringstempels werden met een circulaire –no. 9- op 3 februari 1903 geïntroduceerd. De nieuwe stempels werden niet ter stond ingevoerd. Pas als het oude stempel versleten was, werd het nieuwe ingevoerd. De circulaire gaf ook details over de nieuwe stempels.

Uit de tsaristische tijd zijn verder nog te vermelden: negatiefstempels, lakstempels voor aangegeven waarde, aantekenstrookjes, hulpstempels ***(afb. 7)***.
Aantekenstrookjes met de aanduiding '**3**', de afkorting van 3АКАЗНОЕ (aangetekend), waren bedoeld voor binnenlands gebruik. De stempels met de '**R**' van Recommandé waren voor post naar het buitenland. Hier heeft men ook de plaatsnaam aangepast.

Eerste Wereldoorlog

Aan net begin van de Eerste Wereldoorlog –augustus 1914- werden de 'stomme stempels' in delen van Rusland voorgeschreven. Er zijn drie tsaristische 'stomme' stempels van Arensburg bekend. Er waren geen Russische veldpostkantoren: de civiele post verzorgde deze functies.
Wel was er vanaf 28 juli 1914 censuur op het postkantoor van Kuressaare, met de daarbij behorende stempels.

De naam Arensburg bleef gedurende de Duitse bezetting tijdens de Eerste Wereldoorlog in gebruik.

Kuressaare werd vrij laat – op 12 oktober 1917-, door Duitse troepen bezet. Het was dus een korte periode en post uit deze periode is relatief zeldzaam. Met de bezetting werd ook de Gregoriaanse kalender ingevoerd.
30 september 1917 werd op de volgende dag direct gevolgd door 13 oktober.
Op 13 oktober installeerde de Duitse veldpost (no. 686) zich in het postkantoor van Kuressaare. Op het eiland waren nog meer veldpostkantoren, 298, 335 en 336. De veldpostkantoren 738 en 768 verlieten Kuressaare al in november 1917.
Door de korte periode van de bezetting zijn de stempels van de veldpostkantoren en de eenheden zeer zeldzaam.
Tot 1 mei 1918 werden de bekende 'Ob. Ost'-zegels geaccepteerd en ontwaard met voormalige Russische stempels. Op 1 mei 1918 werd Estland deel van het Postgebiet Ob. Ost en werd bij veldpostkantoor 686 in Kuressaare een Ob.Ost postkantoor gevestigd.
Ob. Ost had twee stempels in gebruik: een provisorisch lijnstempel (19 mm) en een Duits brugstempel (26 mm) ***(afb. 8)***.
Het stempel van de brief hiernaast ***(afb. 8)*** is zelfs na vergroten en manipulatie met de computer moeilijk leesbaar.Bovenin het stempel staat de naam Arensburg en onderin tussen haakjes de Duitse naam voor het eiland '(OESEL)'. In de aantekenstrook is wel duidelijk de Duitse aanduiding Arensburg te lezen.

Afb. 8b *(100 %)*

Het postkantoor van Ob. Ost in Kuressaare/Arensburg werd op 2 december 1918 gesloten. Op 5 december werden de laatste Duitse kantoren in Kuressaare gesloten en vertrok het laatste personeel.

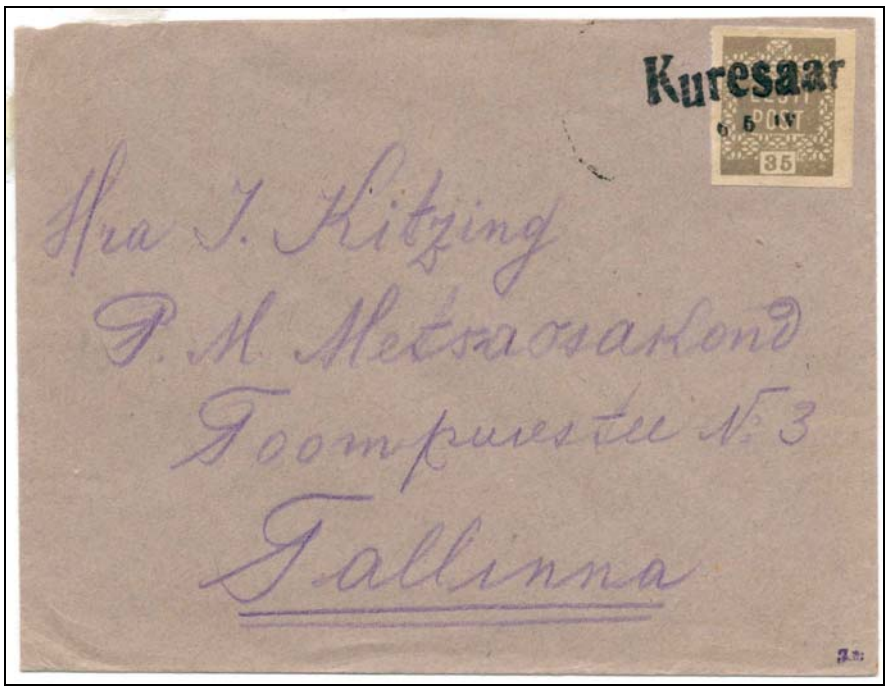

Afb. 9 *(79 %) (ex. André de Bruin)*
Brief, juist gefrankeerd en verzonden 5 mei 1919 van Kuressaar naar Tallinn.

Kuressaare 1918-1940

De naam Kuressaare is natuurlijk ook te vinden in stempels van het onafhankelijke Estland (1918-1940). Ook het kasteel en het wapen zijn op zegels uit die periode afgebeeld.

Mi. 63
(ex. A.J. van Oosten)

Mi. 134
(ex. A.J. van Oosten)

Op 29 november 1918 opende het Estse postkantoor zijn deuren in het stadhuis.
De eerste stempels in het onafhankelijke Estland – en ook van Kuressaare- waren provisorische stempels, zoals we op de brief hierboven zien ***(afb. 9)***.
Waarschijnlijk gaat het om een rubberstempel, waardoor de letters en cijfers war ongelijk staan.
De brief is gekeurd door Isaak Weiner, één van de grootste Estland specialisten (1905-1973). Hieronder zien we – vergroot- het door hem gebruikte stempeltje 'I.W.'[1].

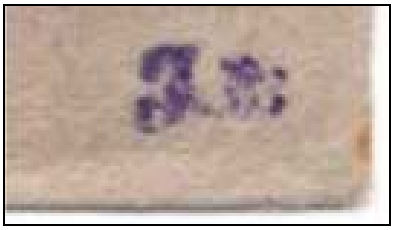

[1] *Dit stempeltje kwam ook in een vorig nummer van HBG (47, p. 8) ter sprake.*

In de ‘gewone’ dubbelringstempels vallen verschillende hoofdtypes te onderscheiden. Men begon met voormalige Russische stempels, die na ombouwen opnieuw werden gebruikt. De binnenring is iets kleiner en de balken boven en onder de datum lijken – daardoor?-verder van elkaar te zitten. Het gemakkelijkste onderscheid: de datum van de maand is in Arabische cijfers ***(afb. 10 en 11)***, terwijl de latere nieuwe Estse dubbelringstempels de datum in Romeinse cijfers aangeven ***(afb. 12b)***.

Afb. 10c *(100 %)*

De in Kuressaare gebruikte dubbelringstempels op een rij:
Plaatsnaam ‘KURESSAAR’, vanaf 29-11-1918 tot 31-8-1933 (de spelling van de naam veranderd)

1. Voormalig Russisch, met kenletter A (1919-1932)
2. Voormalig Russisch, met met kenletter Ъ (1020-1933)
3. ‘Ests’, stempel, maand dus in Romeinse cijfers, kenletter C (1920-1935)
4. ‘Ests’stempel, met kenletter D (1920-1933)

Plaatsnaam ‘KURESSAARE’, vanaf 1-9-1933

5. Met kenletter A (1933-1942)
6. Met kenletter B (1934-1940)
7. Met kenletter C (1933-1941)
8. Met kenletter D (1933-1941)

Al deze stempels hebben een diameter van 29 mm.
Het postkantoortje in het kasteel van Kuressaare had een eigen stempel. ***(afb. 13)***.

Verder zijn er uiteraard nog allerlei stempels met betrekking tot Kuressaare: aantekenen, controle, de censuur ***(afb. 11)***, twee reclamesloganstempels uit 1923 en 1924.
Tot slot is nog te noemen een bijzonder postwaardestuk: een briefkaart met een afbeelding van Kuressaare, uitgegeven in 1935.

Afb. 10a *(77 %) (ex. André de Bruin)*

Afb. 10b

Afb. 11a *(77 %) (ex. André de Bruin)*
En brief, verzonden 10-8-1920, de maand in Arabische cijfers, dus duidelijk met een voormalig Russisch stempel. Bijzonder is natuurlijk het driehoekige censuurstempel van Kuressaare.

Afb. 11b *(100 %)*

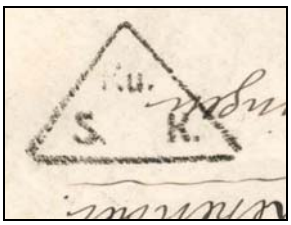

Afb. 11c *(100 %)*

Afb. 12b
Met de maand duidelijk in Romeinse cijfers, kenletter 'A'

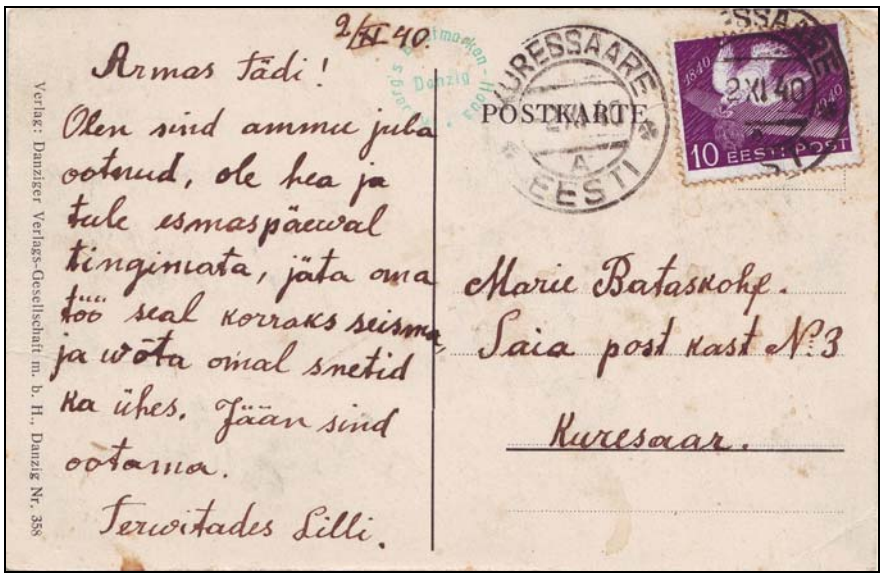

Afb. 12a *(ex. Sijtze Reurich)*
Lokale ansichtkaart Kuressaare, 2-11-1940.

Afb. 13a *(83 %)*
Een kaart met het stempel van KURESSAARE LOSS, van het postkantoortje in het kasteel. Ook nog een bij-stempeltje met het kasteel.

Afb. 13b *(100 %)*

Literatuur

Great Soviet Encyclopedia (1973-1983). - Vertaling van de 3e editie van de Bol'shaia Sovetskaia Entsiklopediia (1970-1979). In Vol. 12: Kingisepp, Viktor Eduardovich. Ook de plaatsen Kingisepp worden behandeld.

Holzmayer, J.B.
Das Bad Arensburg auf der Insel Oesel : mit Karte und Plan : ein Rathgeber für Curgäste / von J.B. Holzmayer. – Arensburg : Verlag von Th. Lange, 1880. – 86 S.

Hurt, Vambola
Estonian forerunners 1636-1918 / Vambola Hurt. – In: Eesti Filatelist 1982 ; nr. 28. – p. 183-244

Kaera, Ressi
Estland / Ressi Kaera. – Moskou : Persagentschap Novosti, 1987. – (Socialistische Sovjet-Republieken). – 108 p.

Kitt, Vello
Kuressaare : Loike posti ajaloost 1710-1917. – In: Eesti Filatelist 1982 ; nr. 28. – p. 270-276

Ojaste, Elmar
Kuressaare ja kogu Saaremaa postiajaloline ulevaade aastani 1944. – In Eesti Filatelist 1988 ; nr. 32. – p. 52-167

PRIJSVRAAG 2

Ruud van Wijnen,

Ook ditmaal heeft het aantal inzendingen de jury versteld doen staan.
Lezen, herlezen en diepe beraadslagingen leidden tenslotte tot het, wederom, toekennen van de prijs voor het beste niet-filatelistische verhaal aan ons geachte lid dhr. Olav Petri uit Zeist. Uit de kwaliteit van zijn schrijverij kunt u opmaken dat het niet voor niets is dat hij ook nu als beste uit de bus kwam.

De prijs, in de vorm van twee exquise flesjes Aldaris Zelta, werd hem op 23 september jl. tijdens onze bijeenkomst in Geldermalsen overhandigd. Hierbij verzekerde de gelukkige ons dat hij wilde gaan voor de drieslag. De jury ziet ook de volgende keer zijn bijdrage weer vol verwachting tegemoet.

De winnende inzending van de heer Petri:
"Zo, dat zat erop! Burchards veegde enkele zweetdruppeltjes van zijn gezicht. Niet iedere dag verzond hij post naar het buitenland en al helemaal geen zaadjes van puntwederikken, zijn favoriete vaste plant. In zijn hobbyblad voor tuinieren had hij gelezen dat de Letse variant daarvan in Frankrijk moeilijk te krijgen was en hij hoopte met zijn zending een medetuinier een plezier te doen. Diens adres stond in het laatste nummer vermeld.

De zwaarte van de opgave begon al met de adressering. Hoe schreef je "De Heer" op een enveloppe naar het buitenland? Hij had wel eens "Mr." zien staan op een Britse enveloppe, en omdat Frankrijk daar in de buurt lag, meende hij dat het geen kwaad zou kunnen deze letters maar te gebruiken. Het Frans had iets met de klanken "musjeu" – dat herinnerde hij zich uit 1919 toen hij in Memel was voor zaken - , dus net als in het Engels met een M aan het begin. En zo begon hij met een fout: Mr. had M. moeten zijn.

Opnieuw aarzelde hij, nu bij de plaatsnaam uit de advertentie van het hobbyblad. Van "Vanves" had hij nog nooit gehoord. Zou zijn brief wel aankomen? Een kennis wist dat deze plaats bij Parijs lag en meldde telefonisch dat "bij Parijs" in het Frans klonk als "pre paris". Keurig noteerde Burchards deze woorden op de enveloppe. Opnieuw een fout, maar oké, wie had dat kunnen weten?

Tja, en dan de frankering nog en daarmee de status van het stuk, om nog maar te zwijgen van de problemen die de douane in Letland en Frankrijk zou kunnen veroorzaken. Het ging om een enveloppe met adres en enkele zaadjes erbij. Drukwerk was het dus niet. Een echte bief ook niet. Trouwens, hoe leg je die bobbeltjes in een enveloppe uit? "Zaaigoed" zou probleemloos gaan in Letland, en dit werd dan ook in het Lets genoteerd. Maar de betreffende Letse woorden zouden in Frankrijk wel eens verkeerd begrepen kunnen worden waardoor de zaadjes nooit zouden aankomen.

Het woordenboek werd erbij gehaald. Nou, dat schoot niet op. De gids "Frans voor reizigers" bood woorden als "asbak" en "zoogdier", maar geen "zaaigoed". Opeens schoot hem te binnen dat je zoiets had als "monster", dat klonk gevaarlijk, vlammende muil en zo, maar verwees ook naar een onschuldig iets, dat geen waarde had. Het woordenlijstje voor postzendingen hielp hem: "Echantillon". Je kon er nog tussen haakjes "sans valeur" achter zetten, maar Burchards was bang dat hij daarmee teveel nieuwsgierige blikken van ambtenaren zou kunnen trekken. Immers, wat was dat "valeur" nou weer? Dus dat liet hij maar weg.

Tja, en dan de frankering nog. Als hij snel was, dan kon hij de brief nog tijdig op de bus doen. Uit het zegeldoosje van zijn firma greep hij snel wat hem een redelijke frankering leek. Nee, hij was niet armlastig, enkele santimi teveel zou hem geen slok Riga-balzemien schelen.

Tevreden liet hij de brief in de bus glijden en repte zich naar zijn koffiehuis".

De jury is vooral verheugd over het feit dat de heer Petri zijn verhaal heeft toegespitst op de taalkundige facetten van de adressering van het poststuk. Het valt zeer te prijzen dat hij zich niet heeft laten verleiden tot filatelistische verklaringen.
Hier had het prijsvraagcomité namelijk een potentiële voetklem voor de deelnemers neergelegd.
De heer Harry von Hofmann wees ons daarop door te stellen dat in Letland de tarieven voor drukwerk en monsters zonder waarde gelijk waren, nl. 7 santimi per 50 gram.

Ter illustratie laten we u een "Échantilons sans valeur" zien zoals professionals in 1928 die aan elkaar verzonden: van de Hortus Botanicus van de universiteit van Riga aan de directeur van het gelijke instituut in Amsterdam ***(afb. 1)***.Een zakje van stevig kartonachtig papier, met rolsluitng én gaatje voor de splitpen.

Afb. 1 *(78 %)*

In 1928 bedroeg het tarief 5 santimu per 50 gram, met een minimum van 10 santimu. De zending werd gefrankeerd met een zegel van 10 santimu en we weten dus niet of het minimumtarief van toepassing was of dat het "monster" tussen de 50 en 100 gram woog.

Helaas heeft het prijsvraagcomité geen geschikt poststuk kunnen vinden om aan u voor te leggen. De derde prijsvraag wordt daarom, helaas en zeer tot onze spijt, een jaar uitgesteld en doorgeschoven naar "Het Baltische Gebied" nummer 51.

◂

TERUGKOMEN OP

In deze rubriek komen we terug op eerdere artikelen: aanvullingen, verbeteringen en nieuwe vondsten.

Ruud van Wijnen

HBG 48 Ostpreussen

In hBG 48 bespraken we “Ostpreussen, wo liegt das ?? Deutschland, Ostpreussen und Osteuropa. Jammer genoeg vermeldden we een onjuist mailadres bij de naam van de auteur, de heer Kris Koch. Het moet zijn k.koch2@chello.nl
Kunt u de brochure alsnog bij hem bestellen !

HBG 48 Neringa

In het artkel van Sijtze Reurich is niet de juiste kaart afgebeeld: hier de kaart uit Juodkrantė, met het stempel Neringa 2, kenletter a.
Van Neringa 2 vond Jan Kaptein ook een brief met het stempel Neringa 2 met kenletter b. In de afzendervermelding wordt Juodkrantė genoemd.
Olav Petri vond nog het stempel Neringa, met kenletter c.
Deze twee laatste stempels zijn van een iets ouder type: zonder datumstreepjes.

Afb. 1b

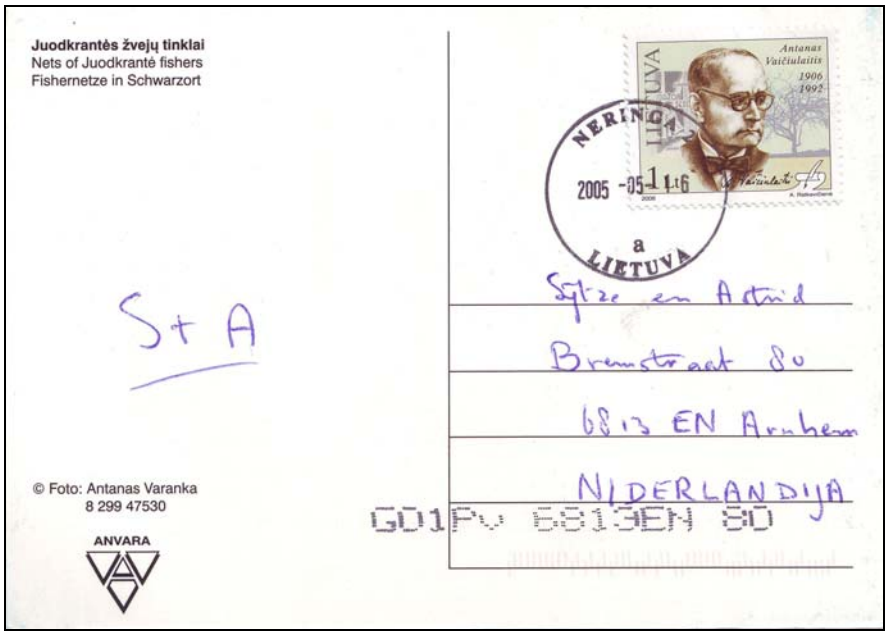

Afb. 1a
Neringa 2, kenletter a

Afb. 2
Neringa, kenletter c, met dank aan Olav Petri

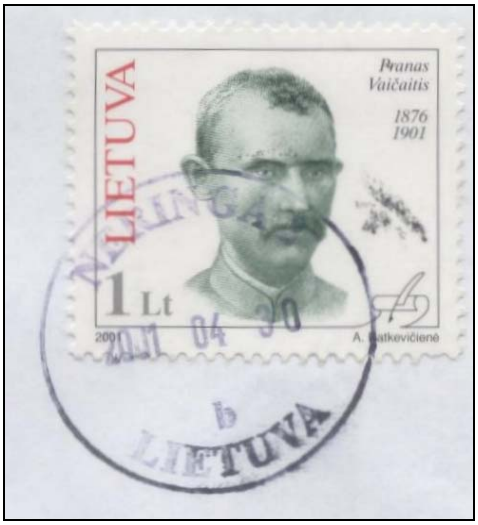

Afb. 3
Na wat vergroten –of met een loupe:Neringa 2, kenletter b.

178

Das Murawiewdenkmal in Wilna

Man muss schon tiefer mit den litauischen Verhältnissen vertraut sein, um es zu verstehen, dass eine Stadt wie Wilna, die so reich an geschichtlichen Erinnerungen ist, die lange Zeit hindurch eine Pflegstätte litauischer und polnischer Kultur, eine Hochburg der Wissenschaft und die Wiege vieler bedeutender und verdienstvoller Männer war, so arm ist an öffentlichen Denkmälern, die den Ruhm der grossen Vergangenheit künden. Sind es doch bloss drei Monumente, die (allerdings nur bis kurz vor dem Einrücken der Deutschen) die öffentlichen Plätze „zieren" sollten: ein Standbild der ebenso lebenslustigen wie tatkräftigen Kaiserin Katharina, ein gleiches des früheren Gouverneurs von Wilna, Murawiew, und eine Bronzebüste des Dichters Puschkin. Keines davon ist bodenständig, keines vermag auch nur entfernt höheren künstlerischen Ansprüchen zu genügen, weder, dass sie der Umgebung gebührend angepasst sind, noch auf die Gefühle der hier sessbaren Massregelungen, die, von seinen Nachfolgern in seinem Geiste weitergeführt, bis in die neueste Zeit hinein jede freiheitliche Bewegung im Keime erstickten, jede Entwickelung gewaltsam zurückhielten. Diesem tierisch-brutalen Kulturbringer an der Stätte seiner Wirksamkeit ein Denkmal aufzurichten, hielt die russische Regierung für ihre „Ehren"pflicht.

Nun hat der Krieg, der grosse Umstürzler, die Stadt von diesem Denkmal der Schmach befreit. Die überflüssige, ja reichlich kindliche Befürchtung, die Deutschen könnten sich des bronzenen Metalls bemächtigen und es für ihre Kriegszwecke ausbeuten, gab den Russen den traurigen Mut, dieses Standbild (ebenso wie die beiden anderen) von ihren Unterbauten zu entfernen und mit sich wegzuschleppen. Und so musste es sich auch der bei Lebzeiten unnahbare und unantastbare Machthaber jetzt gefallen lassen, dass man um seinen wulstigen starren Hals

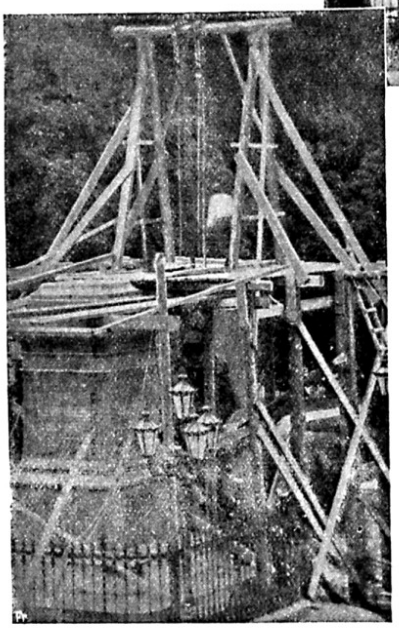

Oben: **Das Murawiewdenkmal in seinem ursprünglichen Zustande**

Nebenstehend: **Die Arbeiten zur Entfernung des Standbildes**

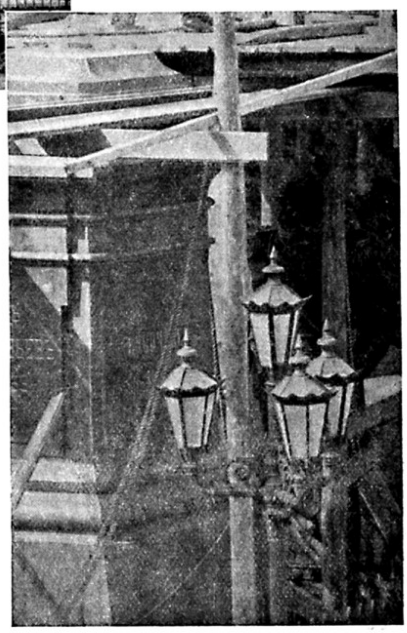

haften Bevölkerung Rücksicht nehmen. Kennzeichen somit des echt russischen Geistes. Zumal das unschöne Denkmal Murawiews, das den kleinen, stillen Napoleonsplatz verschandelt, ist den Bürgern sehr gegen ihren Willen aufgezwungen worden. Man denke an die Schreckensherrschaft, die dieser mehr berüchtigte als berühmte russische Statthalter hier ausübte, wie er sich, ein williges Werkzeug seiner Regierung, des Auftrages der Unterdrückung des Aufstandes von 1863—64 mit tierischer Grausamkeit entledigte. Nicht allein Wilna, ganz Litauen seufzte unter seinen furcht-

Stricke schlang, mit deren Hilfe es mühevoll gelang, ihn von dem erhöhten Platz, auf den ihn die Gewalt gestellt hatte, wieder zu entfernen. Heute starrt uns der körperlose Sockel entgegen, ein Anblick, der nicht nur komisch ist, sondern auch nachdenklich zu stimmen vermag. Denn wir wollen hoffen, dass dies russische Verfahren ein Sinnbild dafür ist, dass der russische Geist, der auf der Stadt lähmend lastete wie ein Alb, nunmehr auf immer ausgerodet ist, und dass damit für die Stadt, für die Bevölkerung wie für das ganze befreite Land eine neue hoffnungsvollere Zeit anbricht.

Murajewo

In 'Scheinwerfer : Bildbeilage zur Zeitung der 10. Armee, 12 Februar 1916' wordt ook een pagina gewijd aan het Murajewo-monument in Vilnius. Het 10e Leger was tijdens de Eerste Wereldoorlog in Vilnius gestationeerd.

Internetadres met de complete Zeitung der 10. Armee: **www.ub.uni-heidelberg.de/helios/digi/feldzeitungen.html**

VOOR U GELEZEN

Jan Kaptein,
Olav Petri
Ruud van Wijnen

Gerecenseerde tijdschriften of artikelen daaruit kunt u tegen porto- en/of kopieerkosten opvragen via de redactie.

Post-Rider nummer 57

Dit nummer begint "Baltisch" met discussie over een problematische pakketkaart van Litouwen uit 1942. Welke autoriteiten waren verantwoordelijk voor deze kaart. Harry von Hofmann reageert. Ivo Steyn behandelt de tarieven in Siberië tijdens de Burgeroorlog (admiraal Koltsjak) en Lev Rattners Russischtalige artikel over de ROPiT is nu in vertaling opgenomen. Dit lange artikel behandelt tot in detail de gang van zaken rond de postafhandeling door deze maatschappij. Alle zegels van de "wilde Levant" zijn door de redactie als extraatje toegevoegd, welke waarden, welke kleuren.
Het artikel over de veldpost van de marine (WO2) wordt vervolgd; uiteraard worden ook plaatsen als Tallinn genoemd.
Interessant vind ik de beschrijving van een beporte brief uit 1905 van Libau naar New York. Omrekening van de "strafport" geschiedde via de zogenaamde goudcentimes en dat leidde tot een "boete" van 1 dollarcent, de laagste waarde. De berekening: 1 kopeke te weinig, 2,5 goudcentimes, dat maakt 2 kopeken strafport = 5 goudcentimes = 1 dollarcent.
Een Russischtalig artikel over brieven aan de inlichtingenkantoren in de USSR zal later in vertaling komen.
Berdichevskiy schrijft over veldpost, marineveldpost, marinepost – hoe moet je dat noemen - van vliegtuigmoederschepen tijdens WO1. Deze werden ingezet in de Zwarte Zee en het Verre Oosten. Sommige poststukken zijn naar Baltische adressen gestuurd.
Het nummer sluit af met de voortzetting van artikelen over Armenië, valse stempels op Toeva, de Russische "hongerzegels" en post van Oostenrijk-Hongaarse en Duitse krijgsgevangenen uit WO1. Het betreft de periode dat zij eindelijk via Japanse kampen Siberië konden verlaten. Er staan Japanse stempels op de post.

Olav Petri

Phillit 2006/1 en 2 ; no. 40 en no. 41

In nummer 40 een uitgebreid artikel – met veel afbeeldingen- over de 'Vaitkus brieven'. Justinas Sajauskas beschrijft hierin post vervoerd met de LITUANICA II door de vlieger Felix Vaitkus in 1935.
Ons lid K. Leenstra laat in dit nummer een aantal provisorische – handgeschreven- ontwaardingen op Litouwse zegels zien.
Vytautas Valantinas gaat in beide nummers verder met zijn commentaar op de catalogus van V. Kavaliauskas.
.In nummer 41 kunnen we het artikel van Ruud van Wijnen over de francotyp administratiekaarten nalezen in het Litouws.
Verder in dit nummer aandacht voor zegels met het portret van de Japanse vice-consul in Kaunas, Chiune Sugihare. Hij redde ongeveer 6000 Joden door voor transit visa door Japan te zorgen, richting Curaçao. Dit gebeurde in samenwerking met de Nederlandse consul, Jan Zwartendijk.

Jan Kaptein

3. Symposium zur Postgeschichte Lettlands in Cēsis.

Om het jaar toert een groep leden van de Forschungsgemeinschaft Lettland door Letland, met dit jaar een uitstapje naar Estland. Tijdens de reis van afgelopen zomer vond op 12 augustus in Cēsis (Wenden) het 3de symposium over de Letse postgeschiedenis plaats. Cēsis was plaats van handeling omdat de stad dit jaar het 800-jarig bestaan vierde.

Tijdens het symposium werden 6 voordrachten gehouden. Vier daarvan stonden in het teken van Wenden (Cēsis) of Lijfland: Een inleiding in de postgeschiedenis van Wenden (Tālis Pumpuriņš), Het "waarom ?" van de districtspost en de postzegels van Wenden (Harry von Hofmann), Theophil Aurel Baron van Campenhausen en zijn betekenis voor de ontwikkeling van het postverkeer in Lijfland (dr. Pārsla Pētersone) en De Postzegel voor Noord-Letland (Tālis Pumpuriņš). De bijdragen van Harry von Hofmann en Pārsla Pētersone vallen op door hun gedegenheid en de hoeveelheid nieuwe informatie. Wist u bijvoorbeeld dat ieder poststation over ongeveer 30 paarden beschikte om het post- en reizigersverkeer ordelijk te laten verlopen ? Het "spectaculairste" bracht echter Tālis Pumpuriņš te berde. Hij maakte duidelijk hoe de zegeluitgave voor Noord-Letland (Mi. 24) in werkelijkheid tot stand gekomen is. Ook Heinz Lukaschewitz en Wolfgang Watzke droegen hun steentje bij. De eerste sprak over Koerland en Zuid-Lijfland als deel van het Postgebiet Ober.-Ost, terwijl de tweede Postverbindingen van, in en naar Letland in de jaren 1918-1920 belichtte.

De lezingen zijn gebundeld in een zeer lezenswaardige brochure.
Te bestellen bij: Harry von Hofmann Verlag, Postfach 56 01 56, 22551 Hamburg.
Prijs: € 9,80 + porto.

Ruud van Wijnen